

1—2 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 1 november

Sid.

Svar på interpellation av herr Norling om arbetstidsförkortning för
vissa arbetargrupper 3

Interpellationer:

av herr Johansson, Anders, ang. ifrågasatt nedläggande av Falken-
berg—Limmareds järnväg 6

av herr Mogård om särskilda vägbanor för fotgängare 6

av herr Wehtje om tryggnad av tillgången på skogsplantor 7

Onsdagen den 2 november

Remissdebatt rörande kungl. proposition ang. investeringsavgift för
år 1956 m. m. 9

Tisdagen den 1 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herrar *Undén*, *Wahlund* och *De Geer* anmälde, att de åter infunnit sig vid riksdagen, herr *Undén* den 26 nästlidne oktober, herr *Wahlund* den 27 i samma månad och herr *De Geer* denna dag.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne oktober.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Härmed får jag med stöd av bifogade läkarintyg anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet till och med den 14 november.

Luleå den 28 oktober 1955

Helmer Persson

Härmed intygas, att riksdagsman *Helmer Oskar Persson*, född den 4 januari 1904, från Malmudden F 1, Luleå, på grund av benbrott är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet till och med den 14 november 1955.

Luleå den 28 oktober 1955

B. Balla

1:e underläkare
Lasarettet, Luleå

Den begärda ledigheten beviljades.

Om arbetstidsförkortning för vissa arbetargrupper

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet *ERICSSON*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Norlings* interpellation om arbetstidsförkortning för vissa arbetargrupper, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr *Norling* har frågat, om regeringen under 1956, på grundval av delförslag från pågående arbetstidsutredning, ämnar förelägga riksdagen förslag om arbetstidsförkortning för vissa arbetargrupper.

Frågan om en »arbetstidsförkortning för vissa arbetargrupper» ankommer inte på den 1954 tillkallade utredningen om kortare arbetstid, som har att utreda frågan om en *allmän* förkortning av den lagstadgade arbetstiden. En *partiell* arbetstidsförkortning för vissa arbetargrupper har däremot föreslagits av den sedan 1947 arbetande arbetstidsutredningen, vars betänkande nu remissbehandlats.

Detta förslag leder till en i många avseenden komplicerad lagstiftning. Innan jag tar definitiv ställning till denna fråga, anser jag det önskvärt att kunna överblicka jämväl möjligheterna till en *allmän* förkortning av arbetstiden. Jag kan därför icke f. n. lämna det av interpellanten önskade beskedet.

Herr *NORLING* (k):

Herr talman! Jag får till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framföra mitt tack för att han svarat, även om det av socialministern lämnade svaret, som herr statsrådet själv säger, inte är något svar på frågan. Jag hade hoppats att åtminstone de förslag, som 1947 års utredning framlagt och som nu varit ute på remiss, skulle kunna bli föremål för kungl. proposition till kommande år. Nu säger statsrådet, att innan han tar ställning till dessa delförslag vill han invänta tid för att kunna överblicka möjligheterna för en *allmän* förkortning av arbetstiden. Även om 1954 års beredning tar sikte på en *allmän* arbetstidsförkortning, så säges i direktiven: »Utredningen bör icke tveka att framlägga delresultat av sitt arbete inför offentligheten utan att avvakta den tidpunkt, då ett slutligt förslag kan framläggas.»

Om arbetstidsförkortning för vissa arbetargrupper

Svaret på interpellationen påminner därför om de obotfärdigas förhinder. Av de redan utredda förslagen gäller i första hand detta omdöme om gruvarbetare och med dem likställda, som redan i avtalen fått 40-timmarsvecka godkänd. För en annan grupp arbetare, nämligen treskiftsarbetare, framlade arbetstidsutredningen redan 1948 förslag om arbetstidsförkortning till 42 timmars arbetsvecka. Några åtgärder företogs emellertid icke för att förverkliga detta förslag. Sedan dess har en rationalisering fortgått med hårdare press på arbetarna, och nya mera pressande arbetsmetoder har införts inom industrierna, vilket motiverar arbetstidsförkortning för allt skiftarbete.

Trafikpersonalen är en annan grupp, vars krävande och ansvarsfulla arbete mer än väl motiverar en arbetstidsförkortning. Det förslag till arbetstidsförkortning, som framlagts av utredningen, har begränsats till endast vissa grupper av järnvägsmän, och detta förslag är så otillfredsställande att det inte bör lagfästas. Trafiken ställer numera så stora och fordrande krav på denna personal inom alla trafikområden, att en arbetstidsförkortning är motiverad för all personal som sysselsättes vid järnvägar, spårvägar, bussar och i övrigt i yrkesmässig motorfordonstrafik. För en annan grupp arbetare och personal, som utför sitt arbete under nattetid, är det också motiverat med en förkortning av arbetstiden för att öka möjligheterna till vila. Vissa grupper av sjukhuspersonalen tillhör också dem, som är i behov av kortare arbetstid, och för viss personal har redan framkommit förslag till arbetstidsförkortning. Men inte enbart för dem som innefattas i förslaget är det motiverat med förkortad arbetstid. Flera grupper bör medtagas och förslaget utvidgas.

Då jag som motivering i min interpellation framhållit den psykiska och fysiska press på arbetaren, som rationaliseringen och analysen av arbetsprocessen som tillämpas innebär för den som utför arbetet, må det tillåtas mig att något beröra detta problem. Arbetarna motsätter sig naturligtvis inte att arbetsprocessen

rationaliseras och flera varor framskapas på kortare tid samt att produktionen på så sätt höjes, om detta sker maskintekniskt. Som exempel kan nämnas en automatmaskin, som faktiskt spottar fram detaljer eller förbrukningsartiklar på en tid, som endast motsvarar några tiondelar av den tid som förut åtgått för att framställa samma artiklar i flera maskiner och med flera arbetare. Här har varit en rationalisering av tillverkningen, där maskinen har förbättrat produktionen och minskat det manuella arbetet. Den rationalisering man nu håller på med och den nya arbetsmetod som nu skall införas syftar inte till en sådan rationalisering utan till att omdana arbetaren — människan — till en maskinrobot. Detta nya system går under benämningen M.T.M-metoden (metod — tid — mätning). Metoden går ut på att en analys utarbetas på alla de grundrörelser, som en arbetare behöver göra vid en manuell arbetsoperation. Varje sådan rörelse fixeras i ett i förväg teoretiskt utarbetat bestämt tidsvärde. Det finns således sådana enheter för att lyfta en hand, utföra ett griptag med handens fingrar, en vridning av kroppen, placering av en detalj till en annan, fastsättning av detaljen, att lösgöra verktyget från arbetsstycket och så vidare. Den nya metoden innebär med andra ord att arbetaren skall omformas till en automatmaskin, som skall utföra sitt arbete med automatmaskinens precision. Lika automatiskt som kurvor, excentrar och kugghjul verkar i automaten skall händer, fingrar, armar och kropp fungera enligt detta system. Med varje arbetsoperation följer en bruksanvisning över de rörelser, som arbetaren skall utföra för arbetet i fråga, samt tider för dessa. Någon avvikelse får ej ske. Arbetsoperationerna uträknas så, att varje arbetare får ungefär samma antal minuter och sekunder för att utföra sin arbetsoperation, varefter arbetsstycket går till nästa arbetare. Robotarbetaren verkar nu på samma sätt som maskinautomaten, där arbetsstycket behandlas av de olika svarvstålen, borren, gripklorna och övriga maskinverktyg med samma preci-

Om arbetstidsförkortning för vissa arbetargrupper

sion som denna. Arbetaren är likväl ingen maskin, hur man än vetenskapligt anstränger sig att jämställa honom med en sådan. Därför kan ej heller den maskintekniska metodiken överföras på honom. M.T.M.-metodens tidscheman och priser måste därför omprövas genom tidtagningar. För att få tiderna att stämma med M.T.M.-metodens tider utsättes arbetarna därför för en påfrestande press under tidtagning — en press, som kan jämföras med psykisk terror.

Det uppmärksammade fallet i Borås är bara ett bland många. I detta fall har en kvinnlig arbetare under fem veckor fått utstå en påfrestande långtidsstudie med upp till sju timmar om dagen för att tidtagaren skulle få ned arbetstiden till den teoretiskt fastställda. Till slut blev pressen så hård att arbeterskan fick nervsammanbrott och måste läggas in på sjukhus.

Jag har med denna lilla skildring av hur påfrestande vårt nya arbetssystem är velat visa att en förkortning av arbetstiden är nödvändig, om den mänskliga arbetskraften skall kunna hålla.

En socialdemokratisk riksdagsman, som också är arbetare, förklarade för något år sedan, att vid hans arbetsplats var arbetarna utslitna vid 50 års ålder. Det ensidiga utnyttjandet av viss muskulatur under de monotona arbetsoperationerna gör att vissa yrkessjukdomar kommer att uppstå. Man kan inte lika lätt hos arbetaren som på maskinen olja vissa lager och kuggar, som utsättes för stark påfrestning, för att fördröja förslitningen. De följder, som den mänskliga förslitningen åstadkommer, får samhället i regel betala i form av sociala åtgärder.

Under den tid som gått sedan 48-timmarsveckan infördes för 35 år sedan har en genomgripande rationalisering skett inom industrien. En industriarbetare utför nu mer än dubbelt så mycket arbete per timme räknat som vid tiden då 48-timmarsveckan infördes. Den manuella arbetsprestationen har mångdubblats, så ock ackordspresen, för att kunna uppnå en arbetsinkomst som kompenserar de ständigt stegrade levnadskostnaderna. Samtidigt som de fackliga organisatio-

nerna med tillfredsställelse hälsar regeringens initiativ om en utredning om förkortning av arbetstiden med sikte på 40 timmars arbetsvecka, så uttalar de samtidigt, att de förväntar snara förslag för industriens arbetare.

Jag vill med det sagda också fästa såväl arbetstidsutredningens som socialministerns uppmärksamhet på vad som nu försiggår inom industrien med den mänskliga arbetskraften och dess behov av kortare arbetstid.

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Jag skall inte ge någon kommentar till herr Norlings anförande i vad det avser att försöka påvisa för kammaren att det finns slitsamma arbetsuppgifter. Detta är nog alla medvetna om. Jag kände emellertid ett behov att begära ordet och säga herr Norling en sak. Han har läst de direktiv, som min företrädare gav åt 1954 års arbetstidsutredning och vari denne säger att han kan tänka sig delresultat från utredningens sida. Jag vill då påpeka att med talet om delresultat inte avsågs att man skulle förkorta arbetstiden för vissa arbetargrupper vidkommande, utan med delresultat menades att man skulle etappvis komma fram till en allmän förkortning av arbetsveckan till 40 timmar.

Herr NORLING (k):

Jag har inte direktiven framför mig nu, men jag vill minnas att den dåvarande socialministern, samtidigt som han lämnade direktiven, uttryckte den förhoppningen att den nya utredningen inte skulle förhindra att delresultat framlades också i syfte att vinna en partiell arbetstidsförkortning.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 204, angående bestridande av ytterligare kostnader för det svenska deltagandet i stilleståndsövervakningen i Korea; och

**Interpellation ang. ifrågasatt nedläggande av Falkenberg—Limmareds järnväg —
Interpellation om särskilda vägbanor för fotgängare**

nr 206, angående anslag för tillverkning av polioympämne m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Franzén* m. fl. väckta motionen, nr 564, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare m. m.

Interpellation ang. ifrågasatt nedläggande av Falkenberg—Limmareds järnväg

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp) erhöjll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Förslaget om nedläggande av järnvägslinjen Falkenberg—Limmared har hos ortsbefolkningen i därav berörda bygder utlöst en stark oro. Den 10 mil långa järnvägslinjen betraktas allttjämt som en nödvändig kommunikationsled, och dess nedläggande skulle ur såväl ekonomiska som befolkningspolitiska synpunkter få högst olyckliga konsekvenser. Visserligen är det beklagligt, att det inte tycks gå att komma till rätta med det ekonomiska driftsresultatet, utan den årliga förlusten visar tendens att bli allt större. Å andra sidan kan det finnas skäl att upprätthålla en järnvägslinje med hänsyn till dess närings- och befolkningspolitiska betydelse för bygden, även om den inte är helt ekonomiskt bärkraftig. Här bör inskjutas att en av orsakerna till driftsförlusten torde vara den, att järnvägen är smalspårig och alltså inte har möjlighet upprätthålla den samtrafik med det västsvenska järnvägsnätet i övrigt som vore önskvärd. De talrika intressenter som hävdar järnvägens bibehållande anser därför att densamma bör omläggas till bredspårig, varigenom driftsresultatet enligt förmenande skulle bli gynnsammare.

Järnvägslinjen genomlöper en bygd stadd i snabb utveckling, och de många industrisamhällena utmed densamma visar år för år en stigande folkökning. Även om konkurrensen med biltrafiken är stark och åtskilligt av såväl den in-

dustriella som övriga varuproduktionen av denna anledning går vid sidan av järnvägen, så utgör dock allttjämt järnvägen den egentliga livsnerven. Skulle denna enligt förslaget nedläggas skulle bygderna på ett betänkligt sätt isoleras från yttervärlden och befolkningsutvecklingen samt det ekonomiska livet få en helt annan och negativ inriktning.

Till denna slutsats kommer man ofrånkomligt, när man betänker, att de av järnvägen berörda bygderna f. n. saknar tillfredsställande landsvägsförbindelser. Skulle järnvägen nedläggas utan att en omedelbar upprustning av landsvägsnätet äger rum kommer en isolering och en dödperiod att inträda för bygd och näringsliv, vilken kan komma att få högst allvarliga konsekvenser.

Med anledning av vad här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

1) Anser herr statsrådet att läget och prognoserna angående driften å Falkenberg—Limmareds järnväg är sådana att densamma nödvändigtvis måste nedläggas eller delar herr statsrådet uppfattningen att järnvägen bör upprätthållas med hänsyn till sin närings- och befolkningspolitiska betydelse för bygden?

2) Vill herr statsrådet medverka till att ifrågavarande järnväg omläggas till bredspårig?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om särskilda vägbanor för fotgängare

Ordet lämnades härefter på begäran till herr MOGÅRD (s), som anförde:

Herr talman! Utgången av den nyliken förrättade folkomröstningen om höger- eller vänstertrafik har tolkats olika. I en tidning angavs den överväldigande nej-siffran vara uttryck för en »fotgångarrevolution». Någon verklighet ligger förvisso bakom denna tolkning. Den med

Interpellation om tryggande av tillgången på skogsplantor

våldsamt kraft framträngande motoriseringen har i synnerhet gått ut över fotgängarnas säkerhet och trivsel. Från våra landsvägar i synnerhet har de mer och mer fördrivits eller förvisats till en otrugg och vantrivsam tillvaro utefter dikeskanterna. I tätorterna minskar ej sällan trottoarerna för att möjliggöra för bilarna att komma fram mera friktionsfritt. Där särskilda gångtrafikbanor anlägges, avses de samtidigt för cyklar och lätta motorfordon eller också slingrar de sig fram i skogsmarken några meter från vägbanan, där i synnerhet kvinnorna finner det obehagligt att taga sig fram. Fotgängarnas situation i den enorma utvecklingen av motortrafiken har mycket förbisetts. Statistiken ådagalägger annars, att vägtrafikolyckorna i synnerhet beträffande dödade i stor utsträckning drabbar just fotgängarna.

1953 års trafiksäkerhetsutredning har i sitt betänkande icke funnit skäl att upptaga frågan om anordnandet av särskild vägbanan för fotgängarna. Utredningen ser nästan helt vägtrafiken ur motoristernas synpunkt och rekommenderar hastighetsregler, streck och tecken, förvisso väl behövligen men alls icke tillräckliga för vare sig fotgängarnas trygghet eller deras trevnad. När utredningen talar om önskemålet att fotgängarna i mörker skall bära tänd lykta, att de skall förse sig med särskilda skärp och färgade kläder erinrar det mera om forna tiders krav på de spetälska än om att flertalet av landets innevånare alltså icke är bilägare utan har att taga sig fram på sina fötter och äga rätt att fordra hänsyn och beaktande för sina legitima trafikintressen. Inte heller vägstadgan även i dess allra senaste upplaga inrymmer några klara regler för hur ur fotgängarsynpunkt vägarna bör anordnas.

Vägväsendet har på grund av motortrafikens språngartade utveckling för samhället blivit ett mycket stort problem och innebär en för framtiden alltmera påträngande och allvarlig fråga, gällande såväl samhällets ekonomi som medborgarnas personliga villkor. När endast det normala vägbyggandet för närvaran-

de betingar en årsutgift på riksstaten av 736 miljoner kronor, varvid ändock åtskilliga nödvändiga vägförbättringar måste eftersättas, och då så gott som varje vecka nya väg- och broprojekt, krävande mångmiljoninvesteringar, framföres, vore måhända önskemålet om en problemet i hela dess vidd omfattande utredning mest på sin plats. Härvid borde även frågan om särskilda vägbanor för fotgängarna kunna väntas vinna beaktande. Då mig veterligt någon sådan utredning icke planeras och då gångtrafikanternas intressen synes vara tämligen borttappade i motortrafikbullret, har ett särskilt påpekande förefallit mig nödvändigt.

I anslutning till det nu anförda an hålles därför om första kammarens tillstånd att till statsrådet Hjalmar Nilson som vägminister få framställa följande frågor:

1. Givs det inom nuvarande lagstiftnings- och anslagsram möjligheter att vid vägbyggen, vartill staten lämnar bidrag, föreskriva att med hänsyn till fotgängarnas såväl säkerhet som trivsel särskilda härför byggda vägbanor anordnas?

2. Om så icke är förhållandet, avser herr statsrådet att föreslå för ändamålet erforderliga åtgärder?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Interpellation om tryggande av tillgången på skogsplantor

Herr WEHTJE (h) fick nu ordet och yttrade:

Herr talman! Behovet av skogsplantor har sedan en längre tid inte kunnat täckas genom inhemsk produktion. En successiv utbyggnad av skogsvårdsstyrelsernas plantskolor är därför under genomförande. Medelsbehovet för denna utbyggnad har av skogsstyrelsen för närmaste femårsperiod beräknats till 2 020 000 kronor, varav på budgetåret 1955/56 skulle belöpa 510 000 kronor. Genom att försäljningspriset på skogsplantor inte täcker produktionskostnaderna beräknas verksamheten för inne-

Interpellation om tryggande av tillgången på skogsplantor

varande budgetår gå med en förlust av 483 000 kronor. Nettoförlusten för plantförsörjningsverksamheten 1955/56 skulle följaktligen enligt skogsstyrelsens beräkningar uppgå till (483 000 + 510 000 =) 993 000 kronor. Departementschefen, som ansåg en utbyggnad nödvändig med hänsyn till plantförsörjningsläget, förordade emellertid ett anslag av sammanlagt 533 000 kronor, vilket också blev riksdagens beslut.

Stora ansträngningar har gjorts från de skogsvårdande myndigheternas sida att utbygga plantskoleverksamheten. Inom såväl skogsvårdsstyrelserna som domänverket och de enskilda skogsbolagen har också en utbyggnad skett, men dessa åtgärder har ändå inte inneburit att behovet blivit täckt.

Den ihållande torkan under sommaren drabbade inte endast jordbruket utan även skogsbruket. De senast gjorda planteringarna torde i stor utsträckning ha torkat bort eller blivit så förstörda att omfattande kompletteringar blir nödvändiga. Detta kommer att innebära att bristen på plantor, som redan tidigare varit stor, blir ännu mera markerad. En ökad produktion av skogsplantor är också nödvändig av rationaliserings- och allmänna beredskapsskal. Det är ur flera synpunkter glädjande att efterfrågan på plantor visar en stadig ökning.

Med hänsyn till att behovet av skogsplantor kommer att öka är det angeläget att alla åtgärder vidtages som kan trygga tillgången av skogsplantor av god kvalitet och härstamning. Enligt min mening borde möjlighet beredas även enskilda skogsägare och andra att odla skogsplantor för avsalu. För vissa mindre jordbrukare kan därmed skapas försättningsgaranti för en kompletterande odling. Erforderlig garanti för att fullgott plantmaterial produceras torde utan svårighet kunna åstadkommas. Förutsättningen för att skogsplantproduktionen skall kunna omfattas även av enskilda odlare är dock att försäljningspriset på från skogsvårdsstyrelsernas plantskolor försålda plantor grundas på produktionskostnaderna och ej som för närvarande med hänsyn till att en stor del av

kostnaderna subventioneras av statsmedel. Genom en prissättning som gör det möjligt för skogsvårdsstyrelserna att bedriva en lönande plantskoleverksamhet får inte endast dessa möjlighet att snabba genomföra sitt utbyggnadsprogram utan även den enskilde får möjlighet att göra en insats, vilket är av stor betydelse när det gäller att få fram en produktion som täcker efterfrågan. — Det stöd, som av det allmänna liksom hittills anses böra lämnas skogsodlingen, torde utformas så att det ej verkar hämmande på produktionen av skogsplantor.

Med åberopande av vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat den brist på skogsplantor som en längre tid varit rådande samt det växande behovet av plantor, vilket nu kommer att förstärkas av den svåra torkan i sommar?

2. Har herr statsrådet för avsikt att föreslå några åtgärder för att trygga tillgången av skogsplantor?

Även denna hemställan bifölles.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 205, med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1956, m. m.;

nr 207, med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft;

nr 208, angående statstjänstemännens sjukvårdsförmåner m. m.;

nr 209, angående ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.;

nr 210, med förslag till lag om ny lydelse av övergångsbestämmelsen till lagen den 5 april 1946 (nr 130) om ändrad lydelse av 18, 20 och 23 §§ epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443); samt

nr 211, angående Sveriges anslutning till konventionen rörande bildandet av EUROFIMA, europeiskt bolag för finansiering av järnvägsmateriel, m. m.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 565, av herr *Johansson, Theodor*, och herr *Weiland*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag;

nr 566, av herr *Öhman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare m. m.; samt

nr 567, av herrar *Franzén* och *Björnberg*, angående stödlån åt vissa fiskare, som lidit förluster till följd av stormskador å fiskredskap under hösten 1955.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.25.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 2 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1955 den 1 november sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse en fullmäktig i riksgäldskontoret efter herr Per Sigurd Lindholm, som den 12 september 1955 frånträtt sitt uppdrag att vara fullmäktig i riksgäldskontoret, jämte en suppleant; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

fullmäktig

för återstående delen av valperioden 1954—1957:

herr Andersson, Gösta Ludvig, ledamot av andra kammaren, med 48 röster;

suppleant för herr Andersson, G. L.:

herr Netzén, K. Gösta, ledamot av andra kammaren, med 48 röster.

Adolv Olsson *Gustaf Elofsson*

O. Malmborg *Ernst Wehtje*

På framställning av herr talmannen beslöts att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom

att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 205, med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1956 m. m.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! När vi inledde fjolårets höstsession, hade jag anledning att med några ord kommentera de då nyss förrättade kommunalvalen. De hade resulterat i en kraftig röstvinst för högern utan att ge en tillnärmelsevis motsvarande ökning av antalet mandat. Jag tillät mig med stöd av siffror framhålla att den provisoriska valordningen, som tillkommit i avsikt att uppnå en rättvisare proportionell fördelning utan karteller, icke uppfyllt denna förutsättning. Särskilt underströk jag betydelsen av rimlig proportionell rättvisa vid lands-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

tingsval med hänsyn till första kammarens sammansättning.

Om det sålunda redan i fjol stod klart, att högern missgynnats av valordningen, har i år det märkliga inträffat, att de utsikter till förstärkt representation i första kammaren, som valutgången trots allt öppnade för högern, blivit partiet betagna vid de val som förrättats i år och kommer att förrättas nästa år, detta till följd av överenskommelser kors och tvärs mellan bondeförbund, folkparti och socialdemokrater. Det förefaller sålunda som om de val, som i år förrättats i Södermanland—Västmanland och Blekinge—Kristianstad och som nästa år skall äga rum i Västernorrland—Jämtland och Östergötland med Norrköping, sammanlagt skulle ge följande resultat.

Antal röstande, i till jämna tusental avrundade siffror, är för högern 117 000, för bondeförbundet 102 000, för folkpartiet 160 000 och för socialdemokraterna 445 000. I mandat skulle detta leda till för högern 2, för bondeförbundet 5 1/2, för folkpartiet 6 1/2 och för socialdemokraterna 20. Det innebär med andra ord, att bakom vart och ett av dessa förstakammarmandat skulle komma att stå för högern 58 000 röster, för bondeförbundet 18 000 röster, för folkpartiet 24 000 röster och för socialdemokraterna 22 000 röster. Högerpartiet skulle alltså för varje mandat få betala mer än dubbelt så mycket som något annat parti och mer än tre gånger så mycket som bondeförbundet.

Anser man verkligen, att en sådan utgång är förenlig med den demokrati vi bekänner oss till och med den ställning första kammaren alltjämt intar i vår konstitution? I varje fall borde det vara angeläget för dem, som håller på första kammarens fortsatta tillvaro, att hjälpa till att avlägsna vad som eljest kan bli en spik i likkistan.

Sedan vårsessionen har en ommöblering i regeringen skett. Det är ju så sällan — jag skulle nästan vara frestad att säga alltför sällan — som man flyttar på sig i regeringssocieteten. Nu har alltså statsrådet Sköld, mätt av år och ära, ta-

git sin hand ifrån oss — en kraftig hand, med ett framträdande pekfinger. De många taburetteer han suttit på vittnar bäst om hans mångsidighet och kapacitet. Med sin trubbiga charm och sina karlatag har han vunnit även sina politiska motståndares uppskattning och respekt. Min bild av honom präglas särskilt av de ödesmättade år, då jag på nära håll kunde följa hans gärning som försvarsminister. Enbart denna gärning säkrar honom en framträdande plats i vår senaste historia.

Vad finansministertiden beträffar, är jag inte riktigt säker på att han anser den så framgångsrik som det vill synas av hans nyligen utkomna skrift om svensk ekonomi under tio år. Visst har han med siffror, vilkas riktighet i och för sig inte skall bestridas, visat upp att vi i olika avseenden kunnat hålla oss i tätgruppen. Men därmed är inte sagt att vi, som i förhållande till jämförda länder hade den oskattbara förmånen att utgå tämligen oskadda ur kriget, inte skulle ha kunnat lösa våra problem på ett lugnare, rättvisare, för folkhushållet mera givande och för framtiden mera betryggande sätt, om behörig hänsyn i tid hade tagits till den kritik, som framförts från oppositionens sida.

Någon sköld för penningvärdet har vår avgångne finansminister inte varit. Under hans tid har vår krona förlorat inte mindre än 25 procent av sitt värde. Mycket härav kan hänföras till internationella faktorer, men en stor del beror, enligt vår mening, på en felaktig ekonomisk politik. Det heter i skriften att ett relativt fåtal har fått det sämre. Jag citerar: »Det kan vara frågan om vissa kapitalägare, om folk som pensionerat sig själva eller får pension från enskilda arbetsgivare.» Det är som om det faktum, att det rör sig om en minoritet, skulle urskulda det förhållandet att massor av penningssparare, stora och små, och av människor som lever på en fast inkomst i pengar räknat, förlorat miljarder och åter miljarder på denna hantering, och detta under en tid, som ropat efter ett ökat sparande.

När det gäller produktionsutveckling-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

en visas i en tablå över produktionen i dollar per capita gynnsamma relativa siffror för tiden 1947/1954 och 1949/1954. Härmed kan lämpligen jämföras den i konjunkturinstitutets höstrappport intagna generalindexen för industriproduktionen i olika länder från 1950 och till och med andra kvartalet 1955. Med index år 1950 satt till 100 utgjorde vårt index 1954 109, under det att genomsnittet för samtliga OEEC-länder utgjorde 127. Vi har under denna tid successivt sackat efter övriga jämförda länder med undantag för Danmark, en utveckling som fortsatt under de två första kvartalen i år. Dessa siffror är ägnade att belysa vådan av den anhopning av mot produktionen riktade åtgärder, som ingått i den ekonomiska politiken och som särskilt kom att kröna herr Skölds sorti från finansdepartementet.

Valutareserven är ett annat för landets ekonomi väsentligt område, som inte ger oss anledning att ropa: »Hurra, vad vi är bra!» Där har vi under de gångna högkonjunkturåren snarast tårt på våra resurser, under det att flertalet länder kunna förstärka sina. År 1946 hade vi en reserv i guld och dollar, som täckte tio månaders import, 1954 kunde den då befintliga reserven endast täcka 2,7 månaders import. För 1954 redovisar följande länder: Belgien en reserv som räcker för fem månader, Västtyskland för 5,2 månader, Holland 4,4, Schweiz 18,9 och England 3,5 månader.

Ja, detta var bara avsett som några anteckningar i marginalen till herr Skölds plaidoyer.

Dagens debatt är ju formellt knuten till Kungl. Maj:ts proposition nr 205 med förslag till införande av investeringsavgift för år 1956 m. m. I detta ärende förtjänar den debatt, som fördes vid beslutet om investeringsavgift för 1955, att återkallas i minnet. Man fick det intrycket att investeringsavgiften närmast skulle tjäna syftet att vara en ersättning för en penningpolitik med rörlig ränta, som man då ännu inte var mogen för. Tillika argumenterades starkt, åtminstone här i kammaren — jag minns särskilt herr Sjö Dahl såsom utskottets talesman

— från den utgångspunkten, att avgiften blott skulle gälla 1955 och att investerarna därför skulle ha intresse av att hålla tillbaka sina investeringar detta år inför utsikten att till ett följande år slippa avgiften. Situationen är ju nu i dessa stycken en helt annan. Som det främsta investeringsbegränsande medlet har vi sedan i våras fått en kraftigt kreditåstramande penningpolitik med rörlig ränta. Dessutom är det nu fråga om att förnya investeringsavgiften för ytterligare ett år utan någon som helst säkerhet för dess framtida avskaffande, varför åtgärden saknar varje incitament till uppskov med eljest planerade investeringar.

Jag kan i detta sammanhang citera en passus i konjunkturinstitutets höstrappport. På tal om hur investeringarna kan tänkas utfalla under innevarande år säges det, att det inte är osannolikt, att den nyligen annonserade förlängningen av investeringsavgiften kan komma att medföra, att en del investeringar, som tidigare uppskjutits till efter årsskiftet, nu sättes i gång redan under hösten. Vi kan således vänta att det här förslaget redan i år kommer att uppluckra verkningarna av den förordning, som nu gäller.

Under alla dessa förhållanden blir investeringsavgiften till övriga pålagor på produktionen endast en ytterligare fördyrande faktor av allt annat än inflationshämmande natur. Vi som motsatte oss införandet av investeringsavgift för 1955 har ännu mindre anledning att biträda det nu föreliggande förslaget. Och jag skulle vilja tillägga, att om vi hade biträtt beslutet om en investeringsavgift för 1955, så hade vi i varje fall motsatt oss den nu föreslagna uppbyggnaden för 1956.

Finansministern tar i propositionen med ganska lätt hand på de argument som låg bakom förslaget i början av detta år. Han säger på ett ställe, att avgifterna fastställdes att i princip gälla för kalenderåret 1955 men att däremot inte i den till grund för riksdagens beslut liggande propositionen berördes spörsmålet, huruvida någon avgiftsbeläggning skulle ske jämväl för 1956. Han

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

tillägger, att det självfallet förutsattes, att denna fråga skulle prövas mot bakgrunden av den fortsatta utvecklingen. Ja, det var ingen som förutsatte, att det skulle bli någon sådan omprövning, och jag kan i det sammanhanget citera en passus i bevillningsutskottets utlåtande över förslaget. Där hette det: »Utskottet får erinra om att bestämmelser av nu ifrågavarande slag bör — om de skall ha avsedd effekt — vara klart tidsbegränsade, och den omedelbara effekten blir starkare ju kortare tid bestämmelserna avses skola gälla. Propositionens förslag innebär att avgift endast skall uttagas under ett år.» Sedan tillägger utskottet — om det nu skall uppfattas som en brasklapp — att förordningen sålunda inte kan givas förlängd giltighetstid utan förnyat riksdagsbeslut. Jag vill till detta säga, att hela argumentationen fördes från den utgångspunkten, att det den gången var fråga om ett från början klart tidsbegränsat ingripande, vilket för övrigt var helt naturligt, eftersom ett ingripande av detta slag inte har den avsedda effekten, för den händelse det utsträcker sig till en obestämd tid och under en följd av år.

Vad jag nu har sagt om investeringsavgiften gäller i allt väsentligt även om den avgift som drabbar bilarna.

Av konjunkturinstitutets intressanta höstrapport kan man dra den slutsatsen, att expansionsstakten i konjunkturutvecklingen dämpats successivt under detta år. Man synes också kunna utgå från att det framför allt är den sedan april omlagda penningpolitiken som härvid varit verksam. Det ligger i dess natur, att det tar tid, innan den når full effekt, och sådan kan påräknas först i slutet av detta år och början av nästa, efter vad det säges i rapporten. Det är att förvänta, att med denna politik, rätt handhavd, konjunkturutvecklingen skall kunna hållas under erforderlig kontroll.

I och för sig hälsar vi således med tillfredsställelse att den allmänna penningpolitiken fått en restriktiv inriktning och att en rörlig ränta accepterats för att göra en sådan politik effektiv. Vi har så länge förfäktat, att först då

man är beredd att från den monetära sidan sätta en spärr för efterfrågeökningen och ta de konsekvenser som en sådan spärr medför, har man några utsikter att komma till rätta med inflationsproblemet. Denna vår allmänna tillfredsställelse hindrar emellertid inte att det sätt, på vilket den nya politiken genomförts, kan ge oss anledning till kritik i olika avseenden.

Kvar står först och främst invändningen, att omläggningen kom till stånd på ett alldeles för sent stadium och att åtgärderna därför måste bli onödigt drastiska. Rätteligen borde åtstramningen ha satts in i god tid före den befarade kostnadsstegringen genom löneökningar. Knappheten på kredit hade då kunnat dämpa utslagen i lönerörelserna. Nu kom åtstramningen till stånd först sedan kostnadsstegringen var ett faktum och icke kunde göras ogjord. En i tid insatt kreditåtstramning hade även kunnat moderera investeringsplanerna hos näringslivet och, varför inte, också hos stat och kommun.

En annan invändning är den, att man genom olika kvantitativa regleringsingripanden givit kreditrestriktionerna en särskilt hård inriktning på näringslivets kreditförsörjning. Om man hade gjort restriktionerna mera allsidiga, så att man eftersträvat en nedskärning av kreditvolymen på alla områden av samhälls-ekonomien, hade restriktionerna kunnat bli både effektivare och mjukare. Man hade då inte behövt sikta på en så kraftig begränsning av just näringslivets kreditbehov. Som det nu är, måste vi hysa allvarliga farhågor för att kreditstoppet kommer att leda till en minskad produktion. Det är ju närmast en begränsning av investeringsverksamheten som åsyftats. Men i det nuvarande läget är det många företag, som inte ens kan uppbringa erforderliga kreditmedel för att finansiera den reguljära rörelsen. Man siktar i år på en ökning av den totala produktionen i landet med 4 å 5 procent. Skall en sådan produktionsökning bli möjlig, måste den på något sätt finansieras. Släpper man inte kreditvägen fram det ökade rörelsekapital som

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

behövs för att bära upp en större produktion, blir inte produktionsökningen möjlig. Samtidigt har ju också priser och löner stigit, vilket i och för sig har ökat behoven av rörelsekapital. Är under sådana förhållanden den på sistone använda metoden att tvinga bankerna till en direkt nedskärning av krediterna till näringslivet en välbetänkt åtgärd? Ju hårdare man gör restriktionerna, desto större blir risken för att det vid sidan av den egentliga kreditmarknaden växer upp en s. k. grå marknad. Tydligt har en sådan marknad uppstått under det senaste året. Dess omfattning känner vi inte, men många tecken tyder på att den är förhållandevis stor. Räntan lär även för kreditökande med god solvens och för relativt korta lån röra sig om 8 till 10 procent.

Det är av stor betydelse att den restriktiva politiken fortsättes med fasthet och konsekvens, så länge inflationstendenser ännu är aktuella. Man ställer sig därför frågande inför den stora upplåning, som riksgäldskontoret icke minst under de senaste veckorna företagit i riksbanken. På ett år fram till den senaste rapportdagen har dessa statens förbindelser i riksbanken ökat med 559 miljoner kronor. Bara sedan den 1 juli i år har ökningen utgjort netto 275 milj. Härigenom har en kraftig påspädning av marknadens likviditet ägt rum. Det kan ju framkalla behov av ett nytt statligt chocklån i likviditetsuppsugande syfte med alla de störningar på kapitalmarknaden som de tidigare lånen av detta slag medförde. Det gäller att hela tiden söka hålla marknaden tillräckligt stram utan tvära kastningar i likviditetsutvecklingen.

Dessbättre ser det ut, som om årets löneförhandlingar skulle komma att äga rum i en betydligt lugnare atmosfär än i fjol. Härtill bidrar säkert det ekonomiska klimat, som väsentligen skapats genom den nya penningpolitiken. En förutsättning är, att arbetsmarknadens parter bibringas övertygelsen att denna politik kommer att konsekvent fullföljas och att monetärt utrymme icke under några förhållanden kommer att stäl-

las till förfogande för en inflationistisk löneflykning. Erfarenheterna av årets lönerörelse har uppenbarligen varit ägnade att inge alla vederbörande en mera realistisk syn på de ofrånkomliga ekonomiska sammanhangen.

Ytterligare en gynnsam följd av de nya signalerna är att det enskilda sparandet väsentligt ökat. Även om premiesparandet i någon mån bidragit till detta resultat, är det dock uppenbart att orsaken framför allt är att söka i den genom kreditåtstramningen skapade knappheten på pengar. För förloppet härvidlag ger konjunkturrapporten en ingående redogörelse. Det framhålles emellertid, att detta sparande längre fram kan förbytas i konsumtion. Behovet av ökat sparande är alltså så stort, att den ekonomiska politiken bör i större utsträckning än hittills inriktas på positiva sparfrämjande åtgärder såväl över hela fältet som inom speciella avsnitt. Man bör begagna den tydligt växande sparbenägenhet som finns bland stora grupper medborgare för att få till stånd en större sparkvot. I själva verket är ett tillräckligt omfattande och tillräckligt spritt enskilt sparande en förutsättning för en aktiv penningpolitik med rörlig ränta, om man skall uppnå målsättningen att ränterörligheten normalt bör sikta på en låg räntenivå.

Det allvarligaste draget i den nu förda politiken är dess ensidiga inriktning på att hämma produktionen, under det att konsumtionen, som denna gång närmast utlöst inflationstendenserna, lämnats oantastad. Förutom det att kreditåtstramningen kommit att med nästan hela sin tyngd drabba näringslivet, har vi de under våren beslutade skatteskäppningarna i olika former, som nu successivt kommer att träda i kraft och som tillhoppa torde representera en höjning av bolagsskattenivån med åtskilligt över 50 procent. Vi har redan vid tillkomsten av dessa pålagor varnat för konsekvenserna. Jag undrar, om inte en uppmärksam läsare av konjunkturrapporten nu har anledning känna sig betänksam inför framtiden. En ökad produktion är ju det enda rimliga sätt, på vilket man

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

kan växa i en för stor efterfrågan. En ökad produktion förutsätter investeringar. Vad gör vi? Vi söker hålla tillbaka investeringarna för att ge utrymme för ökad konsumtion.

I våra konkurrentländer såsom USA, Holland, Västtyskland och England söker man i olika former förhindra en tillspetsning av konjunkturen genom att hålla tillbaka efterfrågan och i möjligaste mån stimulera produktionen. Den enskilda investeringstakten är högt uppdriven.

Finansministern säger på ett ställe i föreliggande proposition på tal om den stigande konjunkturen ute i världen: »Denna utveckling och de med den förenade pris- och lönestegringarna i andra länder har gjort att de genom årets avtalsrörelse höjda produktionskostnaderna i vårt land inte medfört så stora svårigheter som eljest kunnat förutses. I ett annat internationellt klimat kunde avtalsrörelsens resultat ha föranlett en allvarlig försämring av vår konkurrensförmåga och därmed också äventyrat den fulla sysselsättningen.» Det är så sant som det är sagt. Så nära ögat var det, när vi i våras på hemmaplan och utan utländsk inverkan tappade balansen. Vi har haft tur, regeringen har haft tur. Utvecklingen har sedermera gått i den riktningen, att utlandet minskat det försprång i kostnader som vi förskaffade oss i våras.

Det visar, hur beroende vi är av förhållandena ute i världen. Pondera nu, att man i våra konkurrentländer når balans på den produktionsfrämjande vägen, medan vi fortsätter med alla våra produktionshämmande åtgärder, hur går det då med vår konkurrensförmåga?

Låt oss i tid se till, att vi avvecklar sådana extra pålagor som icke längre har någon rimlig betydelse för samhällsbalansen. Till dessa pålagor räknar jag, såsom jag förut utvecklat, investeringsavgiften. I dag är vi alla hänvisade till att tjänstgöra som transportkompani, d. v. s. besluta om remiss av propositionen till bevillningsutskottet. Men jag hoppas att det inte skall kunna sägas, att riksdagen fungerar som transport-

kompani när den går att skilja sig från ärendet.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka remiss till bevillningsutskottet av Kungl. Maj:ts proposition nr 205.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Mycket har inte hänt inom svensk inrikespolitik efter den plötsliga roderomläggningen på den ekonomiska regeringsskutan i våras. Dock, en del har ju inträffat. Liksom herr Ewerlöf konstaterar säkerligen många eller alla av denna kammars ledamöter med beklagande att inte längre få träffa herr Per Edvin Sköld på kammarens arena. Man må ha stått i engardeställning gent emot honom aldrig så många gånger; ett intryck är ändå bestående, och det är att man i honom mötte en sällspott kunnig, redlig och orädd personlighet. Få har så helgjutet och redo-boget ägnat sina krafter i samhällets tjänst på utsatta poster som herr Sköld. Även när man kritiserade honom, kunde man inte undgå att beundra honom.

Herr Skölds avgång från finansministerposten kom enligt herr statsministern inte oväntat, vilket framgår därav att omplaceringarna inom statsrådskretsen följde utan tvekan. Utan tvekan svor också vid Gud och hans heliga evangelium herr Sigurd Lindholm att med liv och blod försvara det konungsliga väldet samt rikets ständers fri- och rättigheter. De som svor närmast dessförinnan var herr Gunnar Lange och fru Ulla Lindström.

Jag vill särskilt understryka dessa fakta, därför att vi under koalitionen stabiliserade tidevarv inte blivit vana vid några större förändringar inom den regerande konstellationen. Över huvud taget vägrar fantasien att föreställa sig vad som skulle vara ägnat att rubba koalitionen bestånd. Inte kan det vara några tvåra omkastningar inom den ekonomiska politiken, inte kan det vara införande, avskaffande och återinförande av investeringsavgifter av olika slag, inte kan det vara någon ny giv inom jordbrukspolitiken. I denna föränderliga

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

värld, där allting flyter, känns det skönt att finna något fast att hålla sig till. Hur allt annat skiftar, förblir en faktor likväl bestående: koalitionen består. Svenska folket kan känna sig tryggt vid tanken härpå.

Om sålunda händelsernas ström flutit stilla inom inrikespolitiken, sedan riksdagen sist var samlad, har så mycket mer inträffat på utrikespolitikens olika skådebanor. Otvivelaktigt har det skett en avspänning i det internationella umgänget. Det tidigare råskället har fått vika för en mera hyfsad och human umgängen. I stället för obehärskade och propagandamässiga utfall mot motsidan har trätt en mera på sak gående bevisföring. Ännu torde det vara för tidigt att av detta mera verserade uppförande sluta sig till en permanent avspänning och de uppklarade internationella frågornas lösning på förhandlingens väg. Upptakten till den nu pågående utrikesministerkonferensen i Genève har inte precis ägt rum under några gynnsammare auspicer. För närvarande tycks den s. k. genèveandan vara suspenderad. Men bara den omständigheten, att de motspelade på världsteatern kommer till tals under mera diplomatiska och förhandlingsvilliga former, bör i det långa loppet verka i fredens intresse.

Ett litet land som vårt har ingen eller ringa möjlighet att påverka den världspolitiska utvecklingen. Men ett önskemål har vi, och det är att den påbörjade avspänningstaktiken måtte fortsätta. Endast den kan i längden föra till en gynnsam avveckling av de internationella motsättningarna.

En sådan inställning får dock inte förleda oss till att tro på några snabba resultat eller förleda oss till att sätta i gång en, låt vara partiell avrustning. Vad som krävs är tålmod i förbidan på en avgörande omsvängning i det utrikespolitiska läget. Om jag tolkade försvarsministern rätt i hans anförande i Göteborg förra veckan, hyste han samma uppfattning. Vi måste upprätthålla vår försvarskraft. Detta utesluter inte, att omjusteringar görs inom försvarsväsendet, där sådant får försvinna, som inte

längre är högaktuellt, till förmån för de nya, mera vetenskapliga vapen, utan vilka till och med ett uppehållande försvar är utsiktslöst och i själva verket ganska meningslöst.

Ur den synpunkten måste man beklaga, att inte våra atomkraftsexperten inom försvarets forskningsanstalt skickades ned till atomenergikonferensen i Genève i somras. Det är visserligen sant, att denna konferens sysslade med atomenergiens fredliga utnyttjande, men varje initierad vet ju, att den bundna atomenergiens frigörelse för fredliga ändamål intimt hör samman med dess användning inom krigstekniken. För forskarna inom forskningsanstalten kan det i varje fall inte verka uppmuntrande att på detta sätt inte få komma med. Forskningsanstaltens rekryteringssvårigheter är, oberoende av denna incidens, så betydande, att alla möjligheter måste begagnas för att minska dem. Forskningsanstalten får inte bli en de ledande forskarnas och ingenjörernas passagestation på väg mot andra uppgifter. Kontinuiteten i utvecklingsarbetet måste bli lidande av ett sådant tillstånd. Inte heller är det ägnat att inge förtroende, att anstaltens hemligheter genom detta passagesystem sprids ut i allt vidare ringar. Om det är sant som det blivit sagt, att dessa forskningsanstaltens svårigheter att rekrytera ledande personal skulle höra samman med vårt lönetekniska kineseri, så måste papprollen bli: bort med lönekineseriet, åtminstone inom denna gren av statsförvaltningen! Utan en effektivt fungerande forskningsanstalt är vårt försvar en koloss på lerfötter. Vad som här sagts om forskningsanstalten torde i vidare mening gälla om ingenjörskårernas rekrytering inom försvaret.

För att återgå till de utrikespolitiska problemen skulle det vara av intresse att i dag exakt få veta, vad statsrådet Ulla Lindström härförleden yttrade i FN om USA:s insatser till förmån för de s. k. underutvecklade länderna. Versionerna härom har växlat, och jag föreställer mig, att många skulle ha intresse av att få upplysning om vad som verkligen förekommit.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

Såsom utrikesminister Lange nyligen framhöll i det norska stortinget, kvarstår de väsentliga problemen i förhållandet mellan stormakterna fortfarande olösta, alla avspänningsåtgärder till trots. Vi här uppe i Norden har det oaktagt anledning att känna tillfredsställelse över de vinster som gjorts. Porkkalas utrymning av ryssarna redan efter det att mindre än en femtedel av arrendetiden förlupit är en glädjande företeelse. Den vittnar lika mycket om finnarnas skicklighet i umgänget med det stora grannlandet som om tillmötesgående från de nuvarande ryska makthavarnas sida.

Med glädje hälsar vi också Finlands inträde i Nordiska rådet. Man må ha vilken uppfattning som helst om Nordiska rådets möjligheter när det gäller övergången från det retoriska stadiet till verkliga insatser inom det fredliga nordiska samarbetet — utan Finlands medverkan skulle rådets verksamhet få karaktären av en ofullbordad symfoni.

Ytterligare en gynnsam utgång av ett internationellt problem må noteras, i synnerhet som det gäller en av Europas mindre stater. Besättningen av Österrike har upphört, och detta hårt prövade land är återigen fritt. Att Sovjets kvarblivna fångar i viss utsträckning släppts hem utgör ett vittnesbörd om att järnridån i varje fall står på glänt. Nu må vi hoppas, att den skall ytterligare öppnas. För stora delar av Sveriges folk, ja, för den allt övervägande delen, står dock Raoul Wallenbergs öde fortfarande såsom det stora frågetecknet.

Eftersom dagens överläggning är knuten till Kungl. Maj:ts proposition om förlängning av investeringsavgifterna, har man väl skyldighet att yttra sig om den nuvarande ekonomiska politiken i största allmänhet.

Det var i oktober förra året som den första mera effektiva ekonomiska åtstramningen sattes in från samhällets sida. Redan då beklagades från oppositionshåll, att inte den påbörjade aktionen via den rörliga långa räntan fullföljdes över hela fältet. Ännu mer anledning till kritik uppstod, då från auktoritativt håll antydades, att det hela var en

snabbt övergående företeelse. Hur som helst hade många i slutet av förra året och i början av detta år den uppfattningen, att det inte låg något verkligt allvar bakom den nya åtstramningstaktiken. Folket invaggade sig i saliga drömmar om guld och gröna skogar, och de som inte lät sig ryckas med i de optimistiska svängarna, utan tvärtom förhöll sig ganska skeptiska, tog i stället sin tillflykt till det nu så vanliga kompensations- och indextänkandet. Följden blev den exceptionellt kraftiga lönerörelse, som utmärkte de första månaderna i år med ty åtföljande prisstegringar, ganska oberoende av världsmarknadens priser. Det blev en hemmagjord inflation, och spararna i s. k. fasta penningvärden fick som vanligt stå för kostnaderna. Jag har alltid reagerat mot det gängse talet om rättsröta i detta land. De missbruk inom rättsväsendet, som otvivelaktigt förekommit, har varit enstaka och fristående företeelser. Men i ett avseende har man rätt att tala om en uppluckring av känslan för rätt, rättfärdighet och solidaritet, nämligen stora gruppers likgiltighet för penningvärdets försämring. I det långa loppet finns det risk för att denna likgiltighet i vårt land liksom i andra länder drar med sig en försvagning av folkets rättskänsla och en allmän hänsynslöshet i samlevnaden.

Man kan ställa den frågan, om de senaste löneförhöjningarna alltid inneburit reella förbättringar för berörda parter. Åtskilliga grupper av löntagare har i själva verket ingenting vunnit, och somliga har rent av förlorat. Prisstegringar och förhöjda skatter har i dessa fall slukat hela eller mer än hela lönestegringen. Kompensationstänkandets martyrer påminner inte sällan om kattungens jagande efter sin egen svans. Med erfarenheterna från den senaste lönekampanjen må man hoppas, att nästa års lönerörelser måtte förlöpa mera i eftertänksamhetens tecken än fallet var i början av detta år. Då mötte man den paradoxen, att löneavtalen nätt och jämnt var underskrivna, innan de tränade löneexperterna började fundera ut metoder — bland annat tvångssparande — att fånga

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

in i statsverket de vilsegångna lönerna. Tack vare den ena koalitionsparten blev det visserligen ingenting av med den där fångsten, men i stället fick vi som påbröd på investeringsavgift, bilaccis och permanent inskränkning i företagets fria avskrivningsrätt förhöjd bolagsbeskattning samt en ytterligare ofrånkomlig stegring av räntan, denna gång sträckande sig över alla grenar av ekonomisk verksamhet.

Nu står vi inför en förlängning av de tillfälliga pålagor, som bilaccis och investeringsavgift utgör. Jag kan i viss mån förstå regeringens inställning. Felet i de senaste årens ekonomiska politik har bland annat varit ryckigheten och nyckfullheten i de vidtagna åtgärderna. Vi måste, har någon sagt, ha garanti för att principerna för den ekonomiska politiken håller längre än ett kvarts år, ett halvt år eller rent av ett år. Så långt är allt gott och väl, att man vill fullfölja vad som igångsattes under första halvåret i år. Men jag skulle vilja instämma med herr Ewerlöf, som yttrade, att man framför allt borde sätta in en aktion mot den synbarligen för höga privata konsumtionen. Det är där svagheten ligger. Haken i våra åtgärder är, att flertalet av de restriktioner, som i år och tidigare vidtagits — det må gälla byggnadsreglering, investeringsavgift, inskränkningen i avskrivningsrätten, den förhöjda företagsbeskattningen — pekar i samma riktning: uppdämning av industriens utveckling och investeringsverksamhet. Kan detta vara riktigt? Människan har, tack vare sin tankeverksamhet, en förunderlig förmåga att anpassa sig efter vidriga förhållanden. Inte minst från industriens och företagsamhetens sida har detta faktum demonstrerats under senaste år. Just för tillfället tycks produktionen med några undantag vara livligare och effektivare organiserad än någonsin. Vi bör likväl inte glömma bort, att detta väsentligen beror på de investeringar, som tidigare verkstälts. Vi skördar frukterna av den sparverksamhet, som ägt rum före oss. Produktionsökningen i dag har föga att skaffa med den för tillfället bedrivna ekonomiska politiken. Men hur

kommer det att ställa sig i framtiden med den allt hårdare konkurrens som möter oss på världsmarknaden, om vi inte i tid ser om vårt hus? Med tanke härpå kan det inte vara riktigt att på en gång hålla både på investeringsavgift och på ökad företagsbeskattning. Kanske vi om ett eller annat år tvingas konstatera, att båda pålagorna var otidsenliga? Att på en gång genomdriva dem måste hämma sig i framtiden. Belastningen blir för hård; det är liksom att säga av den gren, som våra barn skall sitta på.

Industriens investeringar har varit hackkycklingen i den ekonomiska debatten. Ett, såvitt jag kan förstå, kortsynt resonemang! En svala gör som bekant ingen sommar, även om svalans namn är statssekreterare Westerlind i finansdepartementet. Denna svalas ankomst är emellertid ett gynnsamt tecken. Herr Westerlind har förra veckan i Göteborg gjort gällande — det är kolossalt vad Göteborg är uppvakttat för tillfället! — att industriens utbyggnad och upprustning är alldeles för ringa. Vi måste investera mera, om vi skall hålla takt med andra industriländers prestationer, yttrade herr Westerlind. Detsamma fick vi till livs av professor Östlind och byråchefen Bertil Johansson i arbetsmarknadsstyrelsen vid TCO:s rundabordskonferens i Västerås för en tid sedan. Åtminstone byråchefen Bertil Johansson tillhör Partiet. Var professor Östlind politiskt hör hemma, vet jag inte. Den sistnämnde krävde dessutom lägre skatter, ökad stimulans åt yrkes- och expertutbildningen, större skydd för vår utrikeshandel. Jämför detta med valutakontorets broms på Volvos exportframstöt på den amerikanska kontinenten! Så kallat idiotstopp eller, om man så vill, genistopp ville han inte veta av.

Vid den nyssnämnda konferensen i Västerås yttrade sig också den socialdemokratiska ordföranden i TCO. Även för honom stod önskemålet om ökade investeringar i förgrunden. Därutöver avlevererade han en utmaning till regeringen. Han ville veta, vilken politik regeringen ämnar bedriva. På den punkten, menade herr Adamsson, vore det ange-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

läget att få besked snarast möjligt. Det minsta vi kan begära är att få veta, vilken ekonomisk politik regeringen ämnar följa under nästa år. Upplysningarna hittills har varit otillfredsställande, yttrade herr Adamsson. Jag instämmer.

Ifall de socialdemokratiska talarnas synpunkter på den ekonomiska politiken vid västeråsmötet vore signifikativa för en omsvängning i regeringspartiets inställning, hade någonting väsentligt vunnits. Då finnes utsikter för att denna politik lyftes ovanför de partipolitiska striderna, såsom faktiskt är förhållandet i vissa andra länder. Men frågan är, om inte svensk socialdemokrati då måste ge avkall på sin långsiktiga målsättning, som ju är en omdaning av samhället i socialistisk riktning. Vore inte en sådan omsvängning en vinst även i partiets eget intresse? De socialistiska lärorna har för närvarande inte någon vidare god konjunktur i länderna utanför järnridån med undantag av de skandinaviska. Varpå kan detta bero? Kanske därpå, att det finns en hel del obotfärdiga. Till dem måste man tydligen beklagligtvis räkna den nuvarande handelsministern. I fredags kväll yttrade herr Lange, också i Göteborg, följande: »De senaste årens skärpta beskattningsregler bör inte dölja, att vår företagsbeskattning alltjämt är utformad så, att den direkt stimulerar företagen att vidga sin verksamhet genom nyanläggningar och nyanskaffningar.» Och så fortsatte han: »Inte ens den åtdragning av bromsarna på den ekonomiska aktiviteten, som skett i år, kommer att hindra ökade privata investeringar.» Nej, tacka för det! De var beslutade och igångsatta redan innan detta års ekonomiska politik inleddes. Handelsministerns uttalande var världsfrämmande. Det sannaste däri var, att herr Lange ville fungera som bromsare. Jag trodde emellertid att de mänskliga bromsarna var avskaffade i modernt kommunikationsväsen och modern teknik.

Det är nog sant, att de gamla, konsoliderade företagen har investeringsmöjligheter på det ena eller andra sättet även i dagens hårda ekonomiska klimat. Men

hur går det för dem som vill nyetablera, exploatera nya tankar och nya uppfinningar i egna företag? De har praktiskt taget mycket ringa möjligheter att göra det i dagens situation. Enda möjligheten för dem är att få förståelse för sina djärva idéer hos redan befintliga välkonsoliderade företag. Utan överdrift torde man kunna våga det påståendet, att den kraftiga industriella expansionen i vårt land under detta århundrades första decennier i åtskilliga fall skulle ha varit ganska otänkbar med nuvarande beskattningsregler.

Europa har efter det senaste kriget genomgått en oförutsett snabb återhämtning. Detta har ju emellertid föga med socialism att skaffa. Tvärtom, den som har varit i tillfälle att denna sommar passera gränsen mellan ett i huvudsak liberalt styrt land — låt vara med vissa socialistiska inslag — och ett genomgående socialistiskt, som båda var med i kriget, har inte kunnat undgå att frapperas av den enorma skillnaden i välstånd och befolkningens allmänna attityd: blomstrande näringsliv och en öppen, glad befolkning på den ena sidan om gränsen, grått armod och dyster slutenhet å den andra.

Med sådana exempel för ögonen är det inte att undra på att utvecklingen i den fria delen av vår världsdel gått från en under kriget hårt bunden ekonomi mot en allt friare ordning. De gynnsamma erfarenheterna har stärkt tilltron till att man sålunda är inne på rätt väg. Den alltmera utpräglade samhörigheten mellan de demokratiska länderna, med eller utan militärallianser, har medfört en allt större gemensam marknad, som utsluter hårt planhushållande slutna enheter. Ett mer eller mindre likartat ekonomiskt system är den nödvändiga betingelsen för ett fritt varuutbyte länderna emellan. Det har inte minst vi, som arbetar inom Nordiska rådet, haft tillfälle att konstatera. Ett litet land som Sverige, liksom också våra skandinaviska grannfolk, kan inte hålla sig utanför det ekonomiska samarbetet, om det vill sitt eget bästa. Då är en mera extrem planhushållningsekonomi utesluten.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

»Utrikeshandeln bör organiseras under samhällets ledning», lyder en tes i det socialdemokratiska partiprogrammet. Det är väl denna programpunkt, som föranlett valutakontorets fadäs i fråga om Volvos export på den amerikanska marknaden. Volvos lånetransaktion förvägrades, »eftersom ett sådant lån skulle motverka effekten av riksbankens kreditstramningspolitik». Bortsett från den underliga motiveringen, att Volvos exportoffensiv skulle motverka den svenska kreditstramningen, kan man ställa sig frågan vem som gett detta kvardröjande kristidsorgan fullmakt att kontrollera kreditväsendet. Valutakontorets uppgift är att befordra vår valutareserv, och det ryktar dåligt sitt värv genom att bidra till att hejda en för vår utrikeshandel värdefull tillförsel av amerikanska dollar.

Valutakontorets uppträdande har principiell betydelse. Det har under senare år blivit alltmera vanligt, att herrar inom kommissioner, råd och liknande kristidsorgan yttrar sig, som om de hade diktatorisk myndighet. Riksdagen skall besluta det och det, kommer att besluta det och det, brukar det heta. Vem har gett dessa experter bemyndigande att föreskriva riksdagen vad den eventuellt skall besluta? Experterna är rådgivande organ och inte några diktande myndighetspersoner. Kanske man bör bringa i erinran den kanadensiska definitionen på en expert: »Det är en man, som med sina specialkunskaper undgår fel i detaljer på sin triumferande flykt mot de stora villfarelserna.»

Apropå experter och villfarelser, hur står det egentligen till med vårt skolväsen och det sätt, på vilket lärarrekryteringen handhaves? Välmeriterade akademiker med lång tjänstgöring kastas ut från platser och orter, där de innehar fast bostad, och folkskollärare med befordringskurser placeras i stället. När i sinom tid en sådan folkskollärare meriterat sig ytterligare genom att avlägga en akademisk examen, blir han plötsligt fågelfri, om bestämmelserna konsekvent skall tillämpas — och det lär vara meningen. Han blir inkompetent för sin

uppgift och får ge sig ut på språng efter en ny befattning. Proceduren påminner om den gamla leken »Sista paret ut». Det har aldrig varit riksdagens och väl inte heller regeringens eller ecklesiastikministerns mening att denna tågordning skulle tillämpas. Den har inte tillämpats i många fall, men det har skett.

Rätt världsfrämmande förefaller det också att inom vårt högre undervisningsväsen bibehålla så gott som oöverstiggliga kinesiska murar emellan olika slag av befattningar. Dessa skiljemurar hade någon mening en tid, då många tävlade om varje ledig befattning, högre som lägre. Nu är den tiden förbi. Samtidigt som läroverken svällt såsom aldrig tillförne, lockar nya och välbetalade befattningar de högst utbildade akademikerna in på andra verksamhetsområden än undervisningens. Urvalet av sökande till de lediga befattningarna blir därför ej sällan bristfälligt. Hur tror man sig kunna i längden rekrytera läroverken ens med dugliga, manliga filosofie magistrar, därest praktiskt taget inga befordringsmöjligheter står öppna för dem?

Vad som främst behövs är en översyn av de antikerade befordringsbestämmelserna vid läroverken, en översyn som leder till att den i praktisk pedagogisk verksamhet dokumenterade dugligheten mera kommer till sin rätt. Frågan om bl. a. läroverkens lokala ledning ligger i stöpsleven. Hur vi än reformerar på den punkten, står dock ett faktum kvar orubbat: en skolas liv bestäms i väsentlig mån av dess chef. En olämplig rektor kan på ett par år fördärva arbetsglädjen inom sitt läroverk, medan en stimulerande chef har möjlighet att i samarbetets tecken på förunderligt kort tid rycka upp sin skola ur en nedgångsperiod. Med högre eller lägre akademiska examina kan man inte alltid mäta en persons lämplighet för chefsbefattningens inom undervisningsområdet. Redan år 1949 motionerade jag härom. Atminstone inom statsutskottet rådde sympati för de då uttalade riktlinjerna, men ännu har ingenting åtgjorts.

Herr talman! Det hör väl liksom till ritualen i dag, att man också skall uttala

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

sig om den senaste folkomröstningen. För anhängarna av omröstningsinstitutet ger utfallet av omröstningen anledning till såväl ljusa som mörka betraktelser. Till den ljusa sidan hör det relativt livliga deltagandet. Till den mörka sidan hör den föregående propagandan. Den höll verkligen inte måttet i sina överdrifter och vädjanden till osakliga känslöstämningar. I all synnerhet gäller detta om vissa av vänstertrafikens propagandister. Detta är så mycket mera anmärkningsvärt, som propagandan bestreds med offentliga medel. Låt oss komma överens om att för framtiden begagna skattebetalarnas medel på ett mera förnuftigt sätt, i all synnerhet som konstaterade svagheter, av brist på anslag, föreligger på olika verksamhetsfält. I stället för att offra två miljoner på denna delvis snedvridna agitation hade det varit bättre att ge en bråkdel därav till våra orkesterföreningar, vilka befinner sig i ett allvarligt nödläge. Den musik, som nu bjöds svenska folket, hade närmast karaktären av en kakofoni.

För oss riksdagsmän, liksom för flertalet tidningar, bör omröstningens utfall ge anledning till självbesinning och eftertanke. Det är inte alltid så säkert, att de meningar, som vi har och som vi tror folket har, överensstämmer med folkets önskningsar. Det otvetydiga utslaget av denna omröstning visar att själva omröstningsinstitutet som sådant verkar som ett korrektiv i vårt offentliga liv. Men det får inte utnyttjas för ofta och borde helst gälla centrala politiska spörsmål och inte en teknisk fråga som den som nu ställdes.

Även om man, som jag, är anhängare av högerlinjen, framför allt ur den nordiska och internationella biltrafikens synpunkt, måste man böja sig för folkets klart uttalade vilja. De som gör gällande motsatsen eller håller före, att folket ej är moget att uttala sig direkt i nationens gemensamma angelägenheter, går näppeligen demokratiens ärenden. Men fördenskull behövar man inte miss-tänka, att en liten diktatorsdjävul gluttar fram ur deras fördolda djup, som vill underkänna folkmeningen. Får vi bara

fram bättre trafikultur här i landet, kommer högerlinjen att segra. Sannolikt var resultatet i ej ringa grad diktat av fotgängarnas reaktion mot den vilda framfarten på gator och vägar i detta land. Gemene man ville sannolikt ge den dominerande motorismen betalt för många och svåra synder.

Vad man framför allt skulle önska se hos oss svenskar i dag är mera hänsyn till varandra och mera vilja till samarbete än som finns.

Med dessa försonliga och milda ord, herr talman, yrkar också jag remiss av föreliggande proposition.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! På grund av herr Ohlons försonlighet drivs också jag av något som hör samman med det rent mänskliga. Jag tycker jag kan instämma med oppositionen i dess beklagande av att förre finansministern nu inte längre intar sin plats på regeringsbanken. För oss såväl som för oppositionen är det alldeles säkert en förlust både när det gäller arbetet i kanslihuset och arbetet här i riksdagen.

När såväl herr Ewerlöf som herr Ohlon ger herr Sköld sitt erkännande, förmodar jag att det inte är bara hans kunnsighet man tänker på, utan också på hans mod att föra en politik som i det väsentliga ändå har avvikit från den som oppositionen har ansett som riktig. Eftersom den av herr Sköld förda politiken ändock varit lyckosam, förmodar jag att den varit riktig.

Vi har eljest varit i tillfälle att åtminstone två gånger varje år diskutera ekonomiska ting. I regel har väl dessa diskussioner inte givit så stort utbyte. Vi har bara konstaterat, att vi haft olika meningar i väsentliga ting. Och så har utvecklingen gått vidare. Så har den gjort efter vår remissdebatt i januari månad, där ju ändå meningsbrytningarna var ganska hårda.

Utvecklingen under året har varit gynnsammare än t. o. m. den optimistiska uppfattning, som jag företrädde re-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

dan i januari. Den kostnadsbelastning, som man räknade med främst på grund av de då pågående avtalsrörelserna men också på grund av andra förhållanden, har visat sig kunna bäras utan de konsekvenser för vårt näringsliv som oppositionen befarade. Den fulla sysselsättningen har kunnat upprätthållas. Några svårigheter för vår utrikeshandel har inte yppat sig. Tvärtom är det väl så, att exportindustrierna har arbetat under gynnsammare förhållanden än under tidigare år, och risken för konkurrens utifrån har alltså visat sig vara mindre än den man räknade med. Har det skett några förändringar i fråga om prisutvecklingen mellan exportvaror och importvaror, har de varit till exportprodukternas favör. Vi kan alltså räkna med en liten förbättring i detta avseende.

Herr Ewerlöf och även herr Ohlon har varit inne på frågan om avtalsrörelsen vid årsskiftet 1954/55. De har menat, att denna i och för sig innebar så stora kostnadsbelastningar, att det var en verklig framstöt på inflationens väg. Jag delar inte den uppfattningen. Jag hyste på våren farhågan för att verkningarna skulle bli mera förödande, men utvecklingen har jävat denna farhåga. När vi på hösten 1954 planlade avtalsrörelsen, räknade vi med som någonting fullständigt oundvikligt att kräva väsentliga lönehöjningar för arbetarna inom de delar av näringslivet som släpade efter, alltså för arbetare med synnerligen låga löner. Det gällde jordbruket, livsmedelsindustrien, handeln och i vissa delar även transportväsendet. I slutskedet kom också vissa statsanställda med i bilden. En mera väsentlig höjning av lönerna inom dessa delar av näringslivet måste ju medföra prisstegringar. Det fanns inte marginaler att täcka lönehöjningarna, även om de var mycket blygsamma, utan det måste bli en konsekvensprisstegring. Det hade vi kalkylerat med. Det är visserligen sant, att avtalsrörelserna totalt kom att röra sig om ett högre procenttal än det som vi tog sikte på, när avtalsrörelserna planlades. Men det var inte av den storleksordningen, att det kan betraktas som någonting

katastrofalt. Svenska arbetsgivareföreningen bjöd ganska tidigt under förhandlingarna 3 procents löneförhöjning. Dess egen statistik visar att industriarbetarna fick något över fyra procent. Även om vi säger, att beräkningarna var litet för optimistiska ur deras synpunkt och går med på att löneförhöjningarna för industriarbetarna möjligen låg vid fem procent, så är det ju ändå bara två procent över de tre. Inom industrien betyder dock dessa lönehöjningar inte så värst mycket i fråga om den del av kostnaderna som slår igenom i levnads-kostnadsindex. Men de fick också som konsekvens att lönehöjningarna för de av mig nämnda grupperna blev större än vi tidigare räknat med. I stället för åtta till tio procent blev det tio till tolv procent och i några fall fjorton procent.

Sedan vi nu kan överblicka utvecklingen under året visar det sig, att av den totala prisstegringen, som vid årsskiftet kanske kommer att uppgå till fem eller sex procent, kan till konsekvensprisstegringen räknas högst hälften. Resten är prishöjningar av annat slag. Vi har fått höjda importpriser på en del betydelsefulla råvaror och kanske i allra främsta rummet höjningar av bränslepriserna. Vi har också haft en synnerligen dålig skörd, som väl före årsskiftet också får sin inverkan på levnads-kostnadsindex. Om jag säger, att vi när avtalsrörelserna planerades räknade med en höjning av levnads-kostnadsindex med två procent som konsekvens av avtalsrörelserna, och denna höjning har blivit tre procent, kan man inte beteckna det som något katastrofalt, även om det i och för sig är beklagligt ur penningvärdes-synpunkt. Det är ju bara en fortsättning på den utveckling som ägt rum sedan krigets slut, nämligen en fortgående reallönehöjning jämsides med en penningvärdesförsämring. Detta hör samman med problem som jag skall återkomma till längre fram i mitt anförande.

Jag har ingen anledning att tro, att de farhågor som uttalades av näringslivets representanter under föregående höst och under exempelvis remissdebatten i januari månad, har sin grund i rent

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

taktiska skäl. Det är mycket som talar för att det fanns en verklig oro inför utvecklingen i fråga om kostnaderna för näringslivet, i synnerhet för den del, som arbetar på utlandsmarknaden, och att man befarade att konkurrensen kunde göra det svårt att upprätthålla den export som är nödvändig för att vi skall kunna importera de förnödenheter som vi inte kan undvara. Jag tror att dessa farhågor i stort sett har försvunnit under det år som gått. Det har nämligen visat sig, att det inte är bara Sverige, som arbetar med problem av detta slag, utan de stora industriländerna England och Tyskland har precis samma svårigheter. I England signalerades det visserligen före valet en annan politik. Eftersom det där var en konservativ finansminister, som stod för förslagen, behöver man väl i varje fall inte från oppositionens sida misstänka, att det låg några taktiska beräkningar inför det förestående valet i de då framlagda förslagen om skattesänkningar. Ett faktum är att sådana förslag framlades. Men några månader senare visade sig denna politik vara ett missgrepp. Det kan ju ha berott på att konjunkturerna i England svängt så snabbt att det blivit nödvändigt att växla om. Det har man också gjort nu i höst och presenterat ganska långt gående åtgärder både i fråga om ingripanden mot näringslivet och i form av skattehöjningar. Det förhållandet att det i ett land sitter en konservativ regering medför följaktligen inte, att problemen försvinner av sig själva. Ett land som har full sysselsättning får brottas med dessa problem oavsett vem som sitter vid styret. Den engelske finansministerns förslag nu i höst måste nog anses utgöra ett belägg för detta faktum. Han har nu tvingats föreslå åtgärder, som måste sägas gå betydligt längre än vad finansminister Sköld ansåg sig tvingad att föreslå under vårriksdagen.

Tyskland brottas också med sina svårigheter. Man har där haft upprepade diskussioner med näringslivets och arbetsmarknadsparternas företrädare om vilka åtgärder som lämpligen skall vidtas för att komma till rätta med det infla-

tionsshot som har visat sig också i Tyskland. Tyskland har ju en betydligt förmanligare produktivitet utveckling än den vårt land uppvisar. Det har sin naturliga förklaring däri, att man i Västtyskland har haft en stor arbetskraftsreserv att utnyttja, men den har undan för undan absorberats, och i dag talar företrädare för den västtyska regeringen t. o. m. om nödvändigheten av att importera utländsk arbetskraft. Den arbetskraftsreserv som man fortfarande har kvar i det redovisade antalet arbetslösa består förmodligen av sådan arbetskraft, som vi skulle beteckna såsom partiellt arbetsföra människor, vare sig nu detta beror på rent fysiska förhållanden eller på omflyttnings- eller omskolningssvårigheter. Inför den förestående upprustningen i Tyskland är det naturligt att man hyser oro för att den fulla sysselsättningen, som redan frestar resurserna till det yttersta, skall leda till en överkonjunktur med därav följande problem, även om det sitter en annan regering än en arbetarregering i Tyskland.

Det är intressant att konstatera, att man i England föreslår skattehöjningar för att komma till rätta med inflationsproblemet, jämte naturligtvis även vissa andra åtstramande åtgärder. I Tyskland däremot föreslår man skattesänkningar för att försöka förmå alla dem, som nu vill ha bättre inkomster, att avstå från inkomsthöjningar för att de skall kunna köpa billigare. Båda åtgärderna kan väl antagligen inte leda till åsyftat resultat. Endera av dem måste så småningom visa sig ha varit felaktig. Det kan nämligen inte gärna vara en riktig medicin med skattehöjningar i England och motsatsen i Tyskland för att råda bot på samma sjukdom. På ett eller annat sätt kommer vi nog så småningom att få veta vilken medicin som varit den effektivaste. Ty det kan väl ändå inte vara så, att huvudsaken är att någonting göres, alldeles oavsett vad det än är.

Även om utvecklingen hittills har varit gynnsam i vårt land har vi naturligtvis anledning att räkna med att den kan bli sämre och att vi kan få en vikan- de konjunktur. I det avseendet är vi i

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

mycket stor utsträckning beroende av vad som kan komma att inträffa utomlands. Just nu finns det dock ingenting som direkt pekar på en vikande konjunktur vare sig i Amerika eller de av mig nyss nämnda båda länderna, England och Tyskland. Vi har fortfarande goda konjunkturer och en fördelaktig prisnivå, i all synnerhet för de produkter som vi säljer på världsmarknaden. Följaktligen skulle man väl kunna räkna med att även 1956 för Sveriges del skall bli ett gynnsamt år. Det är inte något fel att vara optimist, även om man tvingas att vara vaksam gentemot kastningar i konjunkturerna, som kan komma mycket snabbt. Sannolikheten talar emellertid för en god exportkonjunktur och hög sysselsättning även 1956. Risken för prisstegringar på sådana varor som vi behöver importera finns. Vi har säkerligen också anledning att räkna med en bestående livlig investeringsvilja inom industrien. Det är egentligen bara vid debatterna här i riksdagen eller i tidningspressen, som företagarna visar sig pessimistiska. I alla andra sammanhang är de optimistiska och tror på möjligheten att konkurrera och förränta gjorda investeringar. Det är också på sitt sätt naturligt att denna investeringsvilja finns. Då den tekniska utvecklingen numera går mycket snabbt är det också nödvändigt för företagen att följa med, vilket i regel kräver både stora och kostnadskrävande investeringar.

Vår bedömning av den ekonomiska politiken blir fölaktligen, att vi icke tror på möjligheten att uppmjuka den, vare sig genom att slopa investeringsavgiften eller bilaccisen eller genom att sänka skatterna. Visserligen har en skattesänkning 1956 utlovats, och det är väl inte alldeles omöjligt att den blir verklighet. Men kommer den, får den säkerligen kompenseras genom andra åtgärder, som tar bort effekten av den. Ingenting tyder heller på att konjunkturen inom landet skulle få en sådan inriktning, att den behöver en dylik stimulans. Vi har — det har jag tidigare varit i tillfälle att framhålla — inom löntagargrupperna intresse av att stabiliserings-

politiken fortsätter, och vi betraktar de åtstramande åtgärder, som vidtagits på det ekonomiska området, såsom led i en sådan stabiliseringspolitik.

Oppositionen vill nu ha bort en del av dessa åtgärder, framför allt investeringsavgiften, och jag förmodar även höjningen av bolagsskatten; i stället skall vi lita till de penningpolitiska medlens förmåga att bemästra alla problem som kan uppkomma. Vi prövar ju också de penningpolitiska åtgärderna — och ingen vill väl förneka, att de har sin betydelse — men jag tror inte att vi längre är beredda att så där utan vidare erkänna, att de är smidigare än andra ingripanden som sker på det ekonomiska området; många lär väl den uppfattningen, att de är lika hårda och besvärliga som andra ingripanden och att de i samma utsträckning inverkar även på områden, där man har svårt att bära konsekvenserna och där man egentligen inte borde behöva ta några konsekvenser av dem. Under sådana förhållanden kan jag inte instämma i den kritik som också i dag har riktats mot det förslag till tvångsparande, som i april månad remitterades för yttrande och som tillstyrktes av Landsorganisationen. Jag har nog fortfarande den uppfattning, att om det varit möjligt att genomföra ett tvångsparande, så skulle detta varit effektivare såsom åtstramning på marknaden än de medel som valdes; det skulle ha verkat snabbare och alldeles säkert även betydligt kraftigare. Det blev ingenting av förslaget, men vi har ingen anledning att ångra vår tillstyrkan.

Ingen har i denna debatt berört jordbrukspriserna och jordbrukspolitiken — jag vet inte om det berott på att man möjligen har en känsla av att det bränns, då man kommer i närheten av dessa frågor. Jordbrukarna har som bekant haft två dåliga skördeår i följd — 1954 på grund av för mycket regn och 1955 på grund av för stark torka. Bägge åren har visat stora underskott för deras del. År 1954 har, säges det nu, givit ett underskott på gott och väl 400 miljoner, och 1955 uppgår underskottet till mer än 500 miljoner. Av dessa under-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

skott har jordbrukarna haft att under alla förhållanden bära fyra procent, motsvarande deras riskmarginal enligt uppgörelsen. Detta betyder över 300 miljoner, som de under alla förhållanden skall bära själva. År 1954 fick de inte kompensation för det som därutöver blev underskott, i varje fall inte full kompensation. Därför är det väl ganska naturligt, om efter dessa två dåliga år ett missnöje råder i jordbrukarnas led. Antagligen har resultatet för deras del blivit inkomstminskning, samtidigt som andra grupper fått inkomsthöjningar. Från Landsorganisationens sida har vi inte bestritt detta förhållande, och vi har inte heller gjort några invändningar mot jordbrukarnas anspråk på kompensation för dessa inkomstbortfall, så långt det nu varit möjligt att täcka underskotten.

Nu skall ju den gamla jordbrukskalkylen försvinna från och med nästa år, och det har därför inte så stort intresse att föra in den i bilden, men utfallet de två senaste åren borde eljest utgöra ett belägg för att om den varit fördelaktig för jordbrukarna under vissa år, så kan den också visa sina svagheter vid andra tillfällen; jag förmodar att man måste konstatera, att den gjort det dessa bågge år. Kalkylen bygger nämligen på den förutsättningen, att uppkommande underskott respektive överskott skall regleras via priserna. Men 1955 blev det inte missväxt över hela landet, i varje fall inte i samma omfattning, och en prishöjning på jordbruksprodukterna skulle då leda till att de, som haft det bästa skörderesultatet, också får de största andelarna av höjningen, medan de som haft verklig missväxt inte skulle få någonting. Detta är ett problem, som jordbrukarna själva får diskutera tillsammans med dem som i övrigt har att handlägga dessa frågor. Jag vill bara ha konstaterat, att vi från löntagarhåll inte bestritt, att jordbrukarna haft fog för sina krav på kompensation.

I det sammanhanget skulle jag gärna vilja ta upp en fråga som vid olika tillfällen förts fram såsom naturlig när det gäller löntagarna, nämligen att de skall begränsa sina krav på lönehöjning-

ar till det utrymme för sådana höjningar, som kan finnas inom produktionen. Detta är en så förnuftigt formulerad ekonomisk sats, att alla borde kunna acceptera den. Men den har ju liksom andra fina formuleringar den svagheten, att det inte finns något utrymme som kan tas på alla områden. Även om det presenteras ett utrymme till lönehöjningar i nationalbudgeten eller i finansplanen så är detta utrymme inte så fördelat att det kan tas utan vidare konsekvenser. Under de senaste tio åren har exportindustrierna och vissa delar av hemmamarknaden haft mycket goda marginaler. De har haft möjlighet att betala de lönehöjningar, som man krävt och kommit överens om vid avtalsuppgörelserna, och de har haft möjligheter att betala löner därutöver och också gjort detta.

Den s. k. löneglidningen har varit på tapeten i många sammanhang. Den har uppstått genom ökade inkomster genom ackordsarbete och genom förbättrade arbetsmetoder. Utöver den överenskommelse om löner som träffats i avtalen har lönetillägg också utgått därför att man skulle få behålla den arbetskraft man har. Jag har ingenting att anföra mot löneglidningen såsom någonting som borde opereras bort. Den är naturlig i ett samhälle som har full sysselsättning; i regel innebär den väl inte någonting annat än en ersättning för ökade prestationer. Men det är naturligt att alla som arbetar med fasta löner och som ser att inkomsterna stiger på andra områden förr eller senare fordrar en löneförhöjning, som motsvarar vad andra fått, så att de kommer i en relativt bättre löneställning än förut. Senast vid årsskiftet 1954/55 har vi haft sådana anpassningar i lönenivåerna. Det var nödvändigt att ganska väsentligt höja lönerna för de eftersläpande grupperna, vilket även skedde. Men konsekvenserna får vi ta i form av höjda priser för dessa näringsgrenars produkter.

Till precis samma slag av näringsgrenar hör jordbruket. Jordbruket kan inte räkna med goda skördar, som varje år ger marginal till förbättringar av jordbrukarnas egna och deras anställdas in-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

komster. Var gång en sådan anpassning till en eftersläpning skall ske kommer det att ta sig uttryck i höjda priser med konsekvenser för levnadskostnadstalet och konsekvenser för penningvärdet.

När därför företrädarna för jordbruket talar om situationen för jordbruket och deras rätt att i första hand komma i fråga, om det finns något utrymme till förbättringar, får man hålla i åtanke att de tillhör den kategori, som får satsa litet på det vi brukar kalla den solidariska lönepolitiken. Det går inte att komma till rätta med löntagarnas problem sådana de ter sig i ett näringsliv, som arbetar med varierande räntabilitetskalkyler och vinstmarginaler, från den utgångspunkt, ur vilken man nu mest angriper den ekonomiska politiken, nämligen att den får konsekvenser för penningvärdet och troligen även i fortsättningen kommer att få det. Och man kommer i varje fall inte till rätta med problemet genom att tala om att man skall begränsa anspråken till förefintligt utrymme. Man skall inte glömma bort att det på många områden inte finns något utrymme. Men de anställas och — i det nu mest aktuella fallet — jordbrukarnas krav kan ändock vara berättigade. Man kan följaktligen inte komma ifrån dem enbart genom att säga, att här finns det inte något utrymme och följaktligen har ni ingenting att få. »Där ingenting finns att ta har kejsaren förlorat sin rätt», finns det visst ett gammalt ordspråk som säger, men det kan vi inte ta som rättesnöre i den ekonomiska politik, som vi sluter upp omkring, och den lönepolitik vi i samband därmed måste föra.

Skall man komma till rätta med de problem, som sammanhänger med utvecklingen i detta avseende, kan man inte bara genom experter och kommittéer av olika slag undersöka lönernas inverkan. Man måste antagligen också — även om det bjuder emot — titta på hur mentaliteten är inom företagarvärlden. Det är ju inte bara löntagarna som får anspråk under en konjunktur som är gynnsam för lönehöjningar och för tillgodoseende av deras krav. Det är

precis samma förhållande för företagarna. De har inget behov av och ingen vilja att konkurrera lika hårt, när de kan sälja sina produkter till priser som oavbrutet blir förmånligare. De har naturligtvis alltid intresse av att producera så billigt som möjligt, men de har inget intresse av att sälja så billigt som möjligt. Det finns en ursäkt, som ofta har åberopats, nämligen att när det gäller världsmarknaden kan man inte tillämpa vare sig priskontroll eller någonting annat för att hålla prisutvecklingen under kontroll. Där måste vi nöja oss med de priser som världsmarknaden bjuder, därför att vi får betala de priser som världsmarknaden fordrar för att sälja till oss. Det är väl ingen som vill förneka att detta är riktigt. Men jag har fortfarande svårt att förstå, om man har ett verkligt intresse av att hålla penningvärdet inom landet uppe, att detta skall behöva ta sig uttryck i att man skall tillämpa samma princip inom landet. Så länge vi arbetar med ett näringsliv, som har så varierande förutsättningar för sin produktion i fråga om räntabilitet och vinster, kommer vi att ha problem med löntagarnas krav. De kan få vad de fordrar utan konsekvenser inom de gynnade områdena av näringslivet, och även de som arbetar inom en hårdare del därav kan möjligen få det utan konsekvenser, men inom stora och betydelsefulla delar av produktionen kan arbetarna inte få någonting, såvida vi inte är beredda att hjälpa till genom att betala högre priser. Och detta sista gäller i den nuvarande konjunkturen inom praktiskt taget alla de områden, som är betydelsefulla för levnadskostnadstalets utveckling.

Vi har ingenting emot att i fortsättningen inrikta vår lönepolitik på att begränsa anspråken till det utrymme som finns totalt, om det är någon som kan servera det utrymmet, så att det finns tillgängligt inom alla de områden, där vi ställer yrkanden om löneförhöjningar och där vi måste träffa avtal. Helst borde då detta utrymme fördelas på det sättet, att vi kan få större lönehöjningar på de områden, där löneläget är lågt,

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

och litet mindre på de områden, där löneläget med hänsyn till löneutvecklingen i stort är relativt tillfredsställande. Lönens storlek är ju inte beroende på hur starka organisationer vi har på de olika områdena, utan den är faktiskt beroende på betalningsförmågan inom företagen. Vår önskan att få ta det tillgängliga utrymmet i anspråk följer sina egna vägar, och det är de vägar som är betecknande för det privata näringslivet. Man tar inom näringslivet konsekvenserna av dåliga tider och fördelarna av de goda, och det har i viss utsträckning smittat av sig på löntagarna. Finner de att det finns förutsättningar för lönehöjningar, vill de också utnyttja möjligheten därtill.

Jag tror att det var herr Ewerlöf som sade, att det fanns förutsättningar för att innevarande års avtalsrörelse skulle kunna föras i ett något lugnare tempo än vid föregående årsskifte. Jag tror att herr Ewerlöf har rätt i det avseendet. 1955 års avtalsrörelse hade nämligen den tillfredsställande innebörden, att det var låglönegrupperna, som fick de stora förhöjningarna, och de bättre ställda fick nöja sig med de mindre. Det har följaktligen skett en utjämning, som har medverkat till att den oro, som vi kunde konstatera hösten 1954, inte gör sig märkbar på samma sätt hösten 1955. Vi tror därför att det skulle vara möjligt att föra en avtalsrörelse i lugnare tempo, vilket inte betyder att man kan räkna med att träffa en avtalsuppgörelse, som tangerar någonting som skulle ha karaktären av prolongation. Det är ju så många faktorer, som nu spelar in i prisutvecklingen och på annat sätt och som gör att man för 1956 tyvärr måste räkna med en kostnadsutveckling, bortsett från lönerörelsernas verkan, som inte är så värst gynnsam.

Den totala prisstegringen för 1955 torde komma att ligga i närheten av 6 procent eller noga taget någonstans mellan 5,5 och 6 procent. Jag har redan tidigare påpekat, att högst hälften av denna stegring utgör en konsekvens av avtalsrörelsen och att resten beror på andra faktorer. För 1956 säger våra exper-

ter, som även om man inte skall satsa alltför mycket på dem ändå får anses ha någon möjlighet att i varje fall räkna, att vi har att emotse vissa oundvikliga prisstegringar, som hör samman med utvecklingen. Skall jordbruket kompenseras fullt, kostar det antagligen 2 procent i prisstegringar, och hyreshöjningen har för 1955 slagit igenom endast under ett kvartal, varför de stegrade hyrorna kommer att påverka levnadskostnadsindex för 1956. Medan vi för 1955 kan räkna med en genomsnittlig levnadskostnadshöjning eller prisstegring — vilket uttryck man nu vill begagna — av 3 procent, startar vi 1956 med en prisstegring räknat från den 1 januari 1955 av 6 procent, och lägges ytterligare inträffade prisstegringar till detta, har vi följaktligen ett genomsnitt för 1956, som uppgår till 7 eller 8 procent.

Nåväl, en del av de prisstegringar, som redan har inträffat eller som vi har att räkna med, kan vi inte begära kompensation för, men om, sedan ersättningen för inkomstbortfallet för jordbrukarna och vissa andra ting avseende 1955 borträknats, totalalkylen ändå visar ett överskott och man även för 1956 kan räkna med att det finns ett utrymme för lönehöjningar, kan vi väl inte komma ifrån att löntagarna ställer anspråk på att få del av det utrymmet. Våra ansträngningar är följaktligen inriktade på att förhandla på basis av att begränsa anspråken till detta utrymme och fördela dem så att det inte blir några konsekvenser utöver vad vi redan kan förutse av prisutvecklingen 1956.

Herr talman! Jag har inget emot att den proposition, som ligger på kammarens bord, remitteras till utskottet.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! De synpunkter, som hittills har framförts i denna allmänna debatt, har varit i hög grad intresseväckande. Det kanske kan vara rimligt att jag redan nu knyter några reflexioner till dem.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

Först ber jag att få ansluta mig till den enighet, som här framträtt, när herrar Ewerlöf, Ohlon och Strand har beklagat att finansminister Sköld inte längre från regeringsbänken har tillfälle att resonera om de problem, som vi diskutera i dag. Jag förstår att herr Ewerlöf och herr Ohlon känner en stark saknad. Det gör vi alla. Jag gläder mig åt den generositet, som oppositionsledarna har visat, och jag skall försöka att visa något av samma generositet — jag kanske inte nöjer mig med att endast visa det när en politiker drar sig tillbaka; det kanske vore många tillfällen då man hade anledning att säga ett vänligt ord även om dem, som står mitt uppe i stridslinjen.

Herr Ewerlöf tog upp frågan om landstingsmännens sätt att välja de män, som skall företräda dem här i kammaren. Det är klart att det som nu inträffat och som har inträffat i alla år kan ge anledning till reflexioner. Men sådana här kombinationer lär väl knappast kunna undvikas i något system, där det finns en redan till sin sammansättning bestämd elektorsförsamling som skall företa ett val. Vi har haft sådana företeelser mycket länge i vårt land utan att det föranlett särskilda anmärkningar från högerens sida. Vi kan studera hur det ter sig på många andra håll. Det indirekta valsystemet har många förtjänster. Men det har alltid den risken, att man kan på förhand räkna ut hur vissa kombinationer kommer att slå. Vi har grubblat på möjligheten att vid val till första kammaren införa samma system som tillämpas vid val till andra kammaren. Jag tror att det är rätt svårt att översätta den metod vi har vid andra-kammarvalen till ett indirekt val. Men gärna för mig må vi fortsätta och grubbla och se, om vi kan finna en lösning.

Herr Ohlon uppehöll sig inte vid förstakammarvalen. Han talade däremot om folkomröstningen, som han påstod givit honom och oss andra många värdefulla erfarenheter. Jag vill gärna för min del säga att den i höst verkställda folkomröstningen om höger- eller vänstertrafik inte kommit mig att ändra min be-

dömning av folkomröstningsinstitutet. Även enligt min uppfattning är rådgivande referendum, rådgivande folkomröstning, ett värdefullt komplement till det representativa systemet. Vi har motsatt oss en beslutande folkomröstning, varför vi uppburit mycket klander för odemokratiska tankegångar. Jag undrar, om man inte skulle kunna slippa sådana överord. Ingen människa beskyller ett land som England — demokratiens kanske trognaste förvaltare och i kritiska lägen även försvarare — för att vara odemokratiskt därför att ingen där på allvar tagit upp en diskussion om att sätta parlamentet ur spel genom att avlasta ansvaret för beslutens fattande från parlamentet. Däremot kan jag, som jag nyss sade, inte finna annat än att ett rådgivande referendum utgör ett värdefullt komplement, under den förutsättningen att det finns ett tillräckligt livligt intresse hos folket för att utöva sin rådgivande verksamhet.

Vore jag lika benägen att tillgripa starka ord som oppositionen ibland är emot oss, skulle jag kunna säga att det för mig är en obegriplig odemokratisk ståndpunkt när man från högerens och folkpartiets sida vill göra gällande, att det inte är nödvändigt att en folkomröstning skall föregås av en propaganda, där båda parterna är ungefär jämspelta. Jag måste framhålla, att det är ett demokratiskt krav att den ena sidan inte ställes i ett sämre läge än den andra. Jag vill inte yttra mig om huruvida propagandan har överskridit gränserna för det tillåtna. Om en sådan expert på dessa ting som en representant för folkpartiet har denna uppfattning, skall jag inte yttra mig i ärendet.

Men däremot vidhåller jag alldeles bestämt, att det är en demokratiskt riktig princip att parterna får gå ut till väljarna och försöka mobilisera deras intresse för folkomröstningen och deras intresse för parternas synpunkter. Jag vidhåller också bestämt att inga ekonomiska hinder skall läggas i deras väg. Det är lätt att säga, att två miljoner för detta ändamål är ett slöseri med det allmännas pengar, men det är svårt att

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

mäta de demokratiska rättigheterna — yttrandefriheten, pressfriheten och jämställdheten åtminstone i någon mån i propagandahänseende — i pengar. I varje fall tycker jag det är svårt att väga dessa krav mot de av orkesterföreningen i Göteborg framförda anslagskraven! Jag tror att vi får hålla detta för sig.

Naturligtvis har — fränsett dessa tre ting — såsom alltid när vi mötas huvudintresset knutits till de ekonomiska övervägandena. Det kanske kan tillåtas mig att också säga ett par allmänna ting på detta område innan jag går in på en polemik.

Målsättningen för den ekonomiska politiken har inte varit att försöka pressa tillbaka framstegstakten i landet, utan tvärtom att skapa grunder för att denna framstegstakt i fortsättningen skall hållas. Vi kan glädja oss åt en mycket snabb expansion. Ingen av de föregående talarna har bestridit detta. Herr Ewerlöf ville visserligen reducera värdet av de siffror, som anförts för att visa hur snabb vår expansion är, genom att referera OEEC:s internationella jämförelser. Valet av jämförelseår är ju här helt avgörande. Det är väl också uppenbart att man måste beakta vad herr Strand nyss framhöll, att åtskilliga av de länder, som visat sensationellt snabba framsteg, har att för dessa framsteg tacka det förhållandet, att de haft en stor arbetslöshetsarmé, som de har kunnat sätta in i produktionen. Internationella jämförelser är alltid riskabla. Jag tror att vi kan nöja oss med att konstatera, att vi under hela efterkrigstiden har haft en exceptionellt snabb expansion av det svenska näringslivet och att denna expansionstakt under 1954/55 snarast har överträffat de tidigare siffrorna. Vi kan med lika stort fog som den amerikanske presidenten sade om USA säga, att 1955 blir det mest gynnsamma år som det svenska folkushället någonsin har upplevat.

Det är klart att detta faktum måste stå i centrum för bedömandet av regeringens ekonomiska politik. Men framgångarna får inte skymma bort att vi har haft påfrestningar och fortfarande har att

vänta påfrestningar, som har berott på att en ständig högkonjunktur lätt frestar till en överansträngning av resurserna och därför måste mötas med restriktiva åtgärder. Det tycker också herr Ewerlöf, men han säger att den svenska regeringens politik har ensidigt gått till anfall emot näringslivet, emot investeringarna. Det är denna ensidighet i en restriktivitet, som man i övrigt accepterar, som är det farliga.

Det är inte riktigt att åtgärderna har satts in ensidigt mot ett visst håll. Det är tvärtom så, att knappast i något annat land har den restriktiva politiken varit inriktad på en så bred front som i vårt land. Den har haft såsom grundpelare en restriktiv finanspolitik med en mycket hårdhänt sparsamhetspolitik och även en restriktiv kreditpolitik, inte bara sedan april i våras. Den hårdhänta budgetpolitiken har lett till att en rad av oss alla önskade utgifter har måst skjutas på framtiden. Det statliga beställningsstoppet var ju ett uttryck för viljan att åstadkomma begränsningar även på områden, där riksdag och regering var överens om att en expansion i och för sig var önskvärd. Vi har premieringen av det frivilliga sparandet, vi har investeringsavgiften, vi har bilaccisen, vi har den skärpta företagsbeskattningen och vi har i den ekonomiska stabilitetens namn avvisat oppositionens krav på skattesänkningar, som ju uppenbarligen skulle ha haft en direkt konsumtionsstegrande effekt. Den statliga upplåningen har väsentligt nedskurits, kreditpolitiken har inneburit en hård kreditåstramning på praktiskt taget alla områden, och den har dessvärre också fört med sig en räntehöjning. Vi har kvar de gamla regleringarna, byggnadsregleringen, hyresregleringen och priskontrollen, och man kan väl säga att byggnadsregleringen och prisövervakningen på vissa områden har skärpts under den senare tiden.

Detta är ett brett register. Hur man kan påstå att det skulle vara någonting typiskt för *vår* restriktiva politik, att den ensidigt vänder sig åt ett håll, har jag verkligen svårt att förstå. Om man

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

däremot sade att den är besvärlig, att den känns som en börda, skulle jag bättre förstå det. All sparsamhet kräver att man avstår från ting, om vilkas värde man kanske är övertygad, men som man inte har råd att skaffa sig.

Det är möjligt att det finns någon av kammarens ledamöter som tycker att restriktiviteten nu har gått så långt, att man kan släppa på bromsarna. Det sade varken herr Ohlon eller herr Ewerlöf, men det finns kanske som sagt en och annan som anser det. Då vill jag påpeka att vi visst inte har kommit över de faror som motiverade tillgripandet av den restriktiva politiken. Konjunkturuppsvinget utomlands fortsätter. Och detta konjunkturuppsving har nu antagit sådana dimensioner att man överallt i världen tillgriper åtgärder som inte mycket skiljer sig från dem som den svenska regeringen vidtog något tidigare. Det finns i den engelska tidskriften *Financial Times* en intressant redogörelse för den ekonomiska politiken i ett antal länder, och jag rekommenderar de två första talarna i dagens debatt att där studera hur den ekonomiska politiken i andra länder bedrivs, för att de skall få något verklighetsunderlag vid bedömandet av den svenska regeringens ekonomiska politik. *Financial Times* konstaterar till en början, att när inflationstendenserna dök upp, ville man i några av de högindustrialiserade länderna — England, Frankrike och Västtyskland — knäcka inflationen huvudsakligast med penningpolitiska medel. *Times* fastslår att man trodde att penningpolitiken var ett så säkert instrument att skattesänkningar samtidigt kunde genomföras. Tidigare detta år, skriver tidningen, fanns en vitt spridd strävan bland industriländerna att sänka skatterna. Det var naturligt, säger *Times*, att man trodde sig kunna göra detta — att man hade denna felsyn (ordet felsyn är min bedömning) — ty det fanns ett budgettekniskt utrymme för skattesänkning. De starkt stigande inkomsterna under inflationen skapade ett överskott i budgeten som det var lockande att använda för skattesänkning. Nu har man, förklarar tidningen,

kommit underfund med att det inte går att möta trycket med enbart kreditpolitiska medel. Det ena landet efter det andra har vidtagit nya åtgärder, ägnade att komplettera kreditåtstramningen med mera direkt verkande åtgärder. Det är precis vad vi har sagt hela tiden: om man inbillar sig, såsom oppositionen tycks ha gjort, att ränte- och kreditpolitiken är så effektiv, att man kan avstå från andra begränsande och åtstramande åtgärder, så gör man sig skyldig till en populär vanföreställning. Om man dessutom späder på inflationen genom en direkt skattesänkning, ja, då får man ha Butlers goda nerver för att kunna överleva i en hygglig sinnesstämning. Erfarenheten har väl visat, vilken fullständig felbedömning den engelska högerregeringen gjorde sig skyldig till, när den just i den situation, då också oppositionen här i Sverige pläderade för en omedelbar skattesänkning, realiserade en sådan skattesänkning. Det är väl ingen tvekan om att en hel del av Englands bekymmer för närvarande kommer av den olyckshändelse, som då skedde och som jag naturligtvis lika litet som herr Strand vill sätta i något som helst samband med valtaktiska spekulationer.

Vad jag nu har velat framhålla, ärade kammarledamöter, är att vi inte har någon anledning att uttala oss tvärsäkert om den kommande utvecklingen. Vi har sett hur man i andra länder betraktar inflationsfaran såsom stor, och jag tror att det är klokt att också vi gör det. Vi har inte kommit över riskerna, så att vi kan övergå till en mindre försiktig politik. Det som för oss naturligtvis är ett varningstecken är ju att de valutapolitiska konsekvenserna av den hårda politiken inte har kommit i den utsträckning som man hade hoppats och att vår valutareserv fortfarande är ansträngd. Både förhållandena utomlands och vår ansträngda valutareserv gör det nödvändigt att fullfölja den inslagna politiken. Jag kan alltså tillmötesgå herrarna Ewerlöf och Ohlon i deras argumentering för att även i fortsättningen den ekonomiska politiken kommer att bära kärvhetens kännetecken.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

Sedan herrar Ewerlöf och Ohlon påyrkat en sträng och restriktiv politik, angrep de utformningen av denna stränga och restriktiva politik. Ingen av dem sade mycket om bilarna. Det var ju förfärligt farligt i föl med den 10-procentiga bilaccisen. Jag vet inte om den är lika riskabel för närvarande. När man praktiskt taget överallt i världen vidtar mycket längre gående åtgärder för att minska på bilköpen så ter sig ju vår 10-procentiga bilaccis såsom en betydligt mindre riskabel sak än oppositionen tyckte i föl. Däremot har man här med stor styrka gjort gällande att investeringsavgiften i förening med kreditpolitiken är någonting som allvarligt rubbar grunderna för vårt välbefinnande.

Den fråga som man måste ställa sig är: Om herrarna är överens om att den skärpta ekonomiska politiken fortfarande är motiverad, att det fortfarande finns inflationsrisker, men ni absolut är emot investeringsavgiften och inte vill ha vad ni kallar pålagor på de privata investeringarna, vad är det då ni föreslår? Båda herrarna har föreslagit åtgärder för att minska konsumtionen. Jag trodde knappast mina öron när jag hörde att även herr Ohlon ansåg att i det nuvarande läget skall konsumtionen minskas. Det är ju ändå inte mer än ett år sedan vi förde en livlig debatt med folkpartiets representanter vilka genom bokföringsåtgärder, som skulle leda till en ökad statlig upplåning, ansåg att det var möjligt att åstadkomma en skattehöjning, som uppenbarligen måste ha uppmuntrat till ökande av konsumtionen. Har man det förflutna, och om det förflutna ligger så nära att det riktigt tittar en i ansiktet, får man nog närmare precisera hur pressen på konsumtionen skall se ut. Vi vill alltså gärna höra hur folkpartiets nya linje ter sig. Vilka åtgärder i konsumtionspressande riktning är det som nu lanseras från folkpartiets sida?

Man säger kanske att det finns andra ting som man kan pressa på. Man kan kanske tänka sig att ytterligare minska de statliga utgifterna. I så fall vill vi också gärna ha en anvisning om på vilka områden Sveriges riksdag lätsinnigt

har ökat statsutgifterna. Jag tror att det kommer att bli ganska svårt. Läget är ju i stället det att den hårda ekonomiska politiken har tvingat oss till en så långt gången sparsamhet att vi har skjutit upp i och för sig nödvändiga utgifter för att icke rubba den ekonomiska politiken. Jag har därför svårt att tro att jag i den följande debatten eller i den följande riksdagsbehandlingen i varje fall av herr Ohlon får några anvisningar om hur man skall kunna på den vägen bibehålla den restriktiva ekonomiska politiken men åstadkomma konsumtionsindragande åtgärder.

För socialdemokratien är det någonting ganska häpnadsväckande att bli beskylld att inte inse att det ibland kan vara nödvändigt att begränsa konsumtionen. Vilket parti var det, herr Ohlon, som ensamt stod för tvångssparandet? Vad var detta annat än ett försök att åstadkomma ökade möjligheter till investeringar i landet, till byggande i landet, genom att konsumenterna åtminstone i två eller två och ett halvt år, till dess att produktionen hunnit ikapp resurserna, avstode från en del konsumtion? Vad var det annat? Att mot oss, som ensamma tog på oss ansvaret för detta mycket impopulära förslag, rikta anlagelser av denna art är någonting som jag inte riktigt förstår mig på.

Vad är det då man vill? Man kan väl inte bara hålla sig till ett allmänt talesätt om att konsumtionen bör minskas, utan man får väl ändå tala om hur det skall ske. Är det en ny omsättningsskatt, en ny indirekt beskattning, som nu leker i tankarna, så skulle det vara intressant att få fram dessa ting.

Beträffande herr Ewerlöf gick det kanske att få en aning om hur han tänkte sig att man skulle kunna fortsätta den restriktiva politiken och samtidigt ge ökat utrymme för den industriella investeringsverksamheten. Men om det bakom herr Ewerlöfs anförande låg den tanken att man skulle kunna minska de allmänna investeringarna till förmån för de privata, så vill jag säga att det ju är en lek med ord när man skiljer mellan det privata näringslivets investeringsbehov

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

och det allmännas. Huvudparten av de investeringar som det allmänna tar på sig är ju investeringar som ur produktivitetssynpunkt är minst lika motiverade som någonsin det privata näringslivets investeringar. Vad vill herr Ewerlöf inskränka på det området? Är det välgarna? Är det kraftverken? Är det anslagen till utbyggande av den tekniska och vetenskapliga forskningen?

Herrar Ewerlöf och Ohlon kan vara övertygade om att den sittande regeringen har fullt klart för sig att om inte det svenska folket engagerar sig för byggande för framtiden så blir det ett snabbt slut på vårt välstånd. Under hela efterkrigstiden har det ju ingått som ett väsentligt led i den ekonomiska politiken att se till att det har funnits ett utrymme, ett stort utrymme för detta byggande för framtiden. Vilka jämförelser man än väljer lär detta vara obesträtt. Jag skulle t. ex. kunna påpeka att bruttoinvesteringarna från år 1946, då de var ungefär sex miljarder kronor, har stigit till fjorton miljarder år 1954. Man kan räkna med att volymmässigt har bruttoinvesteringarna under denna tid stigit med 50 procent. Investeringskvoten i vårt land, alltså det som man avstår av dagens inkomster till byggande för framtiden, är större än i något annat västeuropeiskt land med undantag av Norge. Vi hade 1948—1949 en investeringskvot på 24,3 procent. När vi 1946 gick in i efterkrigsperioden var den 25,4 och i fjol var den 30,7 procent.

Över huvud taget är det ett intressant fenomen som borde föranleda andra reflexioner än vad herrar Ewerlöf och Ohlon har fört till togs här i dag, att denna på framtiden mycket beslutsamt inriktade politik har kunnat föras i de demokratiska länderna, framför allt i Sverige och Norge. I både Sverige och Norge har fackföreningsrörelsen en starkare ställning än i många andra länder. Kooperationen är särskilt i Sverige en kraftig ekonomisk faktor som bevakar konsumenternas intressen. Det politiska parti som under efterkrigstiden oavbrutit tillhört regeringen i båda länderna, socialdemokraterna, känner sig som och

är det stora konsumentpartiet, och huvudmassan av landets konsumenter betraktar det som naturligt att där finna ett uttryck för sina intentioner. Länder med detta starka inslag både fackligt, ekonomiskt och politiskt för konsumentinflytandet är samtidigt länder vilkas politik icke gör sig förtjänt av anklagelsen för att inte tänka på framtiden utan att konsumera vad man har att röra sig med. Jag skulle tro att detta delvis sammanhänger med att konsumenterna känner sig kunna lita på att konsumentkooperationen, fackföreningsrörelsen och partiet gör det yttersta för att tillvarata konsumenternas intressen, och att när den politik som förs i så stor utsträckning uppmuntrar det långsiktiga planerandet och det långsiktiga sparan- det, betyder det att detta är någonting som på längre sikt är till gagn för konsumenterna. Det förtroende som alla dessa tre rörelser har bland sina uppdragsgivare har gjort det lättare att föra en politik som tar denna hänsyn till de framtida utvecklingsmöjligheterna än vad det kanske skulle vara i en annan politisk konstellation och med en mindre inflytelserik och ansvarsmedveten fackföreningsrörelse och kooperation än den vi har i vårt land.

Går man sedan över till fördelningen mellan det allmänna och det privata av investeringarna — jag nämnde alltså den samlade investeringsvolymen — blir bilden också den, herrar Ewerlöf och Ohlon, att även de privata investeringarna har ökat kraftigt. Jag skall inte trötta med några siffror men skall gärna återkomma till dem om det visar sig nödvändigt.

Jag har redan vidrört den tvärvändning inom den ekonomiska politiken, som engelsmännen ansett sig tvingade att göra. Förändringar inom den ekonomiska politiken kan visa sig nödvändiga. När vi gjorde en betydligt mindre vändning i våras, var det ett förfärligt liv på oppositionen — det var inte alls så stillsamt då som i dag — och man talade om brott mot demokratiens spelregler. Det kunde vi inte begripa. En ekonomisk politik måste alltid an-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

passas efter de faktiska förhållandena. Går det inte att komma fram en väg, får man söka nå målet på andra vägar. Vi hade aldrig av sagt oss möjligheten att genom kreditrestriktivitet åstadkomma en del ting, som vi ansåg vara nödvändiga. Den engelska politiken skulle ju möjligen kunna ge anledning till betydligt hårdare ord, men det är givetvis hänsyn till vänskapligt sinnad främmande makt som gör, att herrarna Ohlon och Ewerlöf i dag inte är lika moraliskt fördömande gentemot engelsmännen, som ni var emot oss.

Jag kan emellertid inte neka mig att konstatera åtminstone tre lärdomar, som man drar av det engelska experimentet.

Först och främst kan man inte längre få någon människa att tro på att penningpolitiken är ett sådant där mirakelmedel som, utan att egentligen åstadkomma några obehagliga verkningar kan åstadkomma en ekonomisk balans. Det är ganska viktigt att man får detta klart för sig, inte bara genom erfarenheter från vårt land, där ju kreditpolitiken har skapat besvärligheter uppenbara för alla.

Herr Ewerlöf sade en sak, som är ganska märklig. Han sade, att det antagligen för närvarande finns en grå marknad på pengar, där räntan rör sig mellan 8 och 10 procent. Är detta sant, herr Ewerlöf, då är väl hela det tal som vi nu till leda har hört — om att man genom små uppjusteringar av räntan skulle kunna nå fram till en ekonomisk stabilitet — kullslaget med detta konstaterande. Ty om man inte kan hejda expansionstakten ens med räntor som ligger på den nivån, hur skulle det då ha tätt sig, om man följt det Ohlinska ränteförändringsmönstret med små smärtfria variationer?

Det andra, som man har lärt sig av det engelska exemplet, är att det är riskabelt med skattesänkning under inflationstryck. Vi har precis fått bekräftat vad vi hela tiden har sagt. Söker man sänka skatten i den utsträckning som engelska regeringen gjorde, leder det till besvärligheter.

Det tredje och inte minst viktiga är, att man nu även i England har kommit underfund med att man måste ha ett rikt fält av olika åtgärder till förfogande för att behärska en inflationstendens.

Jag läste i New York Times — det var strax innan Butler slog till — att felet med den engelska politiken varit, att man ensidigt inriktat sig på de kreditpolitiska åtgärderna, och att man försummat att vidtaga de nödvändiga kompletterande åtgärderna.

Jag tror, herr talman, att om det engelska misslyckandet kunde lära oss dessa tre ting: att penningpolitiken icke är allena saliggörande, att man inte kan vidtaga skattesänkning i den utsträckning den engelska regeringen gjorde, och att man behöver ett vitt fält av olika motåtgärder — jag vill dock inte säga, som somliga gör, att man skulle införa en sextioprocentig bilaccis — tror jag att det kan finnas förutsättningar för att komma till en lugnare och vetigare politisk debatt än på mycket länge. Vi skall dra de lärdomar som vi har att dra av tingen, men jag misstänker att det fordras en något längre omskolningsprocess för herrarna Ewerlöf och Ohlon, när de nu skall börja sin engelska undervisningsplan.

Jag vill sluta denna debatt med några ord, som professor Lundberg skrev i Skandinaviska bankens kvartalstidskrift för någon månad sedan: »De ständigt i alla tider återkommande varningarna — inte minst från framstående affärsmäns och nationalekonomers sida — för att de framstegsbärande krafterna förkvävas och underlaget för vårt välstånd undermineras av den förda skatte- och socialpolitiken har hitintills aldrig besannats.» Artikelnen fortsätter med andra kända ting och konkluderar: »Studerar vi de senaste 10 årens erfarenheter, ser det i själva verket faktiskt ut som om den fulla sysselsättningens ekonomiska politik i vårt land liksom i en del andra länder — trots höga skatter och trots inflation — till stor del tack vare den hittills framgångsrika elimineringen av konjunktursvängningarna... medfört en signifikativt högre tilläggstakt i produk-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

tiviteten. I Sverige har den reala nationalinkomsten per person i den arbetsföra delen av befolkningen sålunda stigit med 3,5 % per år under efterkrigstiden mot 2—2,5 % under tidigare epoker.»

Det andra citatet, som jag gärna skulle vilja ha in i kammarens protokoll, är de slutord, med vilka Economist avslutar granskningen av den svenska ekonomiska politiken. Det heter där: »Om detta års svårigheter har framgångsrikt övervunnits, förefaller framstegsutvecklingen i Sverige lika befäst som i något annat land i Europa.»

Jag tror, herr talman, att dessa två citat också hör till dagens debatt. Vi har en oviss framtid framför oss. Det finns ingen anledning att för tillfälliga ljusglimtar överge en hård ekonomisk politik, men det finns heller ingen anledning till misströstan. Det finns tvärtom all anledning att tro att Economist har rätt — att vårt nuvarande välstånd vilar på minst lika säkra grundvalar som välståndet vilar i något annat europeiskt land.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Som kammarens ledamöter inser är sex minuter inte mycket för att bemöta vad statsministern nu har anfört. Det gäller att välja i högen.

Statsministern tog till en början upp vad jag hade sagt om valsiffrorna. Min tankegång var att den provisoriska valordningen i fjol icke visade sig fylla de avsikter, som vi alla hade med densamma, nämligen att ge en rättvis, proportionell fördelning. När det sedan kommer till det stadium då elektorerna skall gå till val av förstakammarledamöter, träffas det emellertid av de partier, som deltagit i uppgörelsen om valordningen, uppgörelser som genomgående går ut på att yttermera förfalska själva valresultatet. Vad jag närmast hade väntat få svar på är detta: Är statsministern beredd att gå in i överläggningar mellan dessa fyra olika partier om hur denna situation skall kunna lösas på ett sätt, som i möjligaste mån är ägnat att skänka

rättvisa åt de uppnådda valresultaten och att göra det i så god tid att det kan komma att påverka de fortsatta valen?

Sedan är det då frågan om den ekonomiska politiken. Statsministern gör gällande att den inte har haft någon produktionshämmande innebörd. Jag talade dock om vad som skedde under våren. De åtgärder vi framför allt hade att räkna med var investeringsavgiftens införande, skärpning i avskrivningsreglerna för näringslivet, skärpta regler för värdering av varulager och slutligen ovanpå allt detta en 25-procentig höjning av den direkta bolagsskatten. Dessutom fick vi den nya penningpolitiken. Jag har med mitt anförande sökt visa att den i själva verket har kommit att i allt väsentligt drabba näringslivet. Då frågar man sig om alla dessa åtgärder tillhopatagna är adekvata i en situation, där de närmaste störningarna ju kommit från konsumtionssidan. Det är därom diskussionen rör sig.

Jag har apostroferat fördelarna av den nya penningpolitiken, men jag har kritiserat dess handhavande i vissa hänseenden. Jag är medeten om att den startade under mycket ogynnsamma betingelser och att man fick ta till mera bryska åtgärder än som varit nödvändiga, om man fortlöpande hade begagnat sig av en sådan politik. Det oaktat anser jag mig, med stöd av höstrapporten, kunna konstatera, att det på punkt efter punkt just framför allt är denna omlagda penningpolitik, som haft effekten att dämpa konjunkturen.

När det nu gäller särskilt investeringsavgiften säger statsministern att det verkar som om den enligt vår mening skulle rubba välståndet. Jag har emellertid inte alls skruvat upp investeringsavgiften i den klassen. Jag har inte blivit bemött på någon punkt, när jag har kritiserat investeringsavgiften ifrån den utgångspunkten, att den inte längre är något adekvat medel. Därigenom att den nu upprepas har den förlorat den effekt, som den måhända haft, när den infördes och begränsades till ett år. Investeringsavgiften kommer såsom ett påbröd ovanpå allt detta andra utan att i och för

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

sig ha någon självständig investeringsbegränsande effekt. Den leder därför endast till ytterligare fördyrade produktionskostnader, som ju i och för sig verkar i inflationistisk riktning.

Det är oändamålsenligheten i investeringsavgiften — i och för sig den minst betydelsefulla av de på näringslivet hopade pålagorna — som gör det naturligt att nu avveckla denna avgift. Vi borde kunna komma överens om att situationen nu är sådan, att vi saklöst kan avveckla i varje fall denna åtgärd. Jag har inte fått något argument som går ut på att visa att investeringsavgiften skulle ha någon självständig betydelse tillsammans med alla de andra åtgärderna.

Statsministern frågade vidare, om det verkligen kan vara en riktig åtgärd att genomföra den skattesänkning som vi föreslagit. Jag tillåter mig då att erinra herr statsministern om att vi inte har föreslagit en enda skattesänkning som inte direkt motsvaras av en minskning av de statliga utgifterna. Genom en skattesänkning av den innebörden skulle totalkonsumtionen icke öka. Vi menar således att skattesänkningen skall vara förknippad med en motsvarande minskning av de statliga utgifterna.

Statsministern frågade vidare — han riktade väl sig därvid närmast till herr Ohlon — vad det är för konsumtionsbegränsande åtgärder som man vill åstadkomma. Jag vill i det sammanhanget icke yttra mig om en omsättningsskatt, i varje fall icke innan vi fått kännedom om innebörden av det förslag som vi har att vänta i fråga om den indirekta beskattningen. Vi vet ännu ingenting om det förslaget, och till dess, tycker jag, får vi uppskjuta vårt ställningstagande. Jag vill emellertid erinra om att det i det sammanhanget finns även andra punkter som kan förtjäna övervägas, t. ex. de generella subventionerna i budgeten.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern gjorde gällande i slutet av sitt anförande att vändningen i Englands ekonomiska politik skulle ha varit mycket större än

den kovändning som gjordes i Sverige under april månad i år. Alldeles bortsett från om detta påstående är riktigt eller inte vill jag bara invända, att vi ju här i dag icke har att diskutera Englands ekonomiska politik, utan svensk ekonomisk politik. Det är alltså inte hänsyn till vänskaplig främmande makt som gjort att jag inte dragit in England i detta tankeutbyte, utan det har varit i saklighetens intresse. Men om herr statsministern vill ha en diskussion om Englands ekonomiska politik, så låt gå.

Det torde inte vara herr statsministern obekant att England var med i det senaste världskriget, att England håller på att förlora sina kolonier, som har varit en av imperiets allra största inkomstkällor, att landet därför dras med stora ekonomiska svårigheter och att därtill kommer den tvära omkastning som har skett i engelsk ekonomisk politik med nationaliseringar under socialistregimen och nationaliseringens upphävande och järnverkens återförande i privata händer under toryregeringens tid. Dessa tvära omkastningar har utgjort störande element i Englands ekonomiska liv. Jag vill i detta sammanhang ge en eloge åt regeringen. Jag är nämligen glad över att den inte har försökt att förverkliga 27-punktsprogrammet med de nationaliseringar på alla möjliga områden som där ifrågasattes, utan att man i stället har nöjt sig med kontroller och regleringar i den s. k. planhushållningens namn. Det är ju lättare för en ny regim att göra sig av med regleringar av olika slag än att kasta om hela äganderättsförhållandet på stora områden i samhället.

Herr statsministern återupprepade i dag vad han har sagt många gånger förr, nämligen att vi från vår sida utslutande skulle vilja ty oss till penningpolitiska åtgärder och att vi kritiserat alla de detaljåtgärder som regeringen har föreslagit. Vi har aldrig gjort gällande att penningpolitiken skulle vara det allena saliggörande medlet. Den skall enligt vår uppfattning vara ett element i den ekonomiska politiken.

Herr statsministern drog upp en jäm-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

förelse med England — jag ber om ursäkt för att jag också måste göra det — och påstod att restriktionerna gentemot företagsamhetens utveckling där är lika stora som här i Sverige. Detta är näppeligen sant. Beskattningen av näringslivets investeringar är inte lika stor i England som i vårt land. I England utgår beskattningen företrädesvis på de utdelade medlen och icke på de överskott som företagen lämnar i sin helhet och av vilka en del reserveras för investeringar. Sedan må det vara hänt att den privata beskattningen när det gäller de allra största inkomsterna är större i England än i vårt land, beroende på att man i England icke har de två spärrar som vi har, dels för statsbeskattningen och dels för den totala beskattningen.

Herr statsministern ville ha ett svar på frågan, vad jag menade med att vi skulle försöka få till stånd en inskränkning av konsumtionen. Jag vill då först erinra om att statistiken visar att det är på konsumtionssidan som ökningen i efterfrågan f. n. är störst. Sedan vill jag fastslå att det icke är oppositionens sak att ge detaljerade råd och anvisningar till regeringen. Regeringen sitter ju i centrum med kanslihusets stora personal bakom sig och borde väl kunna hitta på litet själv. Vi väntar på förslag i konsumtionsbegränsande riktning från regeringen. Det skall bli spännande att se, hur företagsbeskattningskommitténs förslag, när det inom kort föreligger, kommer att utnyttjas av regeringen.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Det är klart, att det är regeringen som skall lägga fram förslag om de åtgärder som läget kan motivera. Men när vi gör det och herr Ohlon tycker att det vi kommer med inte är något vidare, så anser jag nog, att herr Ohlon borde komma med en antydan om hur han skulle ha gjort om han haft möjlighet att utarbeta regeringens förslag. Regeringen begär inte, att oppositionen skall lägga fram detaljförslag om den ekonomiska politiken, ty vi vet mycket

väl, att härför erfordras mycken administrativ och opolitisk expertis, vilken oppositionen självfallet icke kan ha till sitt förfogande. Men om man kritiserar regeringens allmänna ekonomiska politik och menar, att vi angriper investeringsidan för hårt och att vi nu bör gå på konsumtionssidan, vore det mycket intressant att få veta hur man har tänkt sig lösningen av problemet från det partissida, som mitt under en inflation genom bokföringsåtgärder vill åstadkomma en skattelindring och därigenom ökad konsumtion. Jag medger, att det härvidlag föreligger en skillnad mellan herr Ohlon och herr Ewerlöf. Det är nämligen riktigt att högerens skattesänkingsförslag föregicks av förslag om besparingar — sedan är det en annan sak, att jag inte tror på dem.

Har man ett sådant förflutet bakom sig som herr Ohlon har och säger, att regeringen nu slår för hårt på investeringsidan och att den i stället bör gå på konsumtionssidan, då frågar jag mig vad man vill föreslå för åtgärder, som skulle möjliggöra ett bibehållande av folkpartiets skattesänkingslinje och samtidigt ge ökat utrymme för investeringar. Detta är inte någon detalj, som skall överlämnas åt expertisen att avgöra, utan det är en fråga om politikens inriktning och målsättning.

Herr Ohlon lyckades med konststycket att dels avböja att diskutera England och dels att diskutera England. När han sade, att vi inte skall resonera om England utan om Sverige, så tänkte jag att vi nog inte skall vara så isolationistiska. Kan man dra lärdomar utifrån, skall man göra det; i synnerhet som man här kostnadsfritt kan inhämta lärdomar för det svenska näringslivet, tycker jag att man bör utnyttja dem. För övrigt drog herr Ohlon i sitt huvudanförande en parallell utifrån. Han talade om en gräns, som skiljer ett fritt land och ett grått och trist land. Om den resa, som han så drastiskt beskrev, var en resa i fantasiens värld eller om det var en utflykt i verkligheten, vet jag inte.

Herr Ohlon sade, att det nu var så besvärligt i England, därför att man tving-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

ats göra tvåra vändningar i sin politik. Först har man haft en politik under labourregeringen och sedan en annan under den konservativa regeringen, vilket skulle ha skapat besvärligheter. Jag tror emellertid inte, att det är detta som medfört besvärligheterna, ty det blev inte så stora förändringar i politiken efter den konservativa regeringens tillträde, åtminstone inte till en början. Det stora avsteget kom väl egentligen omedelbart före valet 1955, då man mitt i en inflationsriskperiod gick in för herr Ohlons och herr Ewerlöfs recept: skattesänkningar. Men det är ändå en intressant tanke detta, som jag ett ögonblick tillåter mig att leka med. Herr Ohlon anförde, att det förhållandet att man fick ett regimskifte 1951 skulle ha varit anledningen till Englands besvärligheter. Stabilitet ger möjlighet till ett lugnare framåtskridande, menar herr Ohlon. Jag noterar detta och lyckönskar det svenska samhället, att inte det hände 1948, som var så nära att hända. Då skulle vi också här ha haft ett sådant där instabilt samhälle, som här anförts som en orsak till den engelska utvecklingen.

Beträffande herr Ewerlöfs anförande vill jag säga, att det kunde vara intressant att resonera om möjligheterna att komma fram till en annan metodik för de indirekta valen. Men det är av skäl som jag nyss tillät mig anförda besvärligt att göra det. Jag tror, att resultatet av sådana överläggningar blir, att man fick undersöka vad det finns för möjligheter att komma till rätta med problemet genom ändringar i valbestämmelserna. Men även om jag har den uppfattningen, att det blir svårt, anser jag att det här finns ett problem, som man kan resonera om.

Däremot kan jag inte förstå herr Ewerlöf, när han säger att jag inte på något sätt skulle ha påvisat att investeringsavgiften fyller en funktion. Det har jag visst gjort. Om vi i dag toge bort investeringsavgiften, skulle vi uppenbarligen skänka en ytterligare stimulans åt investeringsverksamheten. En sådan åtgärd måste antingen motvägas av en skärpning av kreditrestriktiviteten, en skärp-

ning lika frän som den eggelse som borttagandet av investeringsavgiften innebär, eller också måste den på något annat område motvägas av en motsvarande minskning. Om vi här i stället för investeringsavgiften skulle tala om bilaccisen, som inte är så känslöbetonad utan mera lugnt kan diskuteras, vill jag fråga herr Ewerlöf, om han tror att ett slopande av bilaccisen i dag inte skulle ha någon som helst effekt på bilköpen. Jag har svårt att tro något sådant, och i varje fall har jag svårt att tro att ett borttagande av investeringsavgiften inte skulle ge en direkt effekt i ökade investeringar. Om man tror det, måste man vara beredd att tillgripa ökade kreditrestriktioner eller något annat.

Jag kan inte finna att vare sig herr Ewerlöf eller herr Ohlon — jag medger att sex minuter är en kort tid för replik och att våra diskussioner alltid är besvärliga ur den synpunkten — gjorde något försök att använda de sex minuterna till att tala om vilket alternativ till restriktiviteten de hade. Man angriper de restriktiva åtgärderna, men man har ingenting att sätta i deras ställe. Det är precis lika lätt för mig som för herr Ewerlöf att göra deklamationer om vikten av att investeringsverksamheten får växa; och jag skulle tro att jag i det fallet är precis lika uppriktig som herr Ewerlöf. Skillanden är bara den, att om regeringen vidtar en åtgärd, som innebär att investeringstakten stegras, utan att samtidigt på andra områden göra någonting för att bereda utrymme åt den stegringen, då har vi släppt loss inflationen. Och vi är väl ändå överens om att det vore nåttopp den största skada man kunde göra framför allt den svenska exportindustrin, men också alla oss andra som bygger och bor i detta land.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad diskussionen närmast gäller är att alla de restriktioner, som genomförts i år, har riktats mot ett och samma håll, nämligen näringslivets investeringsverksamhet och utveckling; detta gäller om byggnadsregleringen, in-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

skränkningen i de fria avskrivningarna, investeringsavgiften och den höjda bologsbeskattningen. Det är detta som gör att man har farhågor för de framtida verkningarna. Restriktionerna återverkar inte på näringslivets förhållanden i dag, eftersom näringslivet just nu arbetar på grundval av vad som blivit gjort tidigare.

Herr statsministern var också inne på frågan om beskattningen och gjorde gällande, att kraven på sänkt skatt för fysiska personer skulle befordra inflationen. Det torde dock inte vara herr statsministern obekant, att man numera i alla lönerörelser — det må gälla arbetare eller tjänstemän — räknar med skatterna såsom en kostnadsfaktor och att man kräver, och även lyckas vinna, kompensation för de höjda skatterna. Sådant är läget, om man vill se verkligheten i ögonen.

Herr statsministern citerade slutligen professor Lundbergs artikel i Skandinaviska Bankens kvartalstidskrift. Också jag har läst den artikeln. Hans excellens läste den på ungefär samma sätt som en viss potentat läser bibeln; han fångade in vad som var lämpligt för hans bevisföring, men utelämnade de partier i artikeln som är kritiska mot regeringen. Tyvärr har jag inte varit så förtänksam, att jag tagit tidskriften med mig, och därför kan jag inte komma med några citat. Emellertid vill jag erinra om den bok som professor Lundberg sände ut omedelbart efter det han lämnat tjänsten såsom chef för konjunkturinstitutet. Om jag inte alldeles missminner mig, överensslämde de synpunkter, som han där lade fram, i väsentliga avseenden med de synpunkter som vi gjort gällande i detta hus.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Jag återkommer, herr statsminister, till frågan om investeringsavgiften. Det borde, tycker man, vara möjligt att hålla fast vid det resonemanget att vi fick investeringsavgiften i februari förra året delvis med den motiveringen, att man inte ville rubba ränteläget; den skulle i viss mån

utgöra en ersättning för höjd ränta och genom tidsbegränsningen till ett år få den effekten, att folk förmodades uppskjuta sina investeringar ett år. Sedan finner man att denna politik inte räcker, något som leder till omläggningen och den nya given i april detta år, då vi fick kreditrestriktiviteten med en rörlig ränta och dessutom alla de olika skattehöjningarna för näringslivet, som också var avsedda att verka återhållande. Sedan har det visat sig, att denna restriktivitet på penningmarknaden fullt ut verkat återhållande på näringslivet; man kan väsentligen tack vare den konstatera en sjunkande investeringskurva, vilket man ju hade väntat sig. Konjunkturinstitutet förutsätter dessutom, enligt de upplysningar vi nu har, att en icke obetydlig nedgång i näringslivets investeringar kommer att inträda från och med nästa år. Detta är de fakta, man känner.

Nu påstår man att det skulle vara nödvändigt att sätta någonting annat i stället för investeringsavgiften, om vi tar bort den; eljest skulle det inte vara möjligt att upprätthålla tillräcklig restriktivitet. Vi menar, att restriktiviteten in summa redan har blivit för stor och att investeringsavgiften som sådan inte fyller sin funktion; när den inte längre är tidsbegränsad, utan mer eller mindre får permanent karaktär, har den ingen fristående funktion. Till och med konjunkturinstitutet säger ju, att det finns anledning att räkna med ökade investeringar i år, sedan det blivit bekant att investeringsavgiften skall tas ut även nästa år. Den kommer inte att bli någon självständigt återhållande kraft.

Det är från den utgångspunkten jag finner, att det skulle ha varit välgörande om man verkligen kunnat få till stånd en första liten upprullning av anhopningen av produktionshämmande åtgärder, på det sättet att vi kunde blivit överens om att åtminstone investeringsavgiften nu kan saklöst försvinna.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr Ewerlöfs sista anförande inne-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

bär, såvitt jag kunde följa det, en förskjutning från hans första anförande i dag.

Jag säger så här: Tar vi bort investeringsavgiften, betyder det en stimulans till ökade investeringar, och för att motväga den måste man tänka sig en skärpning exempelvis av kreditrestriktiviteten. Jag fattade herr Ewerlöfs första anförande såsom en fullständig anslutning till den tanke jag utvecklade, att läget nu är så ovisst att man fortfarande måste vidmakthålla en sträng restriktivitet.

I det sista anförandet sade herr Ewerlöf — om jag inte missuppfattade honom — att kreditrestriktiviteten, räntehöjningen och investeringarna in summa gör att vi nu fått en alltför stark restriktivitet. Ja, det är en annan sak. Om herr Ewerlöf bedömer läget så, att vi nu inte längre behöver föra en lika hårdhänt ekonomisk politik som förut, då är vi inte längre överens om huvudsaken. Ty regeringen anser inte att läget nu är sådant, att vi bör åstadkomma en lättnad i den ekonomiska politiken. Från att ha varit fråga om en detalj i den ekonomiska politikens utformning blir det — om herr Ewerlöfs anförande av mig uppfattades riktigt — nu fråga om en skiljaktig bedömning av vår ekonomiska situation just nu.

Jag förstår att det kan vara besvärligt att på en treminutersreplik utveckla dessa tankegångar, och jag hoppas uppriktigt att jag missuppfattat herr Ewerlöf. Men om vi skall fasthålla vid den restriktiva linjen, kvarstår min frågeställning: På vilken punkt skall restriktiviteten skärpas, om man, såsom herr Ewerlöf nu erkänner, gör en uppmjukning? Herr Ewerlöf anser att investeringsavgiftens borttagande är en uppmjukning. Han vill genom dess borttagande lätta på något, som in summa nu är alltför hårt.

Min fråga står kvar, om man inte underkänner grunden för vårt resonemang och påstår att vi nu kan åstadkomma en lättnad. Jag vill alldeles bestämt varna för den tankegången. Varken regeringen eller riksbanken har för avsikt att göra modifikationer. Jag tror att det är all-

deles nödvändigt att man slår fast det. Den politik, som hittills förts, har börjat avkasta gynnsamma resultat. Att göra en uppmjukning av den, när man börjar att se verkningarna, tror jag skulle vara olyckligt.

Herr Ohlon säger att jag inte läste upp hela professor Lundbergs artikel. Vidare säger han, att Lundberg är kritisk mot vissa delar av regeringens politik. Detta är väl inte obekant, men vad jag använde Lundbergs artikel till var ingenting annat än detta: man skall inte vara så tvärsäker i fråga om bedömningen av den ekonomiska politik som nu föres. När Lundberg summerar resultatet av de tio årens politik, konstaterar han att vi trots alla varningar från nationalekonomer och industriledare — och han inbegriper väl sig själv också bland nationalekonomerna, ty det kan väl inte vara endast nationalekonomiska partiledare han tänker på — har upplevat en snabbare välständsökning än förut. Det var den saken jag i anslutning till dagens debatt ville påvisa. Om professor Lundberg sagt någonting annat, som herr Ohlon vill använda i sin argumentation, står det naturligtvis herr Ohlon fritt. Men herr Ohlon får nog vara litet försiktig. När Lundberg i sin stora bok riktat kritik mot regeringens ekonomiska politik, riktades denna kritik mot det förhållandet, att vi hade gjort en alltför ambitiös målsättning. Han påstår där, att man inte kan förena full sysselsättning med ett fast penningvärde — det är svårt att göra det, när den drives så högt som skett här i Sverige. Den kritik Lundberg riktar mot regeringens målsättning — att den alltså är alltför ambitiös — hoppas jag han också har anledning att rikta mot herr Ohlon, ty herr Ohlon kan väl inte vara mindre ambitiös än vi när det gäller att upprätthålla den fulla sysselsättningen.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om det är förmätet att förutsätta, att statsministern skulle vilja besvara sig med att i riksdagstrycket ta del av mitt första an-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

förande. Jag tror att det ger full klarhet om vad han nu vill göra till en stor fråga, nämligen huruvida det är några delade uppfattningar om nödvändigheten att upprätthålla restriktiviteten. På den punkten har jag inte alls velat ge efter. Jag har försökt resonera från den utgångspunkten att den restriktivitet, som nu tillämpas på penningmarknaden, utgör en tillräcklig hämning för investeringar. Den som vill göra en investering kommer att göra den, om han kan med hänsyn till likviditetsförhållandena, alldeles oavsett investeringsavgift eller inte. Den spelar inte någon självständig roll sedan den upphört att vara tidsbegränsad. Förut ställde den investeraren inför valet att om han dröjde ett år fick han möjlighet att göra investeringen till ett billigare pris. Den utsikten har inte vederbörande längre. Han måste räkna med att om denna avgift blir förnyad nu, så blir den förnyad även ett följande år. Han resonerar alltså på följande sätt: »Skall jag göra investeringen, är det lika bra att göra den nu i den mån jag har möjlighet till det.» Därmed har investeringsavgiften förlorat det speciella element av konjunkturstyrande faktor, som ligger i denna avgift. Det är detta jag menar kan ge anledning till att slopa avgiften.

Vem är det som sitter och väger på guldväg och säger, att alla dessa saker inte är tillräckliga och att om man inte lägger på även investeringsavgiften rinner för mycket igenom? Det är inte på det sättet det ligger till. Konjunkturutvecklingen blir som den blir alldeles oavsett investeringsavgiften, som endast kommer att betyda bestående kostnadsfördyring och som sådan snarast kommer att verka i inflationistisk riktning.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Herr Ohlon började sitt anförande med att uttala tillfredsställelse över att det åtminstone finns en fast punkt i vårt politiska liv, nämligen koalitionen mellan socialdemokrater och bondeförbundare. Om den uppfattningen är resultatet av en nyvaknad insikt

om att ingendera parten tar någon order från folkpartiet i frågan, anser jag att det är att beteckna som ett framsteg. Kanske vi också kan hoppas på att folkpartiet inte längre i sin agitation försöker intala folk, att om bondeförbundet gick ur koalitionen, skulle folkpartiet kunna slå sig ned på regeringsbanken och driva en helt annan politik. Men det är ju möjligt att det är herr Ohlons och hans partis mening, att detta skall rycka in som part i koalitionen, om bondeförbundet drar sig ur denna.

I herr Ewerlöfs första anförande tyckte jag att det var en punkt, som var en smula dunkel. Han talade om valordningen och resultatet av årets förstakammarval, och han yttrade något hotfullt, att det skulle kunna gå ut över första kammarens prestige — kanske han syftade på kammarens framtid också — om man inte skulle kunna ordna dessa val på ett mera tillfredsställande sätt. Jag skulle vilja fråga herr Ewerlöf, om han ansluter sig till dem som vill avskaffa första kammaren.

Vad beträffar årets val är det ingen som förnekar, att det inte precis blev en proportionell fördelning. Jag skall inte försvara någon av dessa åtgärder, men jag kan i alla fall få säga, att högern under gångna tider inte alls har varit ovillig att göra liknande fördelningar vid förstakammarvalen och utnyttjat de möjligheter som funnits. Vi kommer ju ihåg exemplet från Värmland 1949, som jag inte skall närmare gå in på men som jag tycker är mycket talande.

Det ärende, till vilket dagens remissdebatt är knuten, utgöres av propositionen med förslag till investeringsavgift, och de föregående talarna har i någon mån berört den frågan. Jag skall också nämna något om den.

Enligt propositionen har en skärpning av den internationella konjunkturen skett under 1955. Då även inom det svenska näringslivet konstaterats expansiva tendenser, har regeringen funnit fortsatt restriktivitet i den ekonomiska politiken ofrånkomlig, och det har statsministern i dag upprepade gånger starkt understrukit. Var och en som vill hand-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

la under ansvar måste givetvis ansluta sig till den linjen.

Huruvida de mest ändamålsenliga vägarna att hålla expansionen inom lämpliga gränser valts i vårt land är inte lätt att avgöra. Av statistiken — i den mån den är tillförlitlig — tycks framgå, att uppgången av konsumentpriserna är relativt måttlig i vårt land i jämförelse med andra länder. För världsmarknadens stapelvaror har utvecklingen varit splittrad. Å ena sidan har en viss prisnedgång inträtt för bl. a. livsmedelsråvarorna; å andra sidan har förekommit prisstegringar för industriråvaror. På fraktmarknaden har en allmän uppgång ägt rum.

Av de medel, som i vårt land tillgripits för att bekämpa inflationstendenserna, är enligt min mening inte de avgifter på investeringar inom rörelse och jordbruk samt å motorfordon, som nu föreslås förlängda på ytterligare ett år, de mest tyngande. Vad som förorsakat de största besvärligheterna och de allvarligaste bekymren är de hårda kreditrestriktionerna och den höjda räntan. Jag vill begagna detta tillfälle att deklarerat, att vi inom bondeförbundet alltjämt vidhåller lågräntepolitiken och fordrar, att en återgång till denna sker så snart det över huvud taget är möjligt. Lika viktigt är, att verkligt legitima lånebehov tillgodoses oberoende av kreditrestriktionerna, som ju — om de tillämpas förnuftigt — måste ha till ändamål att förhindra icke nödvändiga eller icke önskvärda nyinvesteringar. Att däremot omöjliggöra krediter, som är nödvändiga för det ekonomiska livets normala funktioner, vare sig det gäller industri, jordbruk, hantverk eller andra småföretag av olika slag, är helt orimligt och bör inte förekomma. Det torde också föreligga skäl för statsmakterna att granska bankernas räntepolitik. Herr Ewerlöf sade i sitt första anförande, att det kanske existerar en grå marknad, där räntan även på goda papper uppgår till 8—10 procent. Jag tror att vi har exempel på att räntan hos banker kan uppgå till 7,5 procent, och det är inte så litet det heller.

Det har tidigare klagats mycket här i riksdagen över att man inte fått ordentligt pröva generell verkande medel mot inflationshotet. Nu har herr Ewerlöf här i dag uttalat sin stora tillfredsställelse över både den rörliga räntan och de hårda kreditrestriktionerna även om han har haft detaljanmärkningar att göra. Han är tydligen mycket tillfredsställd över att statsmakterna äntligen slagit in på den vägen. Jag måste för vårt partis del deklarerat, att vi är mindre tillfredsställda över detta. Vi har endast på grund av tvånget att försöka alla medel att stoppa inflationen kunnat gå med på dessa mycket hårda restriktioner, och vi hoppas att de inte skall bibehållas en dag längre än som är absolut nödvändigt.

Regleringssamhället är naturligtvis inte populärt, och väl är det. Ju förr vi kan komma ifrån inskränkningarna i rörelsefriheten desto bättre. Man blev minst sagt förvånad, när man fick veta att företrädare för storindustrin (Skogsindustriernas samarbetsutskott) så sent som den 16 juli i år gjorde en framställning till regeringen i syfte att stoppa rundvirkesexporten och återinföra ett regleringsförfarande med licenser och kvantitetsbegränsningar som under den värsta kristiden. Lyckligtvis var regeringen den gången mindre regleringsvillig än representanterna för den fria företagsamheten.

Under de två senaste veckorna, alltså efter det att höstriksdagen började, har i tidningarna förts en mycket livlig diskussion om jordbrukspolitiken. Jag trodd för min del att när remissdebatten i dag skulle gå av stapeln, skulle vi få höra mycket av den, men den ende av de föregående talarna som enligt vad jag kan erinra mig har berört jordbrukspolitiken var herr Strand.

Jag skall nu be att få säga några ord om den motion, som väckts av ett antal ledamöter av vårt parti. Motionen har ställt till ett stort rabalder i tidningarna. »Norup i klämman» satte en tidning förtjust som rubrik över sina reflexioner. Man trodde att gruppen ville gå emot sitt eget partis jordbruksminister,

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

men det har ju inte alls varit meningen. Motionärerna säger klart och tydligt ifrån, att det inte är meningen att vända sig mot den principiella uppläggningsen, och gör härom bl. a. följande uttalande: »Propositionen, som i det stora hela bygger på jordbruksprisutredningens förslag och den överenskommelse om vissa ändringar i detsamma, som träffats under överläggningar mellan representanter för statens jordbruksnämnd, jordbruks- och konsumentorganisationerna, synes oss i princip kunna godtagas. I några avseenden bör dock enligt vår uppfattning vissa ändringar vidtagas och vissa synpunkter särskilt beaktas, för att den jordbrukspolitiska målsättningen skall kunna förverkligas.»

Motionen är ett uttryck för den oro, som råder bland jordbrukets folk över att inkomstklyftan åter vidgats. Vid sidan av de nu aktuella ståndpunktstagandena kommer den blivande medelprislinjens att bli avgörande för om jordbruket skall få sin i princip erkända likställighet i ekonomiskt avseende genomförd i praktiken. Det blir alltså inte avgjort genom behandlingen av denna proposition. För min del har jag fäst största vikt vid motionens syfte att skydda småbruket. Vi får inte glömma att det i storleksgruppen 2—10 hektar finns över 180 000 brukningsdelar och att dessa brukningsdelar utgör omkring 30 procent av landets totala åkerareal. Hur skulle det ha gått med vår folkförsörjning under andra världskriget, om man offrat småbruket t. ex. vid 1933 års krisuppgörelse och genom den jordbrukspolitik som fördes fram till världskrigets utbrott? Dessa mer än 100 000 småbruk har spelat en avgörande roll för skyddet av vår självständighet, och detta kan komma att upprepas ännu en gång.

Särskilt oroande för småbruket är de erfarenheter i fråga om mjölkpriset, som gjorts under de månader som förflutit sedan värriksdagens slut. Mjölkpriset har höjts i två etapper, och uttolkare i pressen har inbillat allmänheten att bönderna fått en prisförbättring av 8 öre per kilogram mjölk. I verkligheten tycks det knappast bli någon prisför-

bättring alls på grund av de omkostnadsökningar som blivit en följd av löneuppgörelserna och den minskade invägningen. Detta drabbar småbruket hårdast, då det av kända skäl är mest beroende av mjölkproduktionen.

Det har sagts, att bondeförbundsmotionen skulle rikta sig mot själva principerna i propositionen om den framtida utformningen av prissättningen. Detta påstående kan väl inte vara riktigt. Skulle det strida mot principerna, att 6-procentregeln får tillämpas, när producentprisindex under 12 månader sjunkit med sammanlagt 30 enheter i stället för under 5 månader i följd eller att kvantitativ importreglering får tillgripas redan då risker bedömes föreligga för att genom en alltför omfattande import den nedre prisgränsen skall komma att underskridas i stället för att vänta till dess denna prisgräns verkligen underskridits? Skulle det strida mot principerna, att propositionens 5-procentregel får tillämpas på så sätt, att importavgifterna justeras med 5 procent av mittpriset i stället för med 5 procent av importavgiften?

Detta är de direkta yrkanden, som ställes i motionen. I övrigt görs det ett uttalande om att de i motionen anförda synpunkterna rörande jordbruksbefolkningens likställighet med andra grupper bör beaktas vid den närmare utformningen av prissättningssystemet. Det hemställs också, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära skyndsamt utredning och förslag rörande sådan komplettering av prissättningssystemet, att vid förändringar i det allmänna löneläget den avsedda inkomstrelationen från utgångsläget må kunna återställas. Vad beträffar importavgifterna, som skall användas till regleringsändamål, har vi ansett att dessa medel bör inlevereras även på konto för jordbruksnämnden hos jordbrukskassereörelsen för att på detta sätt komma jordbruket till godo.

Det förtjänar att kraftigt understrykas vad som konstaterats i propositionen, nämligen att det inte förefinns några verkliga världsmarknadspriser för de flesta livsmedel för närvarande. Det är

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

i regel en överskottsproduktion som exporteras, och denna export sker till de priser som för tillfället kan tas ut. Det finns ingen garanti för att prisläget skall bli bestående. Jordbruksprisutredningen konstaterade beträffande vissa viktigare jordbruksprodukter, att de inhemska priserna i Storbritannien legat i genomsnitt 25 procent över de internationella priserna, i Frankrike och Belgien 30 procent och i Schweiz närmare 50 procent över de internationella priserna.

Man skrämmer allmänheten med livsmedelspriserna och söker få folk att tro, att alla prishöjningar beror på det svenska jordbruket. En tidning yttrade här-omdagen att kostnaden för livsmedlen fortfarande utgör 40 procent av hushållsbudgeten. Det är emellertid att märka att konsumtionsstatistiken under rubriken livsmedel redovisar bland annat tobak, kaffe och spritdrycker till ett sammanlagt belopp av 2 500 miljoner kronor per år. För kaffet har detaljhandelspriset stigit med cirka 500 procent sedan år 1930, och kaffet kostar nu 14 kronor per kilogram. Om man lägger ihop alla inköp av potatis, socker, konsumtionsmjölk, gräddor, ost, fläsk och ägg, kommer man till ungefär samma summa som för inköpen av kaffe, tobak och spritdrycker. Man bör även fråna jordbrukets andel i livsmedelskostnaderna plocka bort sydfrukter, choklad, te, kakao och kryddor.

Skillnaden mellan producent- och konsumentpriser är som bekant mycket stor. Utom handelsvinst ingår i konsumentpriset hopsamlings-, lagrings-, förädlings-, förpacknings- och distributionskostnader. Dessa kostnader kan ibland för jordbruksprodukterna till och med överstiga varans ursprungliga pris. Detta är för övrigt mindre underligt än att industriprodukter stundom flerdubblas i pris under sin vandring från producent till konsument.

Man torde för närvarande kunna räkna med att 10 procents inkomstökning för jordbruket motsvarar ungefär 1,5 procents ökning av den privata konsumtionens värde.

Det är inte rimligt att skjuta jord-

bruksbefolkningens strävan efter ekonomisk likställighet i förgrunden vid avtalsförhandlingarna. Endast om återhållsamhet i lönekraven kan vi komma fram till den önskvärda ekonomiska jämvikten. Det har räknats som en viktig fördel att enligt riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken årliga prisförhandlingar icke längre skall behövas. Det skulle vara ett stort framsteg, om fleråriga avtal kunde genomföras även för löntagargrupperna. Här bör regeringen kunna taga ett initiativ till förhandlingar för att få en bättre ordning till stånd.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Den här debatten är ju avsedd att ägnas den ekonomiska politiken, och den anknyter till propositionen om förlängning av investeringsavgiften. Jag tror emellertid för min del att man inte kan se den ekonomiska politiken isolerad från den allmänna politiska utvecklingen här hemma och ute i världen. Jag tror inte heller att man kan få ett riktigt perspektiv genom de statistiska jämförelser mellan utvecklingen i Sverige och i andra länder som tidigare har figurerat här i debatten. Jag vill därför inledningsvis rikta uppmärksamheten på några andra frågor av stor betydelse som kommit i förgrunden under sommarmånaderna.

Det har skett mycket betydelsefulla förändringar i det politiska läget. I de internationella relationerna har vi fått genëveandan i stället för det kalla krigets isiga andedräkt. Just detta förhållande måste man enligt min mening ta den största hänsyn till när det gäller att forma den politik som vårt land skall föra. Det säger sig självt att det måste vara en väsentlig skillnad mellan den politik vårt land bör föra, om vi bedömer läget så, att den internationella situationen är på väg att tillspetsas och faran för ett nytt krig kan betraktas som överhängande, och den politik som är motiverad, om vi bedömer situationen så, att motsättningarna mildras och krigsfaran minskar. Jag tror att den se-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

nare värderingen är den riktiga i dagens läge.

Det stormaktsmöte, som hölls i Genève i juli månad, kom ju inte till stånd av någon tillfällighet. Det innebar inte heller någon tom gest, såsom några av högerens och folkpartiets tidningar envist påstår, utan det var en sammankomst av den största historiska betydelse, vars politiska verkningar för överskådlig tid kommer att sätta sin prägel på situationen i hela världen. Genève-mötet i juli var det första allvarliga steget för att åstadkomma samförstånd och fredliga lösningar i stället för krigshot och kapprustning, och det lämnade också positiva resultat.

Det är självklart att alla länder måste göra sitt för att hålla denna genèveanda levande och att alla bör visa sin tro på och övertygelse om möjligheterna av en fredlig samlevnad. För Sverige borde en sådan politisk inriktning var så mycket mer självklar som vi genom vår alliansfrihet egentligen har deklarerat vår övertygelse om möjligheten av fredlig samexistens av de två dominerande samhällssystemen i världen. Vi är ett litet land, och det är klart att vi inte kan utöva något större inflytande på världspolitik, men detta får inte innebära att vi bara trampar på i de gamla hjulspåren som om ingenting hade hänt.

På ett område kan vi göra någonting, som står i mycket intimt samband med vår ekonomiska politik och som inte bara inför omvärlden skulle demonstrera vår fredssträvan, utan också skulle ha den största betydelse för hela den politiska situationen i landet. Vad jag avser är att vi nu kan inrikta oss på att stoppa militariseringen och upprustningen och, liksom en rad andra länder i Europa redan har gjort, beträda vägen till nedrustning.

Detta är enligt min mening den första konsekvens vi bör draga av den förändrade situationen. Vi kan ju inte bara uttala önskningsom att andra skall nedrusta, medan vi själva fortsätter upprustningen.

Utrikesminister Undén vände sig i sitt tal på FN-dagen mot upprustningen och

förklarade enligt ett referat i regeringsorganet, att den egentligen var en politiskt ohållbar linje. Jag tror att detta är alldeles riktigt, och även om omdömet fällades generellt, måste det naturligtvis också äga sin tillämpning på Sverige. Det var därför mycket uppseendeväckande, att försvarsministern ett par dagar senare i ett tal inte bara prisade den svenska upprustningen utan också förklarade, att anledningen till att de europeiska folken två gånger under detta århundrade har drabbats av krig är att de har rustat för litet. Jag vill bara säga att detta prisande av kapprustningarna i Europa, som har varit en av de avgörande orsakerna till de två krigen, från en svensk försvarsministers sida är häpnadsväckande och vittnar om ett så inskränkt generalstänkande att regeringen inte borde tolerera det. Lägger jag därtill, att försvarsministern i samma tal uppmanade till motstånd mot det svenska folkets fredsvilja och fredstendenser, så framstår ju omdömeslösheten hos chefen för försvarsdepartementet ännu tydligare.

Man brukar ju säga, och detta med rätta, att försvars- och utrikespolitiken kompletterar varandra och att de egentligen är två sidor av samma sak, men om dessa två delar skall kunna bilda en enhet, så måste de ju åtminstone passa ihop, och hur herr Undéns nedrustningstal och herr Nilssons upprustningstal skall kunna uttrycka samma politiska mening, är ju mer än vanligt folk kan förstå. Däremot kan de två talen kanske vara ett uttryck för de politiska motsättningar som alla vet håller på att utvecklas inom socialdemokratien.

Vi anser för vår del, att det är politiskt orimligt att fortsätta med upprustningen på sätt som hittills skett, men den militära ledningen vägrar ju att ta någon hänsyn till fakta och kräver nu en ökning av de militära anslagen för nästa år med över 12 procent, vilket innebär en sammanlagd anslagssumma på närmare 2 300 miljoner kronor, och det sker i en tid, då regeringen kräver allmän återhållsamhet, när bostadsbygget eftersättes, när bristen på skollo-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

kaler är skriande, när bristen på lärarpersonal i alla undervisningsanstalter är närmast katastrofal och när det inte finns sjukhus och medicinsk personal i ens tillnärmelsevis den omfattning som erfordras.

Det kan väl inte vara en vettig politik att exempelvis fortsätta upprustningen av flygvapnet på sätt som sker. Jag skall bara ta ett exempel, som ingalunda är nytt, men som ändå illustrerar vad det rör sig om. Ett enda flygplan av den nya typen Lansen kostar inte mindre än 1 750 000 kronor. Detta motsvarar t. ex. kostnaden för 35 egna hem efter 50 000 kronor stycket. Jag måste då fråga: Har vi verkligen råd att fortsätta med detta slöseri, och är det nödvändigt för vårt lands försvar? Jag tror jag vågar påstå, att allt större del av folket i vårt land säger sig, att denna politik icke kan fortsätta i längden.

Här har i debatten diskuterats mellan statsministern och de borgerliga oppositionspartierna, på vilket sätt man skall vara restriktiv, hur man skall kunna minska konsumtionen för att få tillfälle till produktiva investeringar. Varken herr Ewerlöf eller herr Ohlson gav något svar på den frågan, men ligger det inte mycket nära till hands att inskränka krigsmaktens väldiga konsumtion av sådana här flygplan som jag talat om, av centuriontanks och av allt annat krigsmaterial, som blir dyrare och dyrare? Det är just dessa improduktiva investeringar, vilka detta år går till mer än en miljard, som är en av de avgörande orsakerna till den inflatoriska utveckling som förstör penningvärdet, hindrar den nödvändiga sociala och kulturella upprustningen och ytterligare berikar de redan rika här i vårt land.

Vi anser att den ram för de militära utgifternas storlek, som alla partier var eniga om 1948, måste upprätthållas. När den fastställdes, gick vi emot en period av skärpning av det internationella läget. Nu lever vi däremot i en period av avspänning, och i andra länder har man redan beträtt nedrustningens väg.

För att undvika varje missförstånd vill jag deklarerat, att vi från vårt håll,

som vi tidigare sagt, vill ha ett svenskt neutralitetsförsvar, ett folkförsvar men inte en krigsmakt av stormaktstyp, och ett sådant neutralitetsförsvar kan åstadkommas för betydligt lägre kostnad. En sådan nedskärning av de militära utgifterna skulle lösa många problem på den ekonomiska politikens område, som diskuterats här i dag och så många gånger tidigare.

Vi fick ju för någon månad sedan en ny finansminister, och detta väckte icke minst bland fackföreningsfolk vissa förhoppningar om en något annan inriktning av den ekonomiska politiken. Nu fastslås i den proposition som i dag diskuteras, att den ekonomiska politik som bestämdes under vårriksdagen skall fortsätta. Vi har således fått en ny finansminister men inte inledningen till en ny finanspolitik.

Vad är nu resultatet av den ekonomiska politik som knäslattes under vårriksdagen? Det är klart att alla verkningar ännu inte kan märkas, men på några fält är de ju helt tydliga och skönjbara. Den höjda räntan har hyresgäster och egnahemsägare fått mycket stark känning av. För många hyresgäster här i Stockholm eller Göteborg och andra större centra betyder högräntepolitiken att årshyran stiger med inemot ett par hundra kronor eller mer. Konjunkturinstitutet beräknar i sin rapport att hyreshöjningen i genomsnitt kommer att bli nio procent, och det innebär att hyresgästerna belastas med omkring 200 miljoner kronor mera om året.

Vem är det som får dessa pengar? De som lägger beslag på dem är vår moderna tids ockrare, det är banker och försäkringsbolag samt privata ägare till hyresfastigheter. Det är de som delar rovet, vilket de kapar åt sig från hyresgästerna. Några bevisbara stegrade omkostnader för fastigheternas underhåll kan man i regel inte påvisa. Däremot har ju fastighetsägarna i en följd av år underlåtit också mycket nödvändiga reparationer och ett mycket nödvändigt underhåll, samtidigt som de svindlat till sig en inte alls oväsentlig hyresstegring genom manipulationer med bränsletill-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

lägget och genom pengar under bordet vid överlåtelse av lägenheter o. s. v.

Dessa fastighetsägare är mycket väl förskansade. När hyresgästerna protesterar mot hyreshöjningen, skyller de på bankerna, som genom räntehöjningen fördyrat omkostnaderna. Vill en hyresgäst ha bevis på att just den fastighet, där han bor, har fått stegrade kostnader, så vägrar husägaren att lämna sådana bevis. Kräver hyresgästen att få en ny tapet, något som han kanske inte fått på tio år, eller att få plåten på diskbanken lagad, så får han allmänna talesätt och till intet förpliktande löften till svar. Hyresvärden har som bekant inga förpliktelser att reparera. Däremot har hyresgästen förpliktelsen att betala hyran. Om han inte gör det, ställs han på gatan.

Egnahemsägarna står i regel i samma situation. De har för lånade pengar byggt sina hem. Underhålls- och reparationskostnaderna står de för själva, liksom de också själva i många fall har utfört allt byggnadsarbete, och nu finner de plötsligt att årskostnaderna har gått i höjden, inte därför att bankerna har visat något som helst större intresse än förut för fastigheterna, utan därför att regeringen och riksbanken har beslutat att nu skall egnahemsägaren betala en större del av sin lön till dem som förut hade det så bra ställt, att de kunde låna ut pengar. Vägrar han betala detta, blir det exekutiv auktion och han ställs på gatan.

Jag må säga att regeringen genom sin eftergift åt de borgerliga i räntefrågan har kommit i motsättning inte endast till hyresgästerna och egnahemsägarna, utan också till bönderna, som på liknande sätt tvingats att ge väldiga tributer till banker och andra kreditinstitut. Det beräknas att böndernas ökade räntekostnader per år uppgår till omkring 125 miljoner kronor.

Vi menar från vår sida att det är ofrånkomligt att denna politik omprövas och att räntan sänks. Jag tror inte att de, som drabbas av högräntepolitiken, kommer att nöja sig med några undanflykter i den frågan.

När regeringen genomförde denna

högräntepolitik, när den införde skärpta kreditrestriktioner, investeringsavgifter och allt vad som hör till den nuvarande ekonomiska politiken, så var motiveringen att man skulle skapa balans, som det hette, hejda prisstegringen, dämpa investeringsviljan, som man menade vara för stark, minska konsumtionen och öka sparandet. Från vårt håll opponerade vi mot den politiken och sade att den skulle föra till prisstegringar som tog bort vad löntagarna tillkämpat sig vid avtalsuppgörelserna. Vi sade att den skulle föra till att många småföretagare kom i en ohållbar situation, vi sade att bostadsbyggandet skulle drabbas och de stora bolagen gynnas.

Om vi nu ser på den konjunkturrapport, som vi har fått till denna session, så får vi veta en del av vad som hittills har skett. Vi får veta, vilket också herr Ewerlöf här har bekräftat, att de stora företagen icke har fått några som helst bekymmer genom investeringsavgiften. De ökade kostnader, som den medför, tar de igen på priserna, ty det finns som bekant ingen priskontroll över monopolföretagen. Det visar sig också att investeringarna under detta år har ökat med 15 procent inom industrien, jämfört med samma tid i fjol. Storföretagen har inte heller några bekymmer med kreditrestriktionerna. De behöver inte anlita bankerna, och i den mån de gör det, går de till den bank som de själva äger eller har avgörande inflytande över. Det är däremot de mindre företagen som har drabbats av regeringens ekonomiska politik. Jag vill erinra om att under årets första nio månader ökade antalet konkurser — och det var inga storföretag med där — med 37 procent, jämfört med samma tid i fjol. Antalet växelprotester under årets första åtta månader ökade i kronor räknat med omkring åtta miljoner. Vad innebär det? Jo, det innebär, att småföretag på grund av denna politik drivs till ruin och uppslukas av de stora och kapitalstarka företagen. Konkurrensen blir ännu mindre än förut, och storfinansens maktställning ökar som en direkt följd av regeringens ekonomiska politik.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

När man införde denna politik, påpekade vi också att den skulle komma att gå ut över bostadsbyggandet. Nu bekräftas av rapporten att det har uppstått en minskning på 20 procent av antalet igångsatta byggen under årets sju första månader. Vi har nu 6 600 påbörjade lägenheter mindre än vid samma tid i fjol. Det är framför allt byggandet av hyreshus, skolor, samlingslokaler och liknande som drabbats. I Stockholm exempelvis är som bekant situationen närmast katastrofal i fråga om skolor. Resultatet blir sannolikt en betydande arbetslöshet bland byggnadsarbetarna under vintern. I propositionen inkasseras detta helt cyniskt som ett resultat av kreditrestriktionerna.

Man sade i våras här i riksdagen, att denna politik skulle stimulera det personliga sparandet. Men nu visar ju resultaten hittills, att det inte blivit så. I konjunkturrapporten heter det i fråga om premiesparandet, att det i »hög grad rört sig om överflyttning från annan placering och inte nysparande». Men premierna för denna överflyttning av sparmedel tas ut på skattsedlarna, också av folk som inte har möjlighet att spara ett öre. Det verkliga personliga sparandet har minskat. Under fjolårets första åtta månader uppgick det till 678 miljoner kronor, men i år till endast 661 miljoner.

Man sade, att prisstegringarna skulle hejdas med denna politik. Resultatet har blivit det motsatta. Livsmedelspriserna — som är den ojämförligt viktigaste posten för den övervägande delen av löntagarna — låg i augusti i år 7 procent högre än i december förra året. Samtidigt redovisas, att industriarbetarnas inkomster ökat med i genomsnitt 5 å 6 procent. Under sådana omständigheter och då man vet, vilken väldig produktionsökning som skett, kan man inte påstå, att arbetarna här i landet kunnat tillkämpa sig någon större andel av produktionsresultatet än tidigare. Nu framgick redan av herr Strands yttrande, att vi går emot en period av ytterligare prisstegringar. Hur skördeskadorna skall finansieras, är ännu inte klart, hyrorna

har ju tagit ett stort steg uppåt, avgifterna till statliga och kommunala verk har ökat, och slutet på det hela blir med största sannolikhet, att arbetarna får en reallönesänkning under ett år med den våldsammaste högkonjunktur som vi har haft i mannaminne eller — såsom statsministern sade — som vi över huvud taget har upplevat.

Denna kortfattade granskning av verkningarna av regeringens ekonomiska politik kan inte betraktas som hedrande för regeringen. Den visar, att regeringen har misslyckats, om den har menat allvar med sitt tal om att hejda prisstegringarna, skydda reallönerna, lindra bostadskrisen och hindra en fortsatt inflationistisk utveckling.

Jag tycker att de borgerliga partierna är otacksamma. De skulle egentligen känna sig rätt nöjda med denna utveckling, och det är de väl också innerst inne, även om det hör till pjäsen att här i riksdagen och i pressen slå på trumman för oppositionslinjen. De har ju fått igenom det väsentligaste av sina aktuella önskemål. Men naturligtvis vill de gå vidare — det har skymtat i debatten. De vill slopa priskontrollen helt, de vill upphäva hyresregleringen och byggnadsregleringen, de vill ha bort bostadssubventionerna, de vill ha skattesänkning för bolag och stora inkomsttagare och därmed rasera grundvalen för viktiga sociala reformer, som riksdagen har beslutat.

Det är, herr talman, mot dessa strävanden som främst arbetarklassen måste gå till offensiv. Vad som nu närmast ligger i blickfältet är avtalsrörelserna. De kommer att omfatta ungefär en och en halv miljon arbetare och tjänstemän. Det finns utrymme för löneökningar och för en reell förbättring av standarden. Talet om att löneförhöjningar ovillkorligen måste leda till prisstegringar har inte längre samma slagkraft som tidigare. I år erkänner t. o. m. konjunkturinstitutet i sin översikt att det inte nödvändigtvis finns ett sådant samband. Tvärtom bekräftar konjunkturinstitutet, att löneökningar kan vara ett medel för att åstadkomma en stabil konjunktur.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

Samtidigt avvisas i konjunkturinstitutets rapport tanken på att uppnå reallöneökningar genom prissänkningar. Det är nya toner från det hållet, men det är mycket välkomna toner. De bestyrker den ståndpunkt som kommunisterna tidigare ensamma har förfäktat i riksdagen. Konjunkturinstitutet understryker en mycket väsentlig sak, nämligen att det är statsmakternas ekonomiska politik som faller utslaget i fråga om en höjning eller sänkning av reallönerna. Med andra ord: frågan är, om regeringen ställer sig på arbetsgivarnas eller på löntagarnas sida i sin ekonomiska politik. Hittills — och alldeles särskilt under detta år — har regeringens åtgärder i den ekonomiska politiken varit ett stöd åt kapitalisternas strävan att hålla tillbaka den stegring av reallönerna som borde vara en naturlig följd av produktionsutvecklingen.

Då jag med dessa ord velat hemställa till regeringen att inte längre på detta sätt stödja arbetsgivarnas strävanden i den kommande lönerörelsen, kan jag göra det med så mycket större eftertryck och större samvetsro som jag vet, att Marshall-organisationen i Paris helt nyligen har tagit till pekpinnen och varnat Sverige för lönehöjningar. Jag tycker att arbetsgivarna kan få nöja sig med det stöd de får av den USA-styrda institutionen i Paris — inom parentes ett oförsynt ingripande i vårt lands inre angelägenheter. Det är högst förvånansvärt att regeringsorganet Morgon-Tidningen i måndags ägnade hela löpsedeln åt Parisorganisationens krav, som var en varning för lönestegring här i landet.

I fjol hotade dåvarande finansministern med att staten skulle vidtaga åtgärder, om arbetarna, som han sade, »beviljade sig» större löneökningar än vad regeringen ansåg att det fanns utrymme till. Det var intet tomt hot — det har vi sett. Genom räntehöjningen, prisstegringar — särskilt på livsmedel — hyreshöjningen och den orättvisa skattepolitiken har regeringen berövat löntagarna praktiskt taget allt vad de uppnådde i avtalsrörelsen.

Löntagarna hoppas nu att den nye fi-

nansministern skall inrikta sig på en annan ekonomisk politik, så att den blir till stöd för arbetarna och tjänstemännen och inte för arbetsgivarna. Till de åtgärder som kan vidtagas hör, enligt vår mening, en utbyggnad och skärpning av priskontrollen, omläggning av skattepolitiken, så att i första hand personer med inkomst under 12 000 kronor får skattesänkning, upphävande av räntehöjningen, som i första hand bör föra till att hyresnivån återställs till vad den var i september månad, borttagande av indirekta skatter, som särskilt drabbar mindre inkomstagare, och liknande åtgärder.

En sådan inriktning av landets ekonomiska politik skulle vara ett stöd för de stora löntagargrupper, som framför allt utgör regeringens underlag.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få förena mig i remissyrkandet.

Herr WEHTJE (h):

Herr talman! Den ekonomiska utvecklingen i vårt land fångar alltjämt allas intresse. Det är av den vårt väl och ve beror, och den politik, med vilken vi styr utvecklingen, är av avgörande betydelse. Jag vill därför framföra några i dagens läge aktuella synpunkter.

Det var först under hösten 1954 som regeringen på allvar började inse behovet av en mer återhållsam ekonomisk politik för att möta en hotande inflationistisk utveckling och som man började anlita allmänt verkande penningpolitiska medel. Från vårt håll har kraven härpå konsekvent framförts under en följd av år. Övergången till den restriktiva politiken skedde emellertid med osäkerhet och tveksamhet. Det första steget i fjol höst fullföljdes inte. Egentligen var det först, då man varseblev utpräglade inflationstendenser med viss risk för ett betydande efterfrågeöverskott i den svenska samhällsekonomien vid innevarande års början, som man verkligen vidtog mera effektiva åtgärder.

Det läge, i vilket vi i dag befinner oss, vill jag helt kort summera. Det tar sig

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

uttryck i en kraftig höjning av löner och andra inkomster, stigande priser och en försämring av handelsbalansen. Den allmänna lönenivån torde i jämförelse med 1954 i år ha stigit med i genomsnitt åtta à tio procent. Prisstegringen framträder i en uppgång hittills i år i fråga om partiprisindex med fem à sex procent, och i fråga om konsumentprisindex är att vänta drygt tre procent, eventuellt mera under närmaste månaderna. Handelsbalansen uppvisade för de tre första kvartalen ett underskott på nära 1 100 miljoner kronor mot 744 miljoner kronor under samma tid i fjol. Trots de ekonomisk-politiska åtgärder, som vidtagits under årets lopp, har trycket knappast lättats, varvid utvecklingen mot en högkonjunktur utomlands utgjort en försvårande omständighet. Efterfrågeöverskottet kvarstår sålunda, och inför den nya avtals säsongen på arbetsmarknaden, som nu står för dörren, ger detta anledning till stor oro för en fortsatt press på löne- och pristabiliteten i vårt land. En ny uppdrivning av kostnadsnivån inom det svenska näringslivet skulle utan tvivel vara en stor olycka. En sådan utveckling skulle icke blott innebära en fortsatt försämring av penningvärdet utan skulle också medföra en försvagning av vår internationella konkurrenskraft och därmed av våra sysselsättningsmöjligheter på längre sikt.

Herr förste vice talmannen uttalade i det anförande han nyss höll att han för sin del trodde, att farhågorna för att våra sysselsättningsmöjligheter på längre sikt kunde komma att möta svårigheter var ogrundade. Han tillmätte tydligtvis inte finansministerns uttalande i propositionen någon vidare betydelse. Jag vill fråga, om detta är realistiskt? Finansministern säger ändå att i ett annat internationellt klimat kunde avtalsrörelsen ha föranlett en allvarlig försämring av vår konkurrensförmåga och därmed också äventyrat den fulla sysselsättningen. Nu vet vi att utomlands vidtages kraftiga åtgärder för att motverka en inflationistisk utveckling. Vilken dag det slår över till ett annat kon-

junkturläge än det nuvarande, vet vi inte, och då, menar jag, löper vi stora risker, som det inte kan bortses ifrån.

I dag råder det helt visst full enighet om att den restriktiva politiken måste fortsätta. Det är emellertid inte likgiltigt på vilka områden av samhällsekonomin och med vilka medel de efterfrågebegränsande åtgärderna sätts in. Meningarna går isär särskilt på denna punkt. Kritiken mot stabiliseringspolitikens utformning har mera avsett medlen än politikens allmänna inriktning.

Regeringen har helt nyligen tillsatt en kommitté för att utforma riktlinjer för den ekonomiska politiken, men frågorna är nu så aktuella, att vi måste ta ställning till dem utan att avvakta några utredningsresultat. Redan nu måste vi ompröva stabiliseringspolitiken i viktiga avseenden.

Den förefintliga risken för en inflationistisk utveckling ligger i att den samlade efterfrågan för konsumtions- och investeringsändamål hotar att spränga den ram som sätts av tillgången på arbetskraft och andra produktiva resurser. Den bristande balansen bottnar väsentligen i störningar inom landet.

I princip kan jämvikt i vår samhällsekonomi återställas på två olika vägar. Det kan ske antingen genom att begränsa efterfrågan medelst konsumtions- och investeringsbegränsande åtgärder eller också genom en sådan höjning av produktiviteten att tillgången på varor och tjänster växer utan ökad sysselsättning. För att avgöra vilken väg som man bör välja är en analys av orsakerna till rubbningen i balansen nödvändig. Vid en sådan analys, som gjorts i den reviderade nationalbudgeten för år 1955, finner man att efterfrågan ökat kraftigt inom stora delar av samhällsekonomin. För den privata konsumtionen redovisades sålunda en uppgång av 1 800 miljoner kronor eller 7 procent, medan den offentliga konsumtionen beräknas stiga med 220 miljoner kronor eller 4 procent, de privata investeringarna med 460 miljoner eller 6 procent och de offentliga investeringarna med 200 miljoner eller 3 procent.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

Det är särskilt den mycket kraftiga ökningen i konsumtionsefterfrågan, som tilldrar sig uppmärksamhet. Under åren 1952 till 1954 utgjorde den genomsnittliga konsumtionsökningen per år 4 procent, och det är en mycket hög stegringstakt i och för sig. Bakgrunden till den forcerade ökningstakt som förutsetts för 1955 är den betydande höjning av den nominella inkomstnivån som inträtt under detta år främst genom vårens löneökningar.

Även för de privata investeringarna redovisades en stor ökning, och den måste ses mot bakgrunden av den allmänna konjunkturutvecklingen i Sverige och utlandet. Skall företagen kunna tillgodose den stigande konsumtionsefterfrågan och samtidigt tillvarataga de förbättrade avsättningsmöjligheterna på exportmarknaderna, måste produktionen ökas. Detta kan inte ske utan ökade investeringar inom produktionen.

De offentliga investeringarna visar inte så stor ökning som de privata, men de offentliga investeringarna har tidigare under en följd av år vuxit i betydligt raskare takt än de privata. Sålunda steg de offentliga investeringarna exklusive bostäder för åren 1952—1954 inte mindre än 62 procent, medan samtidigt uppgången för de privata investeringarna exklusive bostäder utgjorde 16 procent och för bostadsinvesteringarna 31 procent. För de industriella investeringarna stannade uppgången vid endast 8 procent. Med hänsyn till den starka stegring av investeringskostnaderna som under dessa år inträffat både med avseende på byggnads- och maskininvesteringar, torde investeringarna inom den privata sektorn under dessa år rent av ha presats tillbaka.

Dessa siffror är mycket betydelsefulla, och egentligen har ingen bestritt dem. Det skulle vara utomordentligt tacknämligt, om man kunde komma till enighet om det utgångsmaterial, från vilket man skall göra bedömningarna.

De åtgärder som av regeringen vidtagits för att motverka en inflationistisk utveckling, har i stort sett varit av föl-

jande innebörd — de har omnämnts förut här i debatten av hans excellens herr statsministern, som räknade upp en del av dem, men jag skall be att få repetera för fullständighetens skull.

För det första har kreditmarknaden kraftigt åtstramats, och en kraftig räntehöjning har godtagits i syfte att främst försvåra för näringslivet att finansiera nya investeringar med kredit och att möta det på grund av kostnadsstegringar ökade behovet av rörelsekapital.

För det andra har företagsbeskattningen skärpts i syfte att minska företagens egna medel och för att försvåra investeringar genom självfinansiering.

För det tredje har investeringsavgiften och bilaccisen återinförts, och detta medför ökade kostnader för alla investeringar inom näringslivet, vare sig det gäller nyanskaffning eller ersättningsanskaffning.

För det fjärde har byggnadsregleringen skärpts mycket kraftigt för nybyggen inom näringslivet.

För det femte har man genom särskild premiering försökt stimulera det frivilliga sparandet för att inte årets inkomsthöjningar i sin helhet skall gå till konsumtion, utan en del sparas.

För det sjätte har budgetpolitiken givits en sådan utformning, att de statliga investeringarna i viss mån skulle begränsas. Samtidigt har man uppmanat kommunerna att iakttaga återhållsamhet med sina investeringar.

Till den helt övervägande delen är åtgärderna inriktade på att begränsa näringslivets investeringar. Åtgärderna sammantagna måste komma att verka oerhört kraftigt på detta begränsade område, men det tar givetvis sin tid, innan de slår helt igenom. Många av investeringarna är planerade och igångsatta för länge sedan och kan därför inte rimligen nu plötsligt avbrytas. Effekten av kreditåstramningen framträder inte heller på en gång, eller så länge som man ännu kan lita till disponibla reserver.

Med hänsyn till de orsaker, som ligger bakom den starka ökningen i efterfrågan, måste de åtgärder, som vidta-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

gits, sägas vara illa valda. I stort sett accepterar man ökningen i konsumtions- efterfrågan och lägger begränsningen på det privata investeringsområdet, trots att den ökade efterfrågan inom de privata investeringarna svarar endast för en ringa del av ökningen i den totala efterfrågan mellan 1954 och 1955.

Ingen bestrider att det i en tid av ansträngda resurser är nödvändigt att iakt- ta stor återhållsamhet även beträffande investeringarna inom näringslivet. Men det är orimligt att lägga så gott som hela anpassningsbördan där. En ekonomisk politik, som verkar efterfrågebegränsande över hela fältet av utgifter i samhälls- ekonomien och som framför allt koncentrerade dessa åtgärder på de utgifter som visade den största ökningen, skulle vålla långt mindre störningar i den normala fördelningen på olika ändamål av samhällsekonomiens resurser och därigenom också vara betydligt lättare att genomföra.

Den ensidiga begränsning av närings- livets investeringar, som de olika under året genomförda ekonomisk-politiska åtgärderna syftar till, är betänklig även från den synpunkten att en sådan politik måste befaras försvåra produktionens utveckling och därmed motverka en ut- jämning av efterfrågeöverskottet från produktionssidan. Alla torde vara överens om att den gynnsammaste vägen att komma till rätta med de aktuella infla- tionstendenserna vore en sådan höjning av näringslivets produktivitet, att till- gången på varor för konsumtion inom landet kunde ökas. I ett läge, där våra arbetsplatstillgångar är fullt sysselsatta, kan en produktionsökning vinnas endast genom en fortsatt rationalisering. Detta förutsätter emellertid betydande inves- teringar inom näringslivet.

Den hårda begränsningen av närings- livets investeringar är så mycket mer betänklig som en fortskridande rationa- lisering är nödvändig, om näringslivet skall kunna anpassa sig till den kraftiga stegring av arbetskostnaderna som bli- vit följden av de senaste lönerörelserna. En sådan rationalisering är icke ett onö- digt företagarintresse, utan är av största

vikt även för löntagarna. Det måste un- derstrykas att det icke kan anses ligga i löntagarnas intresse att näringslivet ens tillfälligt hindras från att bygga ut sin produktion och rationalisera den. Det är ju ur näringslivets produktions- resultat som löntagarnas inkomster skall hämtas. Minskar man rationaliserings- takten, får man också ett minskat ut- trymme för reallönestegringar.

De vidtagna åtgärderna med sär- skilda inriktning mot näringslivet och dess investeringar är emellertid ej blott betänkliga i dagens läge. Man måste nämligen befara att dessa åtgärder kom- mer att medföra allvarliga skadeverk- ningar även på längre sikt. Det är ofrån- komligt att de olika hinder, som nu re- ses mot företagets investeringar för åts- killig tid framöver, kommer att hämma investeringsviljan och initiativlusten inom näringslivet, stoppa nybildandet av företag och omintetgöra talrika, önsk- värda rationaliserings- och utvidgnings- planer. En sådan uppbromsning av före- tagsamheten måste få i hög grad men- ligen inverknings för hela den ekono- miska och sociala utvecklingen i vårt land, ty det är dock näringslivets inves- teringar som skall bära upp samhällsli- vets produktiva framsteg.

Detta problem är desto allvarligare som vi av allt att döma befinner oss i ett tekniskt utvecklingsskede, där alldeles särskilt stora krav ställs och kommer att ställas på investeringsviljan och inves- teringsförmågan inom näringslivet. Det har sagts att vi i dag befinner oss på tröskeln till en ny industriell revolu- tion, och detta innebär inga överord. Den tekniska forskningen har under ef- terkrigstiden lämnat mycket betydande resultat i form av nya produkter, nya maskintyper, nya produktionsprocesser, nya transport- och distributionsmetoder etc.

Det är ett livsvillkor för oss att kunna vara med och på ett tidigt stadium ut- nyttja de möjligheter som dessa teknis- ka landvinningar öppnar. Våra möjlig- heter att hålla oss i täten i denna ut- veckling är i och för sig goda tack vare våra naturtillgångar, tack vare den höga

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

tekniska nivå som karakteriserar det svenska näringslivet och tack vare den svenska arbetskraftens höga kvalitet. Men skall vi kunna tillgodogöra oss den snabba tekniska utvecklingen, fordrar detta betydande investeringar inom det svenska näringslivet. Den nuvarande investeringspolitiken rimmar mycket illa med detta krav.

En omläggning av riktlinjerna för den restriktiva ekonomiska politiken är därför en i hög grad angelägen och brådskande uppgift. På kort sikt är det framför allt de ekonomiska stabiliseringsåtgärderna som måste omprövas.

Investeringsavgiften, som införts för år 1955, bör omedelbart slopas. Den tjänar numera ej sitt syfte. Med en restriktiv kreditpolitik över hela linjen kommer den inte att behövas. Nu kommer den endast att bli kostnadshöjande, och en sådan verkan är ju alls inte önskvärd under nuvarande förhållanden.

Men detta är endast ett av de investeringshinder som måste elimineras. Därjämte är det av största vikt att man snabbt får till stånd en omläggning av skattepolitiken gentemot företagen, av metoderna för den allmänna penning- och kreditpolitiken samt av riktlinjerna för byggnadsregleringen.

Det utomordentligt hårda skattetryck, som företagsamheten i vårt land är utsatt för, kan inte undgå att, om det blir bestående för någon längre tid, verka starkt hämmande på den ekonomiska utvecklingen. Redan genom sina psykologiska verkningar hämmar de höga skattesatserna företagsamhet och utvecklingsvilja, och genom den belastning på företagens likviditet, som skatteskärpningen medför, kommer företagens möjligheter till reservbildning och andra former av finansiell konsolidering att hämmas. Detta begränsar investeringsmöjligheterna på längre sikt och försvårar för företagen att hålla en betryggande beredskap mot framtida konjunkturomslag.

Skall de skadliga verkningarna av de senaste skatteskärpningarna för företagen kunna begränsas, är det angeläget att man så snart som möjligt får till stånd

en omprövning på väsentliga punkter av riktlinjerna för företagsbeskattningen i vårt land. I första hand bör redan fr. o. m. 1956 en återgång ske till tidigare för aktiebolag och ekonomiska föreningar gällande skattesatser. I andra hand bör man till förnyat övervägande ta upp frågan om de för företagen gällande avskrivnings- och värderingsreglerna.

Kreditpolitiken har redan tidigare i debatten varit föremål för belysning, och jag delar de av herr Ewerlöf framförda synpunkterna. Men kreditbegränsningens utformning under det gångna året och särskilt utvecklingen under sommar- och höstmånaderna ger mig dock anledning till vissa kritiska reflexioner. Det synes mig vara av grundläggande betydelse att den åtstramande politiken genomföres. Det är därför anmärkningsvärt att regeringen gått vidare på linjen från de stora valutaförlusternas år och tagit upp krediter i riksbanken. Det är en politik, som mot bakgrunden av kreditrestriktionerna för det privata näringslivet framstår som ur ekonomisk synpunkt föga rimlig. Från den 15 oktober i fjol till samma datum i år har riksbankens portfölj av skattkammарväxlar och obligationer — detta återspeglar väl tämligen korrekt riksbankens kreditgivning till staten — gått upp med hela 557 miljoner kronor från 2 477 miljoner till 3 034 miljoner kronor. Därtill kommer, att staten dragit ned sin checkräkning i riksbanken med 135 miljoner kronor under samma tid, d. v. s. minskat sin inlåning, om jag får använda den terminologi som brukas i bankvärlden. Det synes mig nödvändigt, att regeringen avstår från finansiering av sina utgifter genom lån i riksbanken. Jag hade räknat med att enighet rådde om att detta endast skulle ske för helt tillfälliga behov.

Det är också en sak, som jag inte är fullt på det klara med och som jag därför vill fråga finansministern om, när jag nu berör riksbankens ställning. Vid månadsckiftena får ju affärsbankerna enligt överenskommelse med riksbanken låna pengar i banken för några dagar. Men lämnas krediter också till andra? Jag har fått den uppgiften, att utlåning-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

en också gäller vissa statliga organ, och jag skulle nu vilja fråga vilka organ det gäller, och vad krediterna avser.

Nu är jag väl medveten om att man till bemötande av de av mig framförda betänkligheterna i främsta rummet kommer att anföra, att produktionen dock har ökat mycket väsentligt och att vi haft en väl så gynnsam utveckling som något annat land i Europa. Detta skulle då visa, att det inte varit något fel på den politik regeringen fört. Jämförelser med utlandet blir emellertid missvisande, om man inte kan få en utgångsbas, som gör förhållandena i de olika länderna någorlunda jämförbara. Den metod, som nyligen använts i en — såsom jag fattat det — försvarsskrift för regeringens ekonomiska politik under de gångna tio åren och som utgår från förhållandena 1947/48, ger en relativt gynnsam bild för Sveriges del. Det är emellertid att märka, att den mot företagssamheten inriktade uppläggnings av den ekonomiska stabiliseringspolitiken i vårt land egentligen inte satte in förrän efter koreakrisen. Vill man bedöma verkningarna i produktionshämmande riktning av denna politik, bör man därför som utgångspunkt ta läget 1951. Jämför man med den utgångspunkten produktionsutvecklingen i Sverige och i en del andra länder i Västeuropa, får man en bild som visar att om produktionen 1951 i exempelvis Tyskland var 120, så var den 1954 156, d. v. s. en ökning med 30 procent. Motsvarande siffror för Holland är 104 och 126, en ökning med 20 procent, och för Norge 107 och 122, ökning 14 procent. I England har produktionen ökat från 104 till 114, vilket innebär en ökning med 9 procent. För Sverige var siffrorna 105 och 109, d. v. s. en ökning med 4 procent. Härav framgår att Sverige under denna tid legat i ett klart underläge. Vi har inte tillnärmelsevis kunnat öka vår produktion på det sätt som exempelvis Tyskland, Holland, Norge och England kunnat göra. Visserligen har produktionstakten i Sverige stigit något under 1954/55, men även denna stegring är svagare än vad fallet är i flertalet andra länder. Detta

framträder klart, om man exempelvis jämför produktionsnivån sommaren 1955 med nivån sommaren 1954. Stegringstakten i Belgien har under denna tid varit 8 procent, i Danmark 1 procent, i Frankrike 9 procent, i Tyskland 16 procent, i Holland 7 procent och i Norge 5 procent. I Sverige var ökningen 4 procent och i Förenta staterna 12 procent.

Med undantag för Danmark, vars svårigheter vi känner till, visar alltså Sverige den svagaste produktionsutvecklingen. Tyvärr måste man befara, att verkningarna i detta hänseende kommer att ytterligare skärpas. De mycket kraftigt produktionshämmande åtgärder, som vidtagits i år — investeringsavgiften, skatteskärpningen, kreditstramningen —, kan ju inte väntas slå igenom omedelbart, utan verkningarna gör sig först så småningom märkbara. Om dessa produktionshämmande verkningar fortsätter och skärps, så inträffar detta vid en mycket olycklig tidpunkt. I andra länder är det full högkonjunktur med goda avsättningsmöjligheter. Vi skulle kunnat utnyttja denna tid till att stärka vår valutaställning. Nu får vi inte fram tillräckligt med varor i produktionen för att utnyttja alla möjligheter till att öka vår export.

Valutaställningen är fortfarande en svag punkt i vår ekonomiska bild här hemma. Vår beredskap kan inte anses vara tillräcklig. Vi har också under de senaste åren haft en svagare utveckling på valutaområdet än flera andra länder. Det framgår av siffror, som jag sammanställt och som avser tiden från slutet av år 1951 fram till juni 1955. Enligt denna sammanställning har Belgien ökat sina valutatillgångar från 1 054 till 1 077, Danmark från 118 till 123, Frankrike från 912 till 1 754, Tyskland från 504 till 2 868, Holland från 544 till 1 270, Schweiz från 1 504 till 1 654 och England från 2 336 till 2 457. Beträffande Norge är motsvarande siffror 151 och 145 samt beträffande Sverige 484 och 457. Det är alltså under denna tid endast Norge och Sverige som har minskat sin valutaserv, medan alla andra nu

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

nämnda länder kunnat bygga på sina reserver. Sett mot den bakgrunden måste man bedöma utvecklingen för vårt land såsom mycket riskfylld. För dagen kan det se nog så bra ut, särskilt om man gör jämförelserna såsom före produktionsutvecklingen för en längre följd av år bakåt. Ser man på tendensen under de senaste åren, tror jag vi har anledning att känna en stark oro, en oro för framtiden på längre sikt och för den långsiktiga utvecklingen, som givetvis här särskilt intresserar oss.

I sitt anförande gjorde hans excellens herr statsministern några intressanta uttalanden. Han talade om framstegstakten, sådan den hade tolkats i olika sammanhang. Han påvisade att enligt uttalanden, som gjorts av professor Lundberg i hans refererade uppsats, hade det kunnat fastslås att den reala nationalinkomsten per person inom den arbetsföra delen av folket stigit med omkring 3,5 procent per år under efterkrigstiden mot 2 å 2,5 procent under tidigare perioder. Dessa siffror är baserade på tio års erfarenheter. Jag har redan i det föregående framhållit, att denna jämförelseperiod lätt nog ger en felaktig uppfattning. Utvecklingen under de sista åren har nämligen inte alls varit så gynnsam.

Sedan anförde statsministern, att denna vackra stegring under 10-årsperioden har skett trots de varningar, som gjorts och som inneburit att det var fara för framstegstakten med hänsyn till den statliga sektorns fortsatta snabba framträngande och statens växande kontroll över kapitalbildningen. Men han slutade där. Jag skulle emellertid vilja ta med även den sista satsen, där det sägs att det samtidigt finns all anledning att å andra sidan varna för mekaniska slutsatser, dragna av dessa observationer om framåtskridandets skenbart automatiska karaktär. Vidare sägs det, att vi aldrig kan vara riktigt säkra och att det i själva verket finns skäl till starka reservationer beträffande stabiliteten i den ekonomiska expansionen samt att detta även bör gälla Sverige. När hans excellens herr statsministern så gärna

vill ha med en del av professor Lundbergs uttalanden till protokollet, kan även de satsen, som han utelämnade, förtjäna att tagas med.

Statsministern uttalade sig vidare angående den glädjande investeringskvoten, som hade kunnat räknas ut för vårt land. Jag vill emellertid göra gällande, att det är förenat med mycket stora svårigheter att räkna ut investerings- och sparkvoterna. Det kan inte undvikas att det blir ganska godtyckliga redovisningar.

Hans excellens herr statsministern uppehöll sig ganska ingående vid professor Lundbergs artikel, och jag skall be att få analysera de siffror, som statsministern anförde.

Statsministern påvisade att en bruttoinvesteringskvot av ungefär 30 procent var en mycket vacker kvot, om man gjorde en jämförelse med motsvarande kvot i andra länder. Nu är det ju inte lätt att göra dessa jämförelser, eftersom beräkningarna kan utföras på många olika sätt. Men bortsett från detta, sägs det i denna artikel, att om man räknar med en bruttoinvesteringskvot på 30 procent, kommer man sannolikt ned till att nettosparkvoten för vårt lands vidkommande inte rör sig om mer än 10 procent. I ett tidigare avsnitt av professor Lundbergs artikel säger han ifrån, att ett 3-procentigt framåtskridande på längre sikt torde motsvara behovet av en nettokapitalbildning på 9 procent av nettonationalinkomsten. Skall man bibehålla den förut omnämnda framstegstakten av 3,5 procent per år, är alltså den nu redovisade nettosparkvoten av tio procent i knappaste laget.

Vidare citerade statsministern vissa avsnitt ur artikeln, som har gått till kammarens protokoll. Jag tycker det vore betydelsefullt att få med ytterligare några avsnitt, som innehåller väl så väsentliga synpunkter.

Professor Lundberg nämner, att framåtskridandet beror inte bara på sparandets storlek, utan också på dess sammansättning. Det individuella inkomsttagarsparandet och det offentliga sparandet sägs till största delen gå till fi-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

nansiering av bostadsbyggandet och andra s. k. samhällsnyttiga investeringar, medan företagssparandet finansierar de produktiva, mer eller mindre riskbetonade investeringarna. Det är klart att olika slag av sparande och investeringar erfordras, heter det; men sedan följer ett avsnitt som jag skall be att få citera i sin helhet:

»Men ett vidmakthållande av den svenska ekonomiens snabba framstegstakt *kan* hotas — förutom av för låg total nettosparkvot, som till slut skulle kunna bli resultatet av hög beskattning och upprepade inflationer — också av en snedfördelning av sparandet och därmed av investeringsverksamheten. Kombinationen av hård företagsbeskattning och starkt restriktiv kreditpolitik, såsom 1955 års ekonomiska politik blivit utformad, *kan på längre sikt* leda till en mindre väl balanserad utveckling, karakteriserad av starkt ökad knapphet på företagssparande, särskilt på riskvilligt sparande för nya initiativ och innovationer inom produktion och handel, som är nödvändiga inte minst för en tillräckligt snabb utvidgning av exporten på nya områden. Samtidigt *kan* utvidgningen av den offentliga sektorn på längre sikt komma ur balans gentemot utvecklingen inom produktion och handel inom företagssektorn och kanske också gentemot inkomsttagarnas egna preferenser.»

Jag finner, att dessa uttalanden är synnerligen intressanta och väl hade varit värda att noteras också av statsministern.

Jag ber sedan, herr talman, att få säga några ord om jordbrukets problem. Det har länge varit ett önskemål, att arbetsvillkoren även för jordbruket såsom näring skulle närma sig dem som gäller för andra näringar. Vad man närmast syftar till är en mera omedelbar och smidigare kontakt mellan producenterna och marknaden, vilket bland annat är en förutsättning för en så snabb justering av produktionsinriktningen som produktionsbetingelserna gör möjlig.

Man skall emellertid inte föreställa sig, att jordbrukspolitiken kan omgestal-

tas på en dag. Man måste över huvud taget komma ihåg, att jordbrukspolitiken i andra länder sätter bestämda gränser för vår rörelsefrihet. Att tvinga våra jordbrukare att konkurrera under trycket av ett världsöverskott på de väsentliga jordbruksprodukterna och i ett internationellt prisläge, som väsentligen är ett resultat av avskärmade hemmamarknadspriser i de stora producentländerna, kan inte komma i fråga.

Omgestaltningen av systemet för jordbruksprissättningen måste ta tid. Speciella garantier för denna övergångstid kan vara nödvändiga. De måste ha till syfte detsamma som hela det nya systemet — att göra verklighet av det åtagande riksdagen på konsumenternas vägnar enhälligt iklätt sig: att i praktiken bereda jordbrukets folk chans till likställdhet med andra verkliga jämförbara grupper i inkomsthänseende. Det bör inte vara tekniskt omöjligt att lösa det problemet inom ramen av den friare prisbildning, som jordbruksministern föreslagit i sin proposition. Att viljan finns — åtminstone inom det parti jag tillhör — behöver ej betvivlas.

Under de allra sista dagarna har det aktuella läget diskuterats, ett läge som är resultatet av den ur semesterfirarnas synpunkt vackra, men ur jordbrukets synvinkel mindre goda sommaren. För min del vill jag endast ha fastslaget att de förkluster för jordbruket, som nu räknats fram enligt det avtal som gäller, skall tackas. Däröfver finns ingen tvekan. Träffat avtal skall gälla. När det blir fråga om att avgöra sättet för fullföljande av denna förpliktelse, bör man akta sig för att söka dölja realiteterna för människorna. Man bör göra klart, att också subventioner skall betalas. Man skall därför inte bortse från den samhällsekonomiska faran av sådana i nuvarande läge.

Herr talman! De slutsatser jag vill draga av den ekonomiska utvecklingen hittills i år är att vi inte kunnat undgå, att inflationskrafterna i viss mån slagit igenom i vår ekonomi. Icke minst från näringslivets sida är det angeläget att undvika en fortsatt penningvärdeför-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

sämring. De genomförda lönehöjningarna har genom penningvärdets försämring till stor del blivit illusoriska. För företagen är de däremot inte illusoriska. De innebär för dem en höjning av kostnadsnivån, som försvagar deras internationella konkurrenskraft.

Det är nödvändigt att vi söker motarbeta inflationstendenserna. Den återhållsamma politiken måste fortsätta, men den måste ges en produktionsfrämjande inriktning särskilt med hänsyn till vår ekonomiska utveckling på något längre sikt. Även förhållandena utomlands måste beaktas, och eventuella konjunkturändringar där får i viss mån bli bestämmande för vår politik under den närmaste tiden.

Innan jag slutar, herr talman, skulle jag vilja framföra några allmänna reflexioner om anslutningen till den politiska linje, som nu i stort godtagits över lag, den återhållsamma politikens linje. Sedan regeringen visat att den även med hjälp av penning- och kreditpolitiken vill söka vinna en återhållsamhet, synes det mig att enighet om målet för våra strävanden på det ekonomiska området kan anses föreligga.

Men jag står frågande, varför man ej från regeringens sida för fram sin uppfattning i olika sammanhang och för ut sina tankar till allmänt begrundande. Det kunde ju då finnas utsikt till att dessa tankar bleve fruktbara.

Som det nu är, talar regeringen och dess olika ledamöter ena dagen om hur utmärkt bra vi har det, hur väl allt är beställt i vårt land och vad gott vi allt kan vänta oss. Andra dagen manar man till återhållsamhet, vädjar om sparsamhet och söker förklara, varför människorna måste genom pålagor och förbud hindras att utnyttja sina pengar på ena eller andra sättet. Vore det inte bättre att öppet och konsekvent redovisa vad tiden kräver?

Nu vet människorna inte vad regeringen vill, och det är ju inte lätt för dem att förstå sammanhangen. Om jag som exempel tar den förut nämnda försvarsskriften för de sista tio årens ekonomiska politik, säges i den ingenting om

att vi måste ålägga oss återhållsamhet och att vi måste spara. Det nämns inte ett ord till förklaring varför den ljusa bilden nu skall brytas om i skuggigare dagar genom pålagor och restriktioner. Hade detta ej kunnat vara ganska välbetänkt för att lättare vinna förståelse för det program, som regeringen vill genomföra?

Ett annat exempel: hans excellens herr statsministern talade för några dagar sedan vid en jubileumsfest uppe i Luleå. Enligt TT-referatet har statsministern därvid också klarlagt, hur utomordentligt väl vi har det ställt, men ingenting mera. Hade här inte varit ett ypperligt tillfälle att framhålla åtminstone något av vad som ännu saknas? Man fick veta, att vi i vårt land nu har över 2 miljoner telefoner, men att vi t. ex. trots alla ansträngningar och stora uppoffringar har en betydande bestående tryckande bostadsbrist, ansåg statsministern ej värt att omnämna. Det hade väl kunnat göras effektivt med syftning mot nödvändigheten att öka sparatet och också att pressa fram ännu större arbetsinsatser.

I förbigående skulle jag beträffande telefonerna vilja säga att vår goda försörjning på detta område väl ändå till en bra ringa del är ett resultat av regeringens ekonomiska politik. Jag tänker mig att vi främst har den tekniska utvecklingen och alla dem, som utnyttjat dess rön inom de verk och företag som haft en sådan produktion, att tacka för att vi blivit lyckliggjorda med så många och så goda telefoner.

Statsministern nämnde också några ord om statens järnvägar och sade, att det var »Nordens största företag och ett av de mest rationaliserade och ur företagsekonomisk synpunkt bäst skötta i världen». Jag kan helt instämma i detta av herr statsministern helt visst med stort patos avgivna förnämliga vitsord. Men jag saknar ett omnämnande, om än helt i förbigående, att järnvägen liksom många andra produktiva företag lider svår brist på ting högst nödvändiga för dess rörelse. Trafikanterna har helt nyligen påmint om att bristen på gods-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

vagnar på ett högst tånjbart sätt förlamar trafiken och allvarligt hotar mycket angelägna transporter. Skulle det inte ha kunnat framhållas i syfte som jag nyss antytt?

Till sist endast ännu några ord om ytterligare ett statsrådstal enligt ett tidsningsreferat. Jag ber om överseende för att tidsningsreferaten är den källa jag får ösa ur, men de politiska synpunkterna framförs ju så flitigt av de styrande vid jubileer och helgdagsmöten, under det att de mera sparsamt framlägges inför ett forum som detta. Handelsministern höll också i förra veckan ett föredrag — jag tror det var i Göteborg. Även han försatt därvid ett tillfälle att propagera för återhållsamhet i enskildas konsumtion och för sparsamhet. Handelsministern talade om den tekniska forskningens och utbildningens stora betydelse och vilka belopp som anslagits för forskningsändamål. Här hade det varit på sin plats att framhålla vilka stora, ej tillgodosedda men mycket angelägna behov som finnes, liksom också att framhålla vilken brist på tekniker vi har, beroende på våra utbildningsanstalters otillräcklighet.

Statsrådet gav vidare uttryck åt den uppfattningen, att — som referatet lyder — »de senaste årens skärpta beskattningsregler inte bör dölja, att vår företagsbeskattning alltjämt är utformad så att den direkt stimulerar företagen att vidga sin verksamhet genom nyanläggningar och nyanskaffningar». Jag ber att få ta upp detta uttalande, därför att det ger enligt min mening en fullständigt felaktig bild av verkliga förhållandena. Jag har varit inne på saken förut — jag har uppehållit mig vid den i tidigare anföranden — och jag skall nu inte åter fördjupa mig i den. Herr Langes uppfattning grundar sig, efter vad jag förstår, inte på någon mera ingående erfarenhet av företagsekonomi. Den strider helt mot vad man från näringslivet visat, och jag tror att den också kommer att bestridas av herr Langes partikamrat, herr Sjödahl. Som förutvarande ordförande i företagsbeskattningskommittén är han väl insatt i dessa frågor och har

han medverkat till att få en utformning i det syfte som herr Lange bestrider att man fått. För övrigt, herr Lange, har vi ingen direkt praktisk erfarenhet av de skärpta skattereglernas verkan, då de ju ännu ej varit gällande mera än en helt kort tid.

Herr talman! I andra kammaren hörde jag finansministern förmanande uttala att man inte skall bära falskt vittnesbörd om sin nästa. Jag skulle här mot bakgrunden av vad jag här anfört vilja säga, att man inte heller skall bära falskt vittnesbörd om sig själv.

Med detta ber jag att få instämma i yrkandet om remiss av föreliggande proposition.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Det är beklagligt att herr Wehtje inte vid något tillfälle har gjort sig besvär med att lyssna till oss, när vi är ute och talar. Det finns säkerligen många här i kammaren som är fullt på det klara med att den skildring av vår upplysningsverksamhet beträffande den ekonomiska politiken, som herr Wehtje här gav, är grovt missvisande.

Det borde vara uppenbart, att när vi har tvingats föra en restriktiv politik under de föregående fem åren, med besparingar även på områden, som legat oss mycket varmt om hjärtat, skulle det vara häpnadsväckande, om inte vi i våra resonemang lämnade motiven för att vi varit tvungna därtill. Jag kan försäkra herr Wehtje, att en mycket stor del av min egen och mina partikamraters talarverksamhet går ut på att klargöra för allmänheten, att det föreligger en situation, då sparandet ter sig som något högst väsentligt för det svenska samhället. Hur skulle det eljest finnas möjlighet att få våra väljare att acceptera en politik, som i stor utsträckning innebär ett avstående från temporära fördelar till förmån för kommande konsumtion?

Jag tillät mig i mitt huvudanförande att säga, att den styrka, som såväl den fackliga och den kooperativa rörelsen som arbetarrörelsen har i vårt land, och det förtroende, som dessa rörelser har

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

tillvunnit sig bland de breda konsumentmassorna, gör att vi vågar planera politiken mera långsiktigt. Till denna långsiktiga planering hör också ett hänsynstagande till sparandet. Jag vågar påstå, att om någon anklagelse mot vår propaganda är felaktig, är det den som herr Wehtje här har gjort sig skyldig till.

Herr Wehtje konstaterade omedelbart därefter, att det finns en hel del brister i vårt samhälle, som man gärna skulle vilja rätta till. Det är mycket beklagligt, att herr Wehtje då inte besvarar en frågeställning, som jag tror är väsentlig i detta sammanhang, nämligen denna: Om ni inom det privata näringslivet anser, att man skulle kunna väsentligt öka de privata investeringarna, på vilket sätt skulle man då kunna skaffa sig utrymme för det? Innan ni över huvud taget ger er in på att besvara den frågan, är det mycket svårt att föra ett ekonomiskt resonemang.

Den Lundbergska artikeln, som jag tillät mig citera, har därefter blivit föremål för ytterligare citat. Var och en citerar så långt han har taktisk fördel av det. Så gjorde även herr Wehtje nyss.

Det hade emellertid varit intressant, om herr Wehtje hade fortsatt citatet. Professor Lundberg uttalar nämligen omedelbart efter det av herr Wehtje citerade avsnittet ännu en varning. Han säger att man inte skall dra alltför tvärsäkra slutsatser av vare sig ekonomers eller politikernas omdömen om framstegstakten.

Det kan kanske vara av intresse för kammarens ledamöter att få veta vad den Lundbergska artikeln handlar om. Eftersom det har citerats så mycket ur den.

Professor Lundberg tar i artikeln upp till diskussion frågan, hur kapitalbildningen skall tryggas. Kapitalbildning anser han vara nödvändig för vårt framåtskridande, men emot alla dessa tvärsäkra påståenden om att det och det kommer att hända med vårt näringsliv, emedan kapitalbildningen undergräves, vill han rikta ett varningsord. Han anser att det är ett så intrikat problem, att man inte kan få ett grepp om det genom att ta hänsyn till alla de små variationer i den ekonomiska politiken, som kan kom-

ma i fråga i ett politiskt så stabilt land som Sverige.

Det var, herr Wehtje, ingenting annat jag ville framhålla med mitt citat från Lundbergs artikel. Medan de två föregående talarna varit så tvärsäkra om att vad som nu sker är utomordentligt ödesdigert för vårt lands näringsliv, så är en man som professor Lundberg vid sin summering av sina erfarenheter från sin tioåriga verksamhet i konjunkturinstitutet benägen att varna för alla sådana tvärsäkra omdömen. Genom den kritik, som anförts mot mitt sätt att citera den Lundbergska artikeln, är inte ett ord rubbat av det som var huvudargumentet för mig.

Det andra som jag tillät mig att betrakta såsom väsentligt var, att hur det än gått till är vi i den lyckliga belägenheten, att sparandet har vuxit oavbrutet i vårt samhälle under hela efterkrigstiden. Det vore givetvis ännu bättre, om sparandet ökades ytterligare. Men man vinner inte det syftet genom att framställa läget så, att vi nu har en situation, då en del av de former för sparande, som har använts med lyckligt resultat, skall brytas sönder. Jag tror exempelvis att den överbalansering av budgeten, som har ingått som ett led i regeringspolitiken, var ett högst värdefullt instrument för att åstadkomma det sparande, som vi nu har anledning att glädja oss åt.

Jag ställer fortfarande frågan till oppositionen: Om ni eftersträvar en ökning av det privata byggandet, hur skall ni då skapa utrymme för det? Herr Wehtje illustrerade själv, att det offentliga byggandet behöver ytterligare forceras genom att säga, att vi behöver flera järnvägsvagnar. Trots att SJ för närvarande investerar närmare en halv miljard kronor om året, behövs det ökade anslag. Även för vetenskaplig och teknisk forskning är det behövt med ytterligare anslag, säger herr Wehtje. Allt detta är riktigt. Men på vilka områden menar då herr Wehtje, att vi skall pressa ihop verksamheten för att bereda ökat utrymme för investeringar inom industrien, vilket både herr Wehtje och jag eftersträvar?

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

Herr WEHTJE (h) kort genmäle:

Herr talman! I statsministerns föregående anförande i förmiddags noterade jag med tillfredsställelse att statsministern klart uttalade, att om inte folket engagerade sig så djupt för byggandet i framtiden, skulle det snabbt bli slut på vårt välstånd. Det var ett nöje att höra ett sådant uttalande, men dess värre saknar jag helt något ord med en sådan innebörd i festtalet uppe i Luleå. Jag anser att det hade varit avgjort på sin plats där med ett sådant uttalande, därför att regeringen har svårighet att få resurserna att räcka till. Ramen är inte så vid som behövs för de samfälliga investeringarna och för konsumtionen. Då hade det varit välbetänt att föra sådana kloka uttalanden vidare.

Sedan skall jag hålla med om att sparandet måste ökas, och detta ökade sparande måste vi få fram inte bara genom tillfällig propaganda och genom ett premiesparande under ett par år, utan det måste ske på längre sikt. Sparandet är inte tillräckligt. Det sparande som sker över budgeten går, som det förut sagts i den citerade uppsatsen av herr Lundberg, till vissa samhällsnyttiga investeringar, men för näringslivet behövs det också ett sparande, och detta är otillfredsställande. Det är detta som även jag velat understryka.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! För att inte behöva fortsätta denna diskussion med herr Wehtje om vad jag sagt eller inte sagt angående sparandet skall jag be att få översända de samlade skrifterna av mina tal i ämnet till honom. Då kanske Norrbottens-talet kommer i något mera förklarad ljus.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Liksom alla talare som hittills yttrat sig i denna debatt är jag överens med herr Wehtje om att den nuvarande situationen rymmer många risker. Spänningsmomenten finns alltså i ekonomin. Slutsatsen av en sådan upp-

fattning borde ju rimligen vara den, att tiden sannerligen inte är mogen för en uppmjukning av den ekonomiska politiken eller för en avrustning av de kontroller över det ekonomiska livet, som i stabilitetens intresse här upprätthålles. Herr Wehtje drar däremot — liksom några andra talare, även herr Ewerlöf och för den delen också herr Ohlon — den rakt motsatta konklusionen och säger, att i detta läge borde i varje fall en del av de åtgärder slopas, som vidtagits för att i någon mån begränsa företagens anspråk på resurserna. Det skulle ju innebära, herr Wehtje, att underlaget för en expansion av den enskilda investeringsverksamheten skulle ytterligare ökas. När vi vet, vilket också oppositionens talesmän här i kammaren i dag erkänner, att det inte finns någon outnyttjad arbetskraft, hur skall då en sådan expansion kunna komma till stånd, utan att den leder till en krisartad prisstegring? Som statsministern framhållit i ett tidigare anförande här i kammaren borde man ju i så fall få vidtaga ytterligare begränsningsåtgärder på andra områden, där man bibehåller den ekonomiska politikens stramhet. Detta skulle kanske innebära en väsentligt mycket starkare kreditstramning än den vi för närvarande har. Jag konstaterar dock att herrarna på oppositionens sida — bland dem givetvis herr Wehtje — undviker att dra *den* slutsatsen av sin rekommendation om en lättnad av företagsbeskattningen.

Om jag sålunda i alla fall är ense med herr Wehtje om att det nuvarande läget rymmer många riskmoment, så kan jag däremot knappast instämma i den svartmålning av läget för närvarande, som jag tycker att hans tal nyss utgjorde. Jag undrar om inte en rad av de sifferuppgifter, som herr Wehtje anförde i debatten, slår ihjäl hans påståenden och argumentation på den punkten. Han erkänner att vi haft en produktionsökning på omkring fyra procent. Han vidgår att vi innevarande år ökat investeringarna, de enskilda med sex—sju procent och de offentliga med ett par procent. Han pekar också på den konsum-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

tionsökning på i varje fall bortemot fem procent, som det svenska folket kan glädja sig åt under innevarande år, och sedan gör han gällande att läget för närvarande ändå är ytterligt mörkt. Jag tycker att uppgifterna rimmar rätt illa med det påståendet.

Jag antecknade också en liten detalj, när jag lyssnade till herr Wehtje. Även om vi alla är medvetna om att valutasi-tuationen kanske i de uppgifter som föreligger ter sig ljusare än som svarar mot handelsutvecklingen under innevarande år, står vi ändå inte heller på det området, såvitt vi kan se, inför någon analkande katastrof. Det är ändå anmärkningsvärt, att om vi även räknar in bankernas tillgodohavanden i utländska fordringar, så har under årets tre första månader våra valutatillgångar ökats med 18 miljoner kronor mot en minskning under motsvarande tid i fjol med 37 miljoner kronor. Jag vet vad herr Wehtje kommer att säga på den punkten, om han svarar mig. Han kommer att hänvisa till att det bakom denna relativt gynnsamma bild kan dölja sig en förskjutning i betalningarna. Det erkänner jag gärna, men å andra sidan tror jag att de uppgifter jag här anfört ändå visar, att läget i det hänseendet inte bör ge anledning till någon starkare oro just nu.

Om jag är riktigt underrättad — jag var tyvärr inte i tillfälle att följa debatten i denna kammare då — berörde herr Ohlon i sitt anförande Volvos framställning om valutatilldelning, som först avslogs av valutakontoret, vars beslut sedermera överklagades hos Kungl. Maj:t som emellertid inte ändrade på beslutet. Jag skall inte ge mig in i någon längre debatt om den frågan, eftersom jag är medveten om att det i denna kammare har framställts en interpellation som torde ge anledning till en ingående diskussion om spörsmålet och en belysning av de skäl som kan ha varit avgörande för regeringen, när den beslöt avslå besvären över valutakontorets beslut. Men så mycket vill jag säga att Volvo-fallet i viss mån illustrerar eller är ett exempel på den stramare kreditpolitikens verkningar. Denna politik har för flera företag

medfört svårigheter att erhålla krediter, och det var ju också avsikten med kreditåtstramningen. Detta i sin tur har i många fall gjort företagen benägna att söka utnyttja tidigare inte använda kreditmöjligheter för att mildra verkningarna av kreditåtstramningen. Det var väl närmast något sådant som föranledde Volvo att undersöka möjligheterna att på den amerikanska marknaden erhålla en kredit som företaget troligen skulle ha haft svårt att uppbbringa på den svenska marknaden. Kanske har en bidragande omständighet också varit den ränthöjning som skett på den svenska kreditmarknaden som en följd av kreditåtstramningen och i samband med kreditbegränsningen. Man må nu ha vilken uppfattning som helst om valutaregleringens syfte — den bör i varje fall inte kunna begagnas för att helt ta bort effekten av en kreditbegränsande politik, om vilken alla partier här i riksdagen, möjligen med undantag av kommunisterna, varit helt överens. Volvo-fallet var en *testcase*, om jag får använda det uttrycket. Man kunde säkerligen vänta en rad liknande framställningar som, om Volvos begäran hade bifallits, på lika goda grunder skulle ha rönt samma behandling. Under sådana omständigheter hade ju kreditbegränsningen också fått en helt annan effekt än den för närvarande har, vilken enligt vad man i varje fall i stort sett varit överens om är hälsosam.

Även i ett annat sammanhang lär herr Ohlon ha berört verkningarna av kreditbegränsningen, nämligen när han efterlyste vilken effekt denna kreditbegränsning hade för de mindre företagens kreditförsörjning. Jag vill därvidlag endast understryka, att det är klart att regeringen och jag såsom närmast ansvarig för de statliga åtgärderna på detta område har uppmärksamheten fäst på detta spörsmål. Jag kan också erinra om att nya kreditmöjligheter just för de mindre företagen tillskapats under de senaste åren genom den statsgaranti som riksdagen på regeringens förslag infört från och med budgetåret 1954/55. Det är betecknande att det lånekapital, som nu passerar genom och med hjälp av före-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

tagsföreningarna, uppgår till ungefär 23 miljoner kronor mot endast 4 miljoner kronor för ett tiotal år sedan. Dessa siffror visar, att statsmakterna högst avsevärt har underlättat för de mindre företagen att hävda sig i konkurrensen.

Herr Ohlon har liksom senare herr Wehtje uppehållit sig vid mitt tal i Göteborg, och herr Ohlon lär ha uttalat att mina slutsatser där var helt »världsfrämmande». Han syftade på min förklaring att de senaste årens skärpningar i olika hänseenden av företagsbeskattningen ändå inte får skymma blicken för att vår företagsbeskattning i stort sett har en sådan utformning att den stimulerar, sporrar och eggat det enskilda näringslivet att investera och att öka förutsättningarna för en vidgad produktion i framtiden genom nyanläggningar och nyanskaffningar. Detta tror jag uppriktigt sagt inte kan bestridas. Även i år har de enskilda investeringarna, såsom för resten redan flera gånger påpekats i denna diskussion i kammarken, stigit med 6 à 7 procent. Nu menar herr Ohlon att detta i och för sig kan vara riktigt men att å andra sidan dessa företags investeringar är att hänföra till för länge sedan vidtagna dispositioner och uppgjorda planer. Det kan vara sant, men herr Ohlon vet lika väl som jag att framtidsbedömningarna inom företagen kan skifta mycket hastigt och att investeringsplanerna sannerligen inte har en sådan stelhets att de inte mycket snabbt kan ändras. Men viktigare är att dessa planer måste ha uppgjorts i ett läge, där åtminstone oppositionen ansåg att företagsbeskattningen i olika hänseenden redan utgjorde en hård belastning och ett starkt hinder för en sund investeringsutveckling inom näringslivet. Redan före det beslut, som herr Wehtje i sitt senaste anförande talade om och som fattades av riksdagen i våras, nämligen om en ändring av företagsbeskattningen, var ju den tillfälliga skärpningen av avskrivningsreglerna i kraft, en åtgärd som både högern och folkpartiet aldrig försummat att protestera emot. Och även under tidigare år har vi haft en investeringsavgift, som naturligen måste verka

i samma riktning. Under sådana omständigheter måste antingen det tal som oppositionen fört beträffande de tidigare årens hårda företagsbeskattning ha varit oriktigt, eller måste den slutsats som herr Ohlon drar, att den nuvarande företagsbeskattningen hårt drabbar företagen och hindrar en sund ekonomisk utveckling, vara oriktig.

Herr talman! Detta var närmast några marginalanteckningar, som jag inte ville försumma att göra till ett par tidigare inlägg i denna debatt.

Herr WEHTJE (h) kort genmäle:

Den tid som står mig till buds gör ju att jag måste koncentrera mig mycket hårt.

Jag vill till herr statsrådet Lange säga, att han bortser helt från den sammanfattning jag gjorde. Jag sade att de åtgärder som kan vidtagas för att få en balans i vår ekonomi kan gå efter två linjer: dels att begränsa efterfrågan, dels att öka tillgången. Jag menar att det föreligger mycket stor risk för att man endast går på den första linjen. Det medför vådor på lång sikt — vilket jag har försökt förklara, men herr Lange har tydligen inte hört på hela tiden — om man inte ser till att även öka produktionen.

Statsrådet Lange sade vidare att de sammanställningar av uppgifter, som jag lämnade, gav en onödig svartmålning. Jag skall bara ta upp ett avsnitt, valutaområdet. Handelsministern sade, att vi ändå inte står inför en katastrof. Nej, herr statsråd, det skulle väl bara fattas att vi skulle stå inför en sådan, när vi lever i en högkonjunktur och arbetar under mycket gynnsamma förhållanden! Vi har sluppit undan kriget och har våra rika naturtillgångar att falla tillbaka på. Skulle vi då sköta oss så illa, att vi kanske rent av komme i ett katastrofläge i valutahänseende? Det är väl ändå otänkbart, att det svenska folket skulle kunna godta en politik som skulle föra oss därhän.

Jag skall sedan ägna några ord åt skattepolitiken. De nya skattereglerna

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

har ju byggts upp så, att företagsbeskattningskommittén föreslagit generella regler som innebär en begränsning av företagens möjligheter att göra investeringar till en omfattning som skulle kunna anses försvarbar på längre sikt. Herr Sjödahl är nu inne i kammaren och kan väl vitsorda detta. Trots att vi vid utformningen av de nya reglerna räknade med att skattesatsen skulle bibehållas oförändrad eller kanske rent av sänkas, kommer ovanpå allt en 25-procentig höjning av bolagsskatten. Tror herr Lange verkligen att det då finns någonting kvar av stimulans, som han kallar det, till ökade investeringar och förnyelse? Det förefaller rent verklighetsfrämmande.

Därefter några ord om industriens investeringar. Man anser att de i år kommer att stiga med 6—7 procent. Jag har förut sagt, att de investeringar som nu blommar ut planerades för 2—3 år sedan. Vi slopade investeringsavgiften 1954, och man väntade sig då att begränsningen i avskrivningsrätten också skulle lättas. Även det får man ta hänsyn till.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wehtje har delvis sagt vad jag tänkte replikera till handelsministern. Jag skall inskränka mig till Volvo-fallet, alltså valutakontorets och regeringens vägran att låta Volvo uppta ett lån på den amerikanska kreditmarknaden.

Jag kan inte för mitt liv begripa på vad sätt detta hör samman med våra inhemska kreditrestriktioner. Förhållandet är ju nämligen det att konkurrensen har blivit större och större på den internationella bilmarknaden, och man kan inte göra sig gällande på världsmarknaden utan möjlighet att ge kredit. När nu på grund av vår kreditbegränsning Volvo inte kan uppta lån på den svenska marknaden, har bolaget vänt sig till den amerikanska och där fått löfte om lån. Handelsministern menar att detta skulle vara ett farligt prejudikat. Det tror jag inte, ty det är inte vilka före-

tag som helst som har det förtroende Volvo äger och kan få kredit på den amerikanska marknaden. Den enda möjligheten för en europeisk bilfabrik att för närvarande arbeta sig in på den amerikanska kontinenten är att ge krediter. I utbyte skulle vi med Volvo-transaktionen omedelbart få ett dollar-tillgodohavande på ungefär 20 miljoner kronor, och efter hand som bilarna levereras i Amerika blir lånet betalat.

Så vitt jag kan finna skulle en sådan transaktion ligga i linje med valutakontorets uppgift, som inte är att blanda sig i kreditpolitiken utan är att se till att vi får en tillräcklig valutaförsörjning. Både statsministern och handelsministern har ju i dag framhållit, att trots att vår valutareserv totaliter, om man räknar med de privata bankernas valutatillgodohavanden, har ökats i år, så är den ändå otillräcklig med hänsyn till vår internationella handel.

Samtidigt som Volvo hindras att uppta lån på den amerikanska marknaden försiggår en stor import till Sverige, delvis av lyxkaraktär och finansierad med krediter på utländska marknader. Såvitt jag kan förstå hänger inte valutakontorets politik ihop.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Som jag framhöll i mitt föregående anförande kommer ju kammaren att få tillfälle att diskutera Volvo-frågan senare. Jag skall ändå tillåta mig att förklara för herr Ohlon, hur just ett bifall till en sådan framställning skulle få verkningar, som betydde att man i stor utsträckning eliminerade effekten av kreditbegränsningen. Det skulle innebära, att 10 miljoner kronor, som Volvo annars skulle behöva anskaffa på den svenska marknaden, kom utifrån i form av en amerikansk kredit. Det skulle medföra en motsvarande ökning av det tillgängliga utrymmet för krediter till företag på den svenska marknaden. Märkvärdigare är inte den saken.

Jag vill samtidigt säga, att det är möjligt, att herr Ohlon sitter inne med flera ingående upplysningar i denna fråga

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

än de som stått regeringen och närmast finansministern till buds, när besvärerna över valutakontorets beslut prövats. Jag tror inte att så är fallet, men det är som sagt möjligt. Det var en uppgift i herr Ohlons anförande som skyttade fram — att pengarna huvudsakligen skulle användas för att möjliggöra en export av Volvobilar på den amerikanska marknaden. Den uppgiften får man nog ta med en smula försiktighet. Men det tjänar inte mycket till att nu förlänga debatten i denna fråga.

Herr Wehtje understryker, att han i sitt första anförande betonat nödvändigheten att inte bara begränsa anspråken och efterfrågan på våra resurser, utan också öka tillgången. Jag är fullt överens med herr Wehtje därvidlag. Men en produktionsökning på 4 procent — som vi har haft i år — i ett samhälle, där ingen outnyttjad arbetskraft finns, är sannerligen ingen dålig ökning. Hur man skall komma så mycket längre återstår nog för herr Wehtje att visa. I varje fall överstiger ju framstegstakten i det hänseendet väsentligt vad vi är vana vid till och med från 1930-talets goda år, då vi ändå hade en reservarmé av arbetslösa att ta in i produktionen.

Sedan en sak beträffande företagens planering. Herr Wehtje upprepar, att de investeringar, som kommer till stånd i år, är beroende på planer som uppgjorts för åtskilliga år sedan, då företagsbeskattningen och bolagsskatten var väsentligt förmånligare än innevarande år. Det är möjligt, att en del av investeringarna planerades under en tid, som ligger åtskilliga år tillbaka. Men herr Wehtje vet lika väl som jag, hur hastigt planer kan ändras och tänkta dispositioner förskjutas. Vi erinrar oss kanske, att när konjunkturinstitutet gjorde en undersökning hösten 1953 om de planerade investeringarna i det enskilda näringslivet år 1954, blev svaret på de frågor som framställdes, att man, om jag nu minns rätt, hade att emotse en minskning på 10—15 procent. Då år 1954 gått till ända, hade det i själva verket blivit en ökning av de enskilda investeringarna av ungefär samma storleksordning.

Det är om något ett åskådningsexempel på att företagen sannerligen har möjlighet till en viss rörlighet i sin planering och att det ingalunda är uteslutet, att i betydande utsträckning just dagsläget beträffande företagsbeskattningen också påverkar företagens dispositioner under samma år.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! När vi blickar tillbaka på den ekonomiska utvecklingen här i landet sedan riksdagen var samlad i våras, kan vi gott våga säga, att det ekonomiska läget har försämrats avsevärt för en hel del befolkningsgrupper. De skärpta kreditrestriktionerna har medfört och medför stora svårigheter för särskilt jordbrukare, småhantverkare och småföretagare att skaffa sig ens det nödvändigaste rörelsekapitalet.

Då räntan höjdes deklarerades från riksbankschefen, att man kunde räkna med att efter endast någon kort tid kunna återgå till en lågräntepolitik. Jag har noga lyssnat till de anföranden som har hållits i denna kammare i dag, då ju räntepolitiken brukar vara det mest brännande ämnet i våra remissdebatter. Jag har inte hört några klagomål från vare sig högern eller folkpartiet. De känner sig väl antagligen tillfredsställda över det ränteläge som för närvarande råder i vårt land. Vi jordbrukare kan däremot ingalunda säga, att vi känner oss tillfredsställda med vad som har skett den senaste tiden.

Låt oss blicka tillbaka på förhållandena under 1930-talet, innan man träffade den dåvarande uppgörelsen mellan bondeförbundet och socialdemokraterna. Den gången låg visserligen räntan ungefär vid samma nivå som nu, men i övrigt hade man inte de nuvarande kreditrestriktionerna. Jag blev mycket förvånad i dag, när jag hörde hans excellens herr statsministern deklarerar, att riks-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

banken och regeringen inte inom den närmaste tiden ämnar vidta några åtgärder för att sänka nuvarande höga ränta och mildra kreditrestriktionerna. Detta får väl tolkas så, att vi får behålla dem under en längre tid framåt.

Jag vågar säga att för de mindre företagarnas del och för jordbrukarnas del är ett sådant uttalande oantagbart, enligt mitt förmenande. Vi kan inte låta det gå som det har skett hittintills. Den ene småföretagaren och jordbrukaren efter den andre kan icke låna det allra viktigaste och nödvändigaste kapitalet, men vederbörande säger att man har fått order från regeringen, att här skall restriktioner vidtagas och kreditåstramning ske; utlåningen skall begränsas.

Jag vill belysa förhållandet med ett enda typiskt exempel. Då jag har fått löfte att nämna det här i kammaren skall jag passa på tillfället att visa hur en bank kan uppfatta sin självständighet när det gäller att bestämma räntesatserna.

En småbrukare i Åseda hade en in-teckning på 15 000 kronor i Handelsbanken därstädes. Den låg emellan 40 000 och 65 000 kronor av taxeringsvärdet. Lånet var dessutom försett med borgen. Han hade haft detta lån mot fem procents ränta men fick ett meddelande om att lånet sades upp, men ville han betala sju procent kunde lånet få stå kvar. Jag har namngivit både orten och banken för att något missförstånd inte skall uppstå.

Jag undrar om regeringens ledamöter har tänkt på hur det egentligen ser ut på räntemarknaden. Herr Ewerlöf deklarerade nyss att vi har en grå marknad, där det tas ut både åtta och tio procent. Låt oss emellertid också se ett litet tag hur det ligger till med den vanliga räntan, med växelräntor o. d. Bankerna har höjt inlåningsräntan med en procent men har samtidigt höjt utlåningsräntan med två procent. Är detta en rimlig marginal, då vi vet att alla andra företag i vårt land får försöka att använda minsta möjliga marginal? Skall man låta bankerna själva få bestämma i vilken utsträckning de vill ta ut olika räntesat-

ser, så frågar jag: Varthän skall det bära? Kommer vi då inte snart i samma läge som vi hade på 1930-talet?

Varför var regeringen så angelägen för ett par år sedan att ta ränteregleringslagen? Vad har den haft för uppgift att fylla? Ja, den ligger väl någonstans i regeringens kassaskåp. Vore det inte en lämplig tid nu — jag riktar denna fråga direkt till finansministern — att tillgripa denna ränteregleringslag, försåvitt man från regeringens och riksbankens sida någonsin haft någon avsikt att tillämpa den? Jag tror att det nu är hög tid att låta den göra sin röst gällande för att få någon ordning på kapitalmarknaden och på ränteläget.

Om vi skall följa det recept, som både hans excellens statsministern har givit i denna kammare och som finansministern har deklarerat i andra kammaren, skulle för småföretagarna och jordbrukarna inga lättnader i restriktionerna alls vidtagas. När det gällde bostadsbyggandet skulle man först inte låta räntan slå igenom, trots att det från början deklarerats att räntan skulle få slå igenom över hela fältet för att snabbt kunna återinföra en lågräntepolitik. På detta område har det alltså vidtagits åtgärder för att hindra räntan att slå igenom. För att inga svårigheter skall uppstå med bostadsbyggandet har vidare extra krediter på ett par hundra miljoner kronor ställts till förfogande. Nu tror jag emellertid att läget på övriga områden är minst lika bekymmersamt, om inte bekymmersammare, och därför skulle jag vilja ställa en direkt fråga till finansministern: Om man från regeringens sida inte ämnar vidtaga någon som helst räntesänkning inom den närmaste tiden, har då regeringen för avsikt att vidtaga åtgärder för att lätta räntetrycket och ställa krediter till förfogande för de mindre jordbrukarnas och företagarnas räkning? Jag tror att det skulle vara mycket tacknämligt om man kunde få ett svar på den frågan från regeringen.

När jag nu sagt detta om den förda räntepolitiken, vill jag också ifrågasätta — jag tror att jag säkerligen har nittio procent av hela bondeförbundsgruppen

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

bakom mig när jag framför detta här i kammaren — om vi i fortsättningen kan vara med om en sådan räntepolitik, som här har förts under de senaste månaderna. Det blir väl en sak som vi inom bondeförbundsgruppen får ta upp till behandling inom den närmaste tiden.

Jag skall sedan övergå till att säga någonting om den föreslagna bilaccisen och investeringsskatten. Jag vill här bara säga, att det kanske inte hade varit så illa om man hade följt det råd jag gav, när vi hade frågan om bilaccisen uppe i våras. Jag sade då, att vi inte kunde klara upp situationen med att ta ut en tioprocentig bilaccis, utan att det vore allra bäst att göra en importbegränsning för att på så sätt hejda den väldiga import av bilar som har förekommit till vårt land. Nu har det visat sig att man måst erkänna, att den bilaccis som har tagits ut inte varit tillräcklig. Bilismen har fortsatt sin utökning ganska ohejdat, och man måste ta ut skatten nästa år också, trots att man förra året deklarerade, att denna skatt bara skulle gälla under ett år.

På den punkten måste jag instämma i vad som framförts från både högern och folkpartiet och säga, att skall en tillfällig accis ha någon verkan, får man inte köra med den så länge att folk sedan betraktar den som en ordinär skatt. Jag har hela tiden trott att en bilaccis skulle utgöra en tillfällig möjlighet att stoppa en icke önskvärd import.

När det gäller importen av bilar har denna situation uppkommit i stort sett på grund av frilistningen. Hade man inte från vårt lands sida så helhjärtat gått in för frilistning av varor, så hade man utan några stora svårigheter kunnat göra begränsningar på detta område i den utsträckning som ansetts nödvändig för vårt lands vidkommande. Nu kan man inte göra detta. Man anser bara att handeln skall vara fri länderna emellan, och man skall inte ha några restriktioner.

Jag kan inte heller förstå vad begagnade bilar skall kunna ha för inverkan på inflationsriskerna. De finns ju redan i vårt land. Kanske det har betalats accis en gång för en hel del av dem, men

går de i byte skall man på nytt betala accis för dem. Ett sådant byte kan väl ändå inte ha sådan inflatorisk verkan, att man skulle behöva fortsätta att ha bilaccis även på gamla bilar.

Däremot kan jag förstå att det kan vara nödvändigt att begränsa investeringarna på andra områden genom att ta ut en viss investeringsavgift, så att investeringarna hålles tillbaka.

När jag hörde först herr Ewerlöf och sedan herr Ohlon i dag, blev jag en smula förvånad över att de inte med ett ord berörda jordbrukets prissättningsförhållanden och de svårigheter som har uppstått på jordbrukets område på grund av väderleksförhållandena. Men herr Strand tog upp denna fråga, och i anledning härav skall jag också med några ord beröra den — det är ju annars en sak som vi får återkomma till senast i höst. Jag vill med tacksamhet notera vad herr Strand sade, nämligen att man från LO:s sida var beredd att påyrka att jordbruket skulle få kompensation för de förluster som uppstått genom att kalkylerna för prissättningen inte gått ihop. Det var en uppriktig deklaration herr Strand här gjorde. Men om ni hörde på radiodebatten i förra veckan, kanske ni lade märke till att en av LO:s representanter som deltog i diskussionen, herr Kellgren, gick tvärtemot herr Strands deklaration här i dag. Jag hoppas det blir herr Strands vilja som kommer att sega i LO och inte herr Kellgrens, ty i så fall blir det inte mycket för det svenska jordbruket.

Herr Wehtje var också inne på problemen för det svenska jordbruket och förklarade, att även han för sin del ansåg, att det svenska jordbruket borde ha hjälp så att det tillfördes vad som var beräknat i jordbrukskalkylen.

När man ser på det underskott som det svenska jordbruket har för närvarande och på den skuldsättning det har, som vi förut här talat om och som jag också har berört, och på det höga ränteläget, förstår var och en vilka svårigheter jordbruket har att brottas med i dessa dagar. Konkursernas antal ökar. Man ser dagligen i tidningarna tillkän-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

nagivanden om exekutiva auktioner. På grund av att inte jordbrukaren har kunnat skaffa det kapital som behövs och på grund av att skörden har blivit dålig, kan han inte få fram de pengar han är skyldig att betala och kan därför inte klara den ekonomiska situationen. Det är självklart att någonting måste göras ganska kvickt.

Man behöver väl inte undra över att åtminstone en del av oss, som representerar det svenska jordbruket i riksdagen, är missnöjda med det sätt på vilket man vill ordna jordbrukets prisbildning i fortsättningen. Jag vill fråga LO och TCO, om de är beredda att för sina medlemmar ingå treåriga löneavtal? Om övriga näringar i landet är redo att gå över till treåriga avtal, kommer Sveriges jordbrukare att acceptera en dylik förlängning av avtalstiden, men inte annars. Först ville man att jordbruket skulle ingå en uppgörelse som skulle gälla i fem år, men sedan har avtalstiden sänkts till tre år, vilket jag anser vara för mycket redan det. Varför skall inte jordbruket ha rätt att få sina kalkyler omräknade varje år, när alla andra kategorier får det? Det anses ju orimligt att begära att arbetarna skall skriva under ett treårigt avtal, men det kräver man nu av jordbruket. Visserligen lovar man oss garantier på olika punkter och säger, att om jordbrukspriserna under en sexmånadersperiod sjunker med fem enheter, kan kalkylen tas upp till förnyad omprövning. I den nu gällande jordbruksuppgörelsen står jordbruket självrisk enligt den s. k. fyraprocentsregeln. Det har emellertid, mina damer och herrar, visat sig att den regeln nästan alltid verkat till jordbrukets nackdel. Fyraprocentregeln har sällan medfört någon förmån för jordbruket, utan över lag verkat i motsatt riktning. Då man nu kräver att jordbruket skall ingå en treårig uppgörelse, så kommer denna med all sannolikhet att verka till jordbrukarnas nackdel. Man begär här faktiskt att jordbrukarna skall ikläda sig ett större ansvar än vad man vill ålägga någon annan grupp i vårt land.

Om övriga befolkningsgrupper vill

binda sig för fasta löner och priser under motsvarande avtalsperiod begär naturligtvis inte jordbruket att bli undantaget, men så länge man kräver att det svenska jordbruket ensamt skall ingå ett avtal av en art, som ingen annan grupp i samhället vill acceptera, kommer jag till den kraft och verkan det hava kan att protestera mot en dylik uppgörelse.

Vi får, herr talman, tillfälle att mera ingående diskutera denna fråga längre fram på hösten. Jag skall därför inte nu ytterligare förlänga debatten om jordbruksuppgörelsen.

Innan jag slutar vill jag bara rikta ett par ord till herr Ohlon. Han beklagade livligt att folkomröstningen om trafiken nyligen gav till resultat, att folket uttalade sig för att vårt land alltjämt skall ha vänstertrafik. Herr Ohlon deklarerade att han var anhängare av högertrafik. Jag tycker dock att herr Ohlon bör kunna bära motgången i folkomröstningen som en man och inte beklaga sig så jämmerligt som han nu gjorde här i kammaren!

Jag ber, herr talman, att få yrka remiss av Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **HERLITZ** (h):

Herr talman! Det har redan ifrån denna talarstol uttalats några ord av tillfredsställelse över att Finland numera har anslutit sig till Nordiska rådet. Det kanske ändå inte anses alldeles opåskallat att även jag säger några ord härom. Mitt uppdrag som president i Nordiska rådet kommer inte att räcka så länge att jag får tillfälle att hälsa de nya finska representanterna välkomna i rådet vid dess session i Köpenhamn. Därför vill jag nu begagna tillfället att med några ord understryka betydelsen av Finlands anslutning.

Vad som nu sker för i tankarna ett tidigare händelseförlopp. Man kan säga att det nutida nordiska samarbetet tog sin början efter det första världskriget. Men då var de utrikespolitiska förhållandena sådana att Finland stod utanför. Många i vårt land beklagade detta faktum. Man uppfattade det som en stor

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

brist och kände en stor glädje, då luckan så småningom efter några år åter fylldes. Nu finner vi Finlands deltagande på alla områden i det nordiska samarbetet såsom något naturligt och nödvändigt.

Det är bekant att Finlands inträde i Nordiska rådet var under övervägande redan då rådet startades, men att Finland då inte fann sig kunna inträda. Detta sågs med mycket beklagande av de övriga nordiska länderna. Kanske kan man säga att den känslan var särskilt stark i Sverige, ty gemensam historia och nutidsupplevelser har hos oss särskilt inpräglat medvetandet om samhörighet med Finland. Men jag kan med erfarenhet ifrån Nordiska rådet under några år tillbaka betyga, att intresset för Finlands medverkan i det nordiska samarbetet har visat sig lika starkt i alla länder.

Betydelsen av att Finland nu kommer med har ofta uttryckts ungefär i de ordalag, som jag finner återgivna i det senaste häftet av »Nordisk kontakt». Någon finsk riksdagsman har sagt, att han har insett att Finlands frånvaro från Nordiska rådet har varit »till ett ständigt förfång för landet». En annan har sagt: »Anslutningen motsvarar i högsta grad vårt lands intressen.» Samma tankegångar har stundom återklingat i svensk press, då man har kommenterat Finlands steg huvudsakligen med att säga, att det är roligt för Finland att det nu kan komma med.

Det är mig angeläget att understryka att den synpunkt, som i dag bör hävdas ifrån svensk sida, är en annan. Det är inte bara det som är viktigt, att Finland behöver Norden, utan det skall också starkt strykas under, att Norden behöver Finland, att Finland är ett omistligt led i det nordiska samarbetet. Konkret uttryckt: det nordiska samarbetet såsom det bedrivs bland annat i Nordiska rådet går ju ut på ömsesidigt stöd och ömsesidig hjälp länderna och folken emellan, det skall göra oss var för sig och tillsammans starkare. Det är uppenbart, vilket område det än gäller, att man med glädje måste hälsa det stöd, den hjälp

och det biträde som man kan få från Finlands sida. Skall det drivas ett gemensamt företag, blir det av större värde, om där också kan tagas finländska krafter i anspråk, skall det sörfjas för trafiklättnader i Norden, är det av betydelse att Finland kommer med, o. s. v. Framför allt behöver vi Finlands medverkan i de rådslag som drives i det Nordiska rådet. Då vi hälsar Finland välkommet i Nordiska rådet, ser jag det åtminstone för min del på det sättet, att vi med förväntan ser fram emot vad Finlands medverkan kommer att ge åt oss.

Vid Finlands inträde gjordes vissa reservationer, gående ut på att de finska representanterna inte kan medverka vid behandlingen av vissa sorters frågor. Det har rått olika meningar i Finland om den reservationen var behövlig, och jag skall inte försöka döma härom. Man kan i varje fall säga, att man förstår att reservationen har gjorts. Den stämmer för övrigt överens med den tanke i de ursprungliga planerna för Nordiska rådet, som gick ut på att det skulle stadfästas en rätt för varje land att förklara, att det inte vill delta i behandlingen av den ena eller andra frågan. Man förstår sålunda tankegången. Med tanke på den gestaltning som Nordiska rådets verksamhet faktiskt fått är det emellertid knappast troligt, att reservationen får någon användning. Saken är den att Nordiska rådet ofta har missförståtts, särskilt ute i världen, där man inte så noga känner de nordiska förhållandena. Man har satt det Nordiska rådet i sammanhang med och i belysning av allsköns s. k. regionala sammanslutningar med utrikespolitisk syftning. Det riktiga förhållandet är ju det, att Nordiska rådet har ett helt annat ursprung och en helt annan inriktning. Det bygger på en djupt rotad kulturgemenskap. Det vilar på de enskilda människornas och människogruppernas behov av kontakt och samarbete, det springer fram ur deras behov och önsknings och ingalunda ur utrikesdepartementens överväganden. Det är precis i samma anda och riktning som också Nordiska rådet drivit sitt arbete.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

Jag tror, att Finlands representanter, bland vilka vi i det här sammanhanget har glädjen att emotse representanter för det kommunistiska partiet, kommer att erfara, att de i sitt praktiska arbete inte kommer att råka in på några villovägar utan att de kommer att stanna på det fast rotade nordiska samarbetets breda och trygga kungsväg. Det säger jag, fastän ingen kan säga något om vart den vägen sist och slutligen leder.

Med vad jag här sagt har jag icke velat överdriva betydelsen av Nordiska rådet eller Finlands anslutning därtill. Å ena sidan har Finland redan, oaktat att det inte varit anslutet till rådet, kunnat delta i åtskilligt av det praktiska arbete som där bedrivits. Å andra sidan är jag den som alltid vill vara försiktig i prognoser om vad rådet kan komma att uträtta. Jag tvivlar inte på att det finns stora uppgifter, men det är två frågor som reser sig. Den första frågan är: Kan man räkna på aktivitet nog, kan man räkna på att krafter, som ser vikten av de nordiska problemen, griper fast i dem och drar upp linjer för verksamheten, så att man kan komma till praktiska resultat? Den andra frågan är att få Nordiska rådet att utveckla sig till ett verkligt praktiskt brukbart instrument för arbetet, ett organ där det inte bara talas utan där det också utförs gärningar. Detta är ett problem som reser sig för varje parlamentarisk församling. Det skulle stå levande överallt där en sådan församling lever och verkar, men alldeles särskilt uppställer sig denna fråga för ett nytt och oprövat organ.

Jag nämner detta här för att få tillfälle att uttala min tillfredsställelse över det möte, som hölls för någon vecka sedan i Fredensborg i Danmark med representanter för de nordiska regeringarna och för Nordiska rådet, ett möte vars innebörd blev i hög grad missförstådd i pressen, som väntade att där skulle ske märkvärdiga ting i fråga om det nordiska ekonomiska samarbetet. Detta var inte alls meningen; det hade ingen syftat till. Mötet hade i stället tillkommit för att ge möjlighet till ett ingående, konkret samråd mellan dem, som tar del i rådets

arbete, rörande dess uppgifter, verksamhetsformer etc.

I det sammanhanget, då sålunda rådet såsom institution dryftades, om jag så får säga, var det naturligt att regeringarna och deras samarbete också kom i blickpunkten. Ty det är på flera punkter av avgörande betydelse för hela rådets arbete, att också regeringarna funktionerar på ett sätt som främjar rådets syften. Vi hade från rådets sida åtskilliga önskemål att framställa om kraftigare och mera talrika initiativ av regeringarna, om större effektivitet i behandlingen av de av rådet resta frågorna, o. s. v. Vår kritik lämnades helt naturligt inte oemotsagd, och klart är att det föreligger uppenbara svårigheter. Vad som skedde formades inte ut i några protokollspunkter eller beslut, men mötet hade det betydelsefulla resultatet, att vi konstaterade en allmän samstämmighet i strävandena, en samstämmighet just i den riktningen att så långt möjligt är göra Nordiska rådet till ett allvarligt verkande instrument för det nordiska samarbetet.

Herr talman! Jag har tillåtit mig tala med en viss utförlighet. Det förhåller sig så, att ingen annan uppgift under min politiska bana tett sig större och betydelsefullare för mig och berett mig mera glädje än arbetet i Nordiska rådet. Må det därför tillåtas mig att sluta med de varmaste förhoppningar om att man i fortsättningen skall hos dem, som kommer att bära ansvaret för rådet, finna den framsynthet, aktivitet, initiativkraft och skapande samarbetsanda som rådet behöver. Tillåt mig också uttrycka en förhoppning om fortsatt, oavslutlig eftertanke beträffande rådet såsom institution, dess uppgifter och arbetssätt. Det är en glädje att veta, att man i det numera fulltaliga rådet kan våga hoppas på sådana insatser från hela Norden.

Herr ELIASSON (bf):

Herr talman! Den internationella ekonomiska utvecklingen har under de senaste tolv månaderna kännetecknats av ett påtagligt konjunkturuppsving. En rad länder har noterat stegrad produk-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

tion, sjunkande arbetslöshet och på sina håll risk för överfull sysselsättning, betydande lönehöjningar, stigande levnads-kostnader och icke obetydliga import-överskott. I praktiskt taget alla industriländer har man tvingats tillgripa olika konjunktdämpande åtgärder — kreditåstramning, räntehöjningar, skärpningar av avbetalningsvillkoren och åtgärder av annat slag.

Det är nog många som åtminstone tidigare har trott, att högkonjunkturer och depressionstillstånd av så allvarlig karaktär som t. ex. 1930-talets kris måste följa på varandra lika självklart som årstiderna växlar. Efterkrigstidens högkonjunktur har naturligtvis kommit många att tvivla på riktigheten av denna uppfattning, och i dag undrar kanske de flesta, om vi i framtiden uteslutande skall få brottas med överkonjunkturers problematik.

Rustningarnas omfattning, intresseorganisationernas allt starkare inflytande och industriländernas större beredskap för att trygga en hög sysselsättning, i förening med den snabba tekniska utvecklingen och standardhöjningen med dess ökade investeringsbehov, talar för att vi i framtiden inte kommer att få lika starka konjunkturväxlingar som tidigare. Problemet att bemästra inflationstendenserna ser ut att bli det dominerande framöver. Kanske får man söka någon tröst däri, att vi så småningom bör få litet större erfarenhet att bygga på när det gäller valet av lämpliga medel i den ekonomiska politiken, något större möjligheter att besvara frågan om hur full sysselsättning och fast penningvärde bäst skall kunna förenas.

Herr talman! Oppositionen har ju när det gäller den ekonomiska politiken knutit sina förhoppningar till den rörliga räntan. Inte minst i denna kammar har man pekats på England som ett föredöme. Där sitter en högerregering, som i början av året höjde räntan med 1,5 procent. Emellertid är det tydligt att räntehöjningarna inte hade avsedd effekt, eftersom England uppenbarligen i dag måste räkna med avsevärt större risker för en inflation än Sverige. Den

engelske finansministern valde i detta läge inte att höja räntan ytterligare — jag vet inte om det var till sorg för högern och folkpartiet här hemma — utan föreslog i sin nyligen framlagda höstbudget en kraftig skattehöjning på kläder, husgeråd, möbler, kylskåp, radioapparater och en hel mängd andra varor. Accisen på bilarna föreslogs höjd till 50 å 60 procent av fabrikantpriset; i jämförelse därmed är ju den svenska bilaccisen tämligen blygsam. Vidare vill mr Butler höja konjunkturskatten med 20 procent, och såvitt jag har kunnat se av uppgifter i pressen skulle det innebära att man tänker ta ut ett belopp av 580 miljoner kronor av de medel, som företagen avser att dela ut till aktieägarna. Slutligen höjes hyrorna, investeringarna inskränkes och vissa taxor höjes. Skattesänkningen, som den engelska högerregeringen genomförde före valet i våras, tar man nu igen genom höjda konsumtionskatter och taxor. Jag förstår att högern och folkpartiet, som gärna vill höja den engelska högerregeringens politik till skyarna, nu fått en liten tankeställare, inte minst om den rörliga räntans påstådda förträfflighet och underbara kraft.

Jag skall, herr talman, inte säga många ord om den rapport över det ekonomiska läget, som konjunkturinstitutet lämnat. Den redovisar en icke oväsentlig stegring av den totala produktionen trots att jordbruket i år drabbats av mycket stora skördekadaver. Det sägs att konsumtionsökningen är ungefär 4 å 5 procent — det är väl mindre än man med hänsyn till löneökningarnas storlek i år har räknat med — och att de totala investeringarna ökat likaså med 4 å 5 procent. För industriens del föreligger en investeringsökning på inte mindre än 15 procent, och man konstaterar också att det personliga sparandet ökat icke så litet.

Eftersom tidigare talare berört dessa avsnitt av rapporten, skall jag här inskränka mig till att säga några ord om den allmänna konjunkturbedömningen och om den ekonomiska politiken under den närmaste framtiden.

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

Konjunkturinstitutet framhåller att en viss dämpning av konjunkturuppsvinget kunnat förväntas under de senaste månaderna. Man pekar på att investeringsviljan något mattats av. Det sägs vidare, att de olika åtgärder, som tidigare i år vidtagits för att dämpa konjunkturen, ännu inte fått full effekt. Slutatsen blir att det är inhemska faktorerna närmast pekar på en viss avmattning under år 1956.

Någon säker prognos kan självfallet inte göras innan man vet hur avtalsrörelsen kommer att gestalta sig och hur den internationella utvecklingen blir. Jag tror därför att det är klokt att man inte förleades till alltför stor optimism av konjunkturrapporten. Det är nog förståndigast att avvakta en smula och inte nu genomföra sådana lättnader i den ekonomiska politiken, hur önskvärda de än är, som vi sedan får anledning att ångra mer än en gång. Det är ur den synpunkten välbetänkt, att finansministern föreslår en förlängning av investeringsavgiften och bilaccisen och att förhandlingar skall tagas upp rörande en begränsning av avbetalningshandeln.

Trots vad som hänt i England anser oppositionspartierna — det framgår ju av dagens debatt — att investeringsavgiften och bilaccisen inte skall forlängas utan att vi helt skall lita till kreditpolitiken. Erfarenheterna visar emellertid — vilket också framhållits av andra talare här i dag — att det är just de mindre företagen, som i stor utsträckning arbetar med lånat kapital och med inga eller mycket små vinstmarginaler, som drabbas hårdast av en kreditstramning och räntehöjning. För dessa mindre företag spelar ju investeringsavgiften en ganska obetydlig roll, eftersom det skattefria beloppet är 20 000 kronor. De storföretag, som finansierar sina investeringar med vinstmedel eller är nära förbundade med storbankerna, har däremot inte alls samma kännning av de svårigheter, som kreditpolitiken framkallar. Det är i och för sig ingen överraskning, men man måste understryka detta faktum.

Från herr Ewerlöfs och herr Ohlons sida har här uttalats starka bekymmer

för att industriens investeringsförmåga skulle avsevärt minskas till följd av den ekonomiska politiken. Nu ökade emellertid industriens investeringar i fjol med 15 procent, och även i år väntas en ökning med samma procenttal. Givetvis har dock inte industriens alla investeringsbehov kunnat tillgodoses.

Det förefaller mig märkligt att man från höger och folkpartiets sida främst vänder sig emot investeringsavgiften och påtalar dess verkningar, medan de höjda räntorna och kreditstramningen tydligen inte alls medfört samma bekymmer. Det beror naturligtvis på vilka företag man närmast tänker på. Om man å ena sidan vill öka de enskilda investeringarna och samtidigt rekommenderar en rörlig räntepolitik såsom det huvudsakliga medlet i den ekonomiska politiken, måste man emellertid fråga sig, om oppositionen tror att den höjda räntan inte skulle verka nedpressande på de enskilda investeringarna. Man bör väl ändå inte ge allmänheten den föreställningen att en höjd ränta inte påverkar den enskilda sektorn. Det är just på den enskilda sektorn som en räntehöjning verkar återhållande.

Vidare skulle jag i detta sammanhang vilja ställa en fråga. Från oppositionens sida har ju så ivrigt talats för att vi bör öka industriens investeringar och hålla tillbaka konsumtionen. Några alternativ i fråga om konsumtionsbegränsande åtgärder har ju inte kommit fram. Här föreligger emellertid ett förslag om att vi skall fortsätta med bilaccisen. Om oppositionen går emot en förlängning av bilaccisen men samtidigt talar för att man skall lägga mera vikt vid de konsumtionsbegränsande åtgärderna, frågar man: Hur går detta resonemang ihop? Slopas bilaccisen, innebär det att vi får ökade bilinköp, vi får en ökad konsumtion av varaktiga konsumtionsvaror, och vi får därmed ett minskat utrymme för näringslivets investeringar — det kan väl ändå inte bestridas.

Herr talman! Jag kan inte finna annat än att höger och folkpartiet vill lägga de största bördorna på de minst bärkraftiga företagen, då dessa partier re-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

kommenderar praktiskt taget enbart räkningen såsom medel i den ekonomiska politiken. Inom vårt parti har vi en annan uppfattning om hur bördorna bör fördelas. Eftersom vi från vårt håll i det längsta ville undvika en räntehöjning, ligger det i sakens natur att en lättnad i kreditpolitiken är det som vi främst av allt eftersträvar med hänsyn inte bara till räntekostnaderna utan också med hänsyn till svårigheterna för de mindre företagarna att över huvud taget skaffa nödvändiga krediter. Skall investeringsavgiften och bilaccisen släppas först, kan synnerligen angelägna lättnader i kreditåstramningen och ränteläget få vänta en lång tid.

För jordbruket har skördeskadorna medfört utomordentliga svårigheter i många avseenden, och det är naturligtvis välkommet med propositionen om skördeskadelån. För att mildra framtida skördeskadors verkningar bör det dock vara angeläget att man söker få till stånd inte bara en skördeskadeförsäkring — den frågan håller för närvarande på att utredas — utan också en kombination av en sådan försäkring och en öppen resultatutjämnning för alla jordbrukare, alltså även de som deklarerar efter den s. k. kontantprincipen. Man kan ju ta skogs-kontot som mönster för att ordna denna resultatutjämnning. Jag vill erinra om att det redan i våras framfördes förslag i denna riktning i motioner från bondeförbundshåll, och det skulle vara värdefullt, om en utredning i saken kunde komma till stånd snarast möjligt.

Enligt förhandsuppgifter, som sipprat ut i pressen och som nu bekräftats, beräknas underskottet i jordbrukskalkylen på grund av skördeskadorna till omkring 500 miljoner kronor. Jordbruket får självt enligt den s. k. 4-procentregeln bära en förlust av ca 160 miljoner kronor. För den del av underskottet, som överstiger detta belopp, skall jordbruket emellertid få kompensation.

Det har — vilket jag tycker är ganska märkligt — i pressdebatten på något håll ansetts, att jordbruket bör delvis eller helt avstå från denna kompensation, bl. a. för att trygga en lugn avtalsrörelse. Jag

kan för min del inte förstå ett sådant resonemang. Jordbruket har ingen anledning att avstå från sin avtalsenliga rätt. Skulle det i år i stället ha blivit ett större överskott i jordbrukskalkylen, hade ju jordbruket fått vidkännas vissa prissänkningar. Om jordbruket självt skall bära en förlust av ca 160 miljoner kronor, betyder detta, att jordbrukarna får under detta år en *inkomstminskning på 8 procent*. De får i genomsnitt en inkomst, som är 8 procent mindre än man räknade med vid uppgörelsen, då man utgick från normalskörd. Andra grupper har däremot i år fått löneförhöjningar på i genomsnitt 8—10 procent. Det vore orimligt, om de grupper, som fått reallöneförbättring i år, skulle kräva kompensation därför att bönderna får en del av sina förluster täckta.

En annan sak är om man anser att vinstutsikterna och produktionsökningen inom vissa branscher är sådana, att de medger en löneförhöjning nästa år. Detta hänger samman med kostnadsläget och möjligheterna att stabilisera penningvärdet och förutsättningarna för en solidarisk inkomstpolitik särskilt med hänsyn till dem, som arbetar inom näringsgrenar med inga eller små vinstmarginaler — detta problem berördes av herr Strand.

Till sist vill jag säga några ord om det förslag till allmän pensionsförsäkring, som nyligen framlagts i ett kommittébetänkande — frågan har inte tidigare berörts under debatten. Förslaget är utomordentligt intressant, men jag miss-tänker att många läsare av betänkandet sätter ett och annat frågetecken i marginalen. Det är synnerligen välbetänkt, att regeringen inte försökt forcera fram ett principbeslut vid nästa års riksdag, utan givit organisationer och myndigheter en väl tilltagen remisstid.

En utjämnning av de ur rättvisesynpunkt omotiverat stora skillnaderna i pensionsförmånerna framstår åtminstone för mig som den angelägnaste socialpolitiska uppgiften under de närmaste åren. Men *hur* frågan om en tillfredsställande pensionering skall lösas, behöver grundligt diskuteras. Ur administra-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

tiv synpunkt är det väl naturligtvis en nackdel att man skall behöva ha två obligatoriska former av pensionering, dels folkpensionering och dels en allmän pensionsförsäkring. Viktigare är naturligtvis frågan om pensionsförmånernas storlek och finansiering. Utredningen föreslår, att den allmänna pensionsförsäkringen skall finansieras genom premier. Löntagaren skall betala halv premie och arbetsgivaren svara för den andra hälften, under det att den egne företagaren själv får betala premien för sin försäkring. Man måste ställa frågan, om inte många, för att inte säga tusentals, mindre företagare kommer att få mycket svårt att klara både bidraget till de anställdas pensioner och den egna premien. Jag tänker här på mindre företagare med begränsade inkomster inom exempelvis jordbruk, hantverk, handel, fiske o. d., företagare, som också behöver kapital för investeringar i sin egen rörelse.

Jag är övertygad om att även för vissa grupper av arbetare kommer premierna trots halveringen att bli ganska betungande i familjernas begränsade budget. Eftersom pensionen skall utgå i direkt förhållande till vederbörande premier — till grund för dessa skall ligga hans inkomst — betyder detta självfallet, att den, som av olika anledningar råkat ha haft en låg inkomst under den tid han varit yrkesverksam, kommer att få nöja sig med en låg pension efter 67 års ålder. Om hustrun inte haft möjlighet till förvärvsarbete utanför hemmet och på det sättet kunnat skaffa sig direkta arbetsinkomster utan skött hemmet — och den uppgiften är inte mindre betydelsefull — så är det klart, att makarnas pension blir ytterst liten. Även familjepensionen blir liten, om hustrun en dag skulle bli änka.

Jag är övertygad om att stora grupper av det svenska folket ser ganska kritiskt på en sådan lösning av pensionsfrågan. Jag menar inte därmed att de skulle anse en allmän pensionsförsäkring på premiebasis helt otänkbar eller felaktig. Men jag är förvissad om att stora medborgargrupper *först och främst vill ha en successiv förbättring av den nuva-*

rande folkpensioneringen. Om man av olika skäl inte vill lösa hela pensionsfrågan inom folkpensioneringens ram, så bör i alla händelser en förbättrad folkpensionering snarast möjligt genomföras, så att behovet av en påbyggnad i den allmänna pensionsförsäkringens form därigenom blir mera begränsat. Om man inte följer dessa principer, tror jag att det kommer att bli mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att skapa tillräcklig trygghet åt alla på ålderns dagar.

Det kan, herr talman, kanske invändas av någon, att även om man i samband med en sådan förbättring av folkpensionerna höjer folkpensionsavgifterna något, kommer en väsentlig höjning av folkpensionen att draga betydande kostnader för det allmänna. Det är riktigt, men beror inte det på, att de människor i vårt samhälle, som behöver trygghet på ålderns dagar, är flera än de människor, som själva av egen kraft kan svara för hela kostnaden för tryggheten på ålderdomen?

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Jag skall inte behandla vare sig investeringsavgiften eller bilaccisen, utan jag skall gå in på en annan ekonomisk fråga. Den har visserligen berörts tidigare i dag av herr Herlitz, men han har då hållit sig på det politiska planet och icke sysslat med frågans ekonomiska innebörd. Den ligger vid sidan om de dagspolitiska striderna i vårt land. Jag syftar på frågan om vidgat samarbete mellan Nordens länder.

På alla ledamöternas bord ligger en blå bok, som kommit oss tillhanda från Norge. Bokens tillkomst härleder sig från en konferens på Harpsund den 30 och 31 oktober förra året, då man på allvar började diskutera nordiskt samarbete. Frågan har därefter behandlats av statsministrarna i de nordiska länderna på en konferens i Oslo. För några dagar sedan var ordförandena i Nordenföreningarna i de olika länderna samlade i Stockholm och diskuterade frågan. Därvid yttrade f. d. chefen för den danska nationalbanken, direktören Bramsnæs, med en viss

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

otålighet, att man nu förhandlat i frågan så länge, att tiden var inne att gå från ord till handling. Han menade att man borde begränsa tiden för utredningarna och framhöll att man inte behövde sikta på en lösning över hela linjen. Kunde man inte komma överens med Norge, kunde man väl åtminstone komma överens med Danmark eller Finland — vägen har ju öppnats nu, får man hoppas, för samarbete med Finland på bred ekonomisk bas. — Kan man inte träffa överenskommelse i fråga om stora delar av varusortimenten, kan man enas åtminstone när det gäller några av dem. På det sättet skulle, ansåg herr Bramsnæs, en början kunna göras.

Det torde vara obestridligt, att ett vidgat ekonomiskt samarbete skulle vara fördelaktigt. Vi har nämligen klart belägg för detta. Jag syftar då på Europas kol- och stålunion. Det var av politiska motiv som planerna på en sådan union framlades från franskt håll, och man trodde då inte mycket på saken. Jag måste erkänna att jag själv alltid varit mycket skeptisk, om det skulle bli någon framgång med kol- och stålunionen, eftersom den tillkommit av helt politiska motiv. Dessa spådomar har emellertid kommit på skam. Man kan inte förneka, att den europeiska kol- och stålunionen blivit en succes. Det är en gemensam marknad för de sex till unionen anslutna länderna, Beneluxländerna, Tyskland, Frankrike och Italien. Marknaden för kol, järn, stål och skrot har där ökat till att omfatta 170 miljoner människor, vilket motsvarar marknaden för Förenade staternas järnhantering. Ytterligare belägg för att unionen varit en framgång är att på två år har på den gemensamma marknaden omsättningen ökat med 57 procent för kol, 32 procent för koks, 17 procent för järn och 250 procent för skrot. Den ökningen är avsevärt större än den man kan notera för varor som icke fallit inom kol- och stålunionens arbetsområde. Denna vidgade marknad för dessa länders järnhantering betyder en i hög grad ökad konkurrenskraft. Det säger sig självt att tillverkningen kan läggas på större serier.

Vid ett besök i Belgien för fjorton dagar sedan träffade jag en del järnbrukschefer där, och de sade: »Vid unionens tillkomst fick vi valsa samma dimensioner kanske i två å tre dagar; nu valsar vi dem i lika många veckor, ja kanske i månader.» Varje fackman vet vad det vill säga att slippa valsomställning och kunna köra med samma dimension under långa perioder. Det innebär en betydande besparing.

Tyvärr är motståndet mot detta samarbete ganska starkt. På politiskt håll råder kanske närmast en viss likgiltighet och i varje fall ingen entusiasm. Där emot finner man motståndet inom näringslivet. Man är rädd för de tullsänkningar som skulle uppkomma. Det skulle kanske bli en tullsänkning på ett par tre procent, om Sverige, Norge och Danmark skulle enas om en gemensam marknad för kol och stål, men jag ifrågasätter om inte denna tullsänkning väger ganska lätt i jämförelse med de alldeles påtagliga driftekonomiska och handelsekonomiska fördelar som man vinner genom en vidgad marknad. Vi skall ha blicken öppen för om det finns någon möjlighet för oss att komma in i kol- och stålunionen, och på den frågan kan man anlägga många ganska komplicerade aspekter, men i varje fall skulle vårt läge vid underhandlingar med kol- och stålunionen i allra högsta grad stärkas, om underhandlingarna kunde föras med utgångspunkt från en gemensam nordisk marknad och inte från de enskilda länderna. De goda resultaten från kol- och stålunionen manar till efterföljd, och jag vill livligt instämma i direktör Bramsnæs' vädjan på mötet i Stockholm för tre dagar sedan att vi skall forcera utredningarna och försöka gå från ord till handling. Vi kan ju också tänka på passivitetens upphävande, där ju resultaten har varit uteslutande positiva, trots att många uttalade farhågor.

Nu finns tyvärr inte någon av statsråden på regeringsbanken, och något svar är därför inte att förvänta i dag, men det hade varit önskvärt, om riksdagen hade från regeringsbanken fått en deklaration om hur långt dessa un-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

derhandlingar angående en gemensam nordisk marknad har kommit och när man kan vänta att en sådan marknad kan realiseras. På enskilda föredrag har man hört, att flera statsråd har berört saken med en viss optimism, men det hade varit av intresse att få klarare upplysningar, inte minst inför riksdagen. Tyvärr kan väl denna önskan inte gå i uppfyllelse, då vi inte har något statsråd närvarande.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag kom in i kammaren under senare delen av herr De Geers anförande, då herr De Geer talade om det nordiska samarbetet. Jag vill bara göra den deklARATIONEN, att intet skulle vara mig kärare än att få lämna en ganska fullständig redogörelse för hur långt det nordiska samarbetet på det ekonomiska området, för vilket jag bär ansvaret i regeringen, nu har avancerat. Jag är emellertid en smula tveksam, om jag skall begagna detta tillfälle att lämna en sådan redogörelse. Jag vill endast betona, att vid det nyligen timade mötet mellan Nordiska rådets presidium och representanter för de nordiska ländernas regeringar i Danmark var man överens om att en såvitt möjligt fullständig redogörelse för hur långt förarbetena och utredningsarbetena kommit när det gäller att inrätta en gemensam nordisk varumarknad skulle lämnas vid Nordiska rådets nästa session i Köpenhamn i slutet av januari. Man var också både från regeringssidan och från Nordiska rådets presidiums sida ense om att denna redogörelse inte borde innehålla bara några allmänna fraser utan ett konkret angivande av vart man hade nått, vilka resultat man närmast motsåg, när man kunde vänta att frågan fördes vidare till respektive länders parlament för att sedan anmälas i GATT.

Man var också överens om att ingalunda dölja de svårigheter och de problem som givetvis anmäler sig i detta sammanhang.

Jag tror därför, trots att kammaren kan ha ett mycket legitimt och väl för-

ståeligt intresse av att vara på ett tidigt stadium informerad i dessa frågor, att jag bör avstå från att lämna denna redogörelse nu och icke föregripa dels vad som kommer att hända och dels den presentation som kommer att ges Nordiska rådet vid dess januarimöte.

Herr PERSSON, KARL, (bf):

Herr talman! Efter den föregående talarens avvikelse till mera internationella problem ber jag att några minuter få sysselsätta mig med åtminstone i största utsträckning rent svenska ekonomiska problem.

Om jag har antecknat rätt, gjorde statsministern i sitt anförande det i mitt tycke dristiga uttalandet att år 1955 är det mest gynnsamma år som det svenska folkhushållet har upplevat. När jag säger att jag tycker att detta var ett minst sagt dristigt uttalande, så gör jag det med tanke på den oro som från flera håll har deklarerats råda i jordbrukarnas led. Jordbrukarna utgör ju i alla fall mellan 20 och 25 procent av den svenska befolkningen, och det gäller alltså ändå ingen bagatellartad del av vårt samhälle.

Oron bland jordbrukarna, som i vissa fall nästan har tagit sig uttryck i ren upprorsstämning, har naturligtvis skilda orsaker. Den sammanhänger inte bara, såsom det nu har antagits här tidigare, med de senaste årens dåliga skördar som har medfört sämre ekonomiskt resultat för jordbrukarna än de tidigare haft. Därtill kommer att rent nominella prissänkningar på jordbruksprodukter har förekommit samtidigt som andra folkgrupper har fått ganska mycket förbättrade inkomster. Vi vet ju att jordbrukskalkylen utom under det senaste året har utvisat överskott, vilket resulterat i att priserna blivit lägre. Jag för min del tror ju att de, som har gjort beräkningarna i jordbrukskalkylen, har varit — lindrigt sagt — alldeles för optimistiska. De har säkerligen räknat med större produktionsökningar inom jordbruket än det varit möjligt att nå även i de trakter, där inte de två senaste årens

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

skördeskadorna har inverkat. Jag tror också att de har räknat med större rationaliseringsvinster än som i verkligheten har kunnat göras. Det beror nog bl. a. på dessa omständigheter att jordbruksbefolkningen har fått det sämre, såsom jag sade, även i de trakter, där skördeskadorna inte har förekommit. Ännu sämre har det naturligtvis blivit för dem som under de två senaste åren har drabbats av skördeskadorna. I fjol lämnades ju ingen kompensation till dessa, då det ansågs att minskningen av skördeutfallet höll sig inom ramen för den s. k. 4-procentsregeln. Detta betydde att jordbruket i stort sett fick avstå ungefär 160 miljoner kronor av de inkomster det skulle ha haft, om några skador inte hade inträffat. Det blir ju samma förhållande i år. Jag är emellertid glad över de uttalanden som har gjorts från olika håll här i dag, att jordbruket skall ha avtalsenlig ersättning för de inkomstminskningar som har skett.

Jag vill gärna instämma i vad förste vice talmannen Strand här sade, nämligen att det ju knappast går att ge ersättningar bara genom att höja produktpriserna, ty då finge ju de, som har lidit minst av skördeskadorna, den största inkomstökningen och de, som har lidit mest, ingen eller högst obetydlig ökning. Det finns säkerligen andra vägar som är framkomliga. En av dessa är givetvis att man lämnar rabatt på kraftfoder och fodermedel till jordbrukarna i de mest utsatta områdena, och jag ifrågasätter, om inte en rent individuell behovsprövning bör företagas i de allra svårast drabbade områdena. Det har åtminstone diskuterats att en del av ersättningarna skulle finansieras subventionsvägen, och då vore det säkerligen riktigt att beräkna dessa ersättningar individuellt och låta dem gå till de jordbrukare som har lidit allra mest. Det går naturligtvis att förfara på detta sätt.

En annan orsak till den oro som råder är, såsom redan förut har framhållits här, räntehöjningarna som drabbat jordbruket mycket hårt. Räntehöjningarna har inte ens medräknats i den nu reviderade jordbrukskalkylen, utan jord-

brukarna får helt och hållet stå för de ökade räntekostnaderna. I synnerhet de yngre jordbrukarna och kanske framför allt de jordbrukare, vilkas gårdar lantbruksnämnderna i sin vishet har nyrationaliserat på den allra senaste tiden, har mycket stora skulder att dragas med, och det är dessa som har den allra starkaste känningen av räntehöjningen.

Medan jag är inne på jordbrukets problem skall jag säga ett par ord om det nya prissättningssystem, som har föreslagits, och motivera varför jag har yrkat avslag på det i en motion.

Jag har gjort det framför allt av två skäl. Systemet har säkerligen vissa fördelar, eftersom man därigenom kommer ifrån den gamla jordbrukskalkylen och det kan företas vissa automatiska regleringar utan att det behöver vara årliga förhandlingar. Men systemet medför framför allt två orättvisor.

Först och främst var det ju så att enligt det gamla systemet räknades aldrig skogsprodukterna in i jordbrukskalkylen, utan skogsbruket ansågs vara en sak för sig. Men enligt det nya systemet har skogen räknats in. Det är kanske i och för sig inte något stort fel för de jordbrukare som har inkomst av skogskötsel. Men systemet är upplagt så att man som norm tagit jordbrukare som har den allra bästa förutsättningen för att få stora skördar, nämligen slättbygdsjordbrukarna i södra Sverige. Prissättningen bestäms med utgångspunkt från den grupp som har tio till tjugo hektar i dessa områden. Då blir det så att alla jordbrukare i övriga Sverige som icke har stöd av skogen — det är säkerligen flera tiotusental — kommer i ett sämre läge än de har haft genom den gamla jordbrukskalkylen.

Den andra och största orättvisan ligger däri, att småbrukets problem inte har blivit beaktade samtidigt med att det nya systemet skall träda i funktion. Det har alldeles nyss tillsatts en utredning, som i varje fall inte kan bli färdig med sitt förslag, innan riksdagen fattar principbeslut och knappast heller innan de nya riktpiserna skall fastställas. En helt annan sak hade varit, om både den-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

na utredning och utredningen om att förse skoglösa jordbruk i skogsbygderna med skog blivit klara. Då hade det kanske inte varit så stort principiellt motstånd mot det nya prissättningsystemet som det för närvarande är. Det bästa är att avvakta resultatet av utredningarna, så att dessa saker kan bestämmas samtidigt. Annars går det säkert på det sättet, att de båda grupper som jag har talat om här — framför allt småbrukarna — blir lidande på grund av att medlen disponeras i förväg. Sedan finns det endast mycket små medel till förfogande för att utge ersättning, när man har fått kompletteringsbestämmelser angående prissättningen för de 180 000 jordbrukare, vilkas jordbruk är mindre än basjordbruket och som säkerligen har större behov av prisstöd på sina produkter än de andra.

Vidare har här talats om räntehöjningen. Jag har i någon mån varit inne på den saken, men jag kan inte underlåta att beröra den i åtminstone ett avseende. Det är ingen som förnekar, att räntan i den ekonomiska balansen är det gamla klassiska medlet, som under alla förhållanden har den största effekten. En annan sak är att en räntehöjning mycket svårt drabbar dem som har den minsta motståndskraften, ty den drabbar ju dem som har skulder. Räntehöjningen har inte fått slå igenom på bostadsmarknaden. Eftersom den sålunda inte fått slå igenom överallt, kommer de skuldsatta jordbrukarna och de företagare, som har stora skulder, att få dragas med den högre räntan ännu längre tid än som annars hade behövts.

Det är en god sak, att vi håller på att avveckla bostadssubventionerna. Jag skall inte tala så mycket om dem. De har kanske inte varit en av de viktigaste inflationsorsakerna, men de har bidragit till inflationen. Jag vill inte förneka att det är bra att lämna hjälp till dem som inte har fått bostad eller till dem som har för dyra bostäder. Men det är klart att subventionerna verkat som pådrivare vid stegringen av byggnadskostnaderna och framför allt vid höjningen av arbetslönerna. Förekomsten av subventio-

nerna har blivit en sporre för arbetstagarna inom byggnadsbranschen att få betydligt större lönehöjningar än som varit normalt för det svenska näringslivet i övrigt.

Jag läste för några dagar sedan i en tidning att enligt Handelsbankens index för bostadskostnaderna dessa för åren 1938 och 1939 tog 12,2 procent av hela den privata konsumtionen. Nu, sedan standarden har ökats, utgör de inte mer än 8,5 procent. Med dessa siffror för ögonen är det ju alldeles riktigt att avveckla bostadssubventionerna för de flesta grupper efter hand som detta går, naturligtvis utan att man på en gång gör för stora ingrepp.

En annan sak är hyreskostnaderna i de gamla och de nya bostadshusen. Hyresregleringskommittén har ju nyss avlämnat ett förslag att hyresregleringen skall successivt avskaffas. Detta har mött ett mycket starkt motstånd från hyresgästernas sida. De har haft protestmöten överallt i vårt land, tror jag. Detta är kanske rent mänskligt sett inte så besynnerligt, men när det är på det sättet att kostnaderna för bostäderna nu tar nära en fjärdedel mindre av den samlade konsumtionen än 1938 och 1939, så har man inte mycket underlag för dessa protestmöten. Det är ju alldeles uppenbart. Jag hoppas att regering och riksdag inte skall ta stor hänsyn till dessa protestmöten utan skall avveckla hyresregleringen ungefär i stil med vad hyresregleringskommittén har föreslagit. Det är ju inte bara orätt att inte fastighetsägarna har fått ta ut så stora hyror att de kunnat underhålla byggnaderna. De har inte kunnat göra några avskrivningar, de har inte kunnat samla något kapital till förnyelse av bostadsbeståndet. Det är säkerligen också rent nationalekonomiskt en förlust att inte dessa gamla byggnader, som i många fall visst inte har tjänat ut, kunnat underhållas i tillräcklig grad utan har förslummats tidigare än som hade behövts.

Innan jag slutar mitt anförande vill jag gärna framhålla att när jag gör dessa uttalanden om önskvärdheten av hyresregleringens och bostadssubventioner-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

nas avskaffande fortast möjligt, så gäller detta inte de stora barnfamiljerna. Det bör naturligtvis inte heller gälla åldringarna i de s. k. pensionärshemmen och liknande. Jag vet nog att där bör vi fortfarande med statliga medel hjälpa till att sänka bostadskostnaderna. Men det bör gälla de svenska folkhus-
hållen i gemen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Jag tror att jag måste visa den artigheten mot herr Ohlon att jag svarar på en direkt fråga som han framställde och som jag inte haft tillfälle att besvara tidigare. Det gällde den svenska delegationen till atomkonferensen i augusti i år. Herr Ohlon klagade över att inte försvarets forskningsanstalt hade blivit representerad vid denna konferens.

Mitt svar är, som herr Ohlon säkerligen har insett på förhand, att konferensen var avsedd att syssla med frågor av fredligt bruk av atomenergien. Det var dessutom från början meningen att vissa huvudområden där skulle behandlas, frågan om atomenergiens användning för kraftändamål och dess användning i medicinens och jordbruksnäringens tjänst. Det sista gällde alltså tillverkning av och användande av isotoper. Bestämmelserna var sådana att fem delegater fick utses från varje land och dessutom ett obegränsat antal experter, fastän det meddelades från organisationskommittén att det var önskvärt att inte antalet deltagare blev för stort.

Från svensk sida skedde samråd med atomkommissionen och atombolaget, och alla de som föreslogs från deras håll togs med i delegationen. Dessutom kom det önskemål från organisationskommittén att ytterligare en del svenska forskare skulle få komma med därför att de hade författat uppsatser eller artiklar som skulle föredras vid konferensen, och det var då önskvärt att författarna själva var där och kunde föredra dem. Till denna grupp hörde inga från försvarets forskningsanstalt. Dele-

gationen blev till slut så stor som 20 personer, och jag tror inte att det i realiteten fanns något intresse av att skicka dit representanter för försvarets forskningsanstalt med hänsyn till de problem som den är inriktad på. Jag tror uppriktigt sagt att detta mer har varit en prestigefråga — det kan man kanske sluta sig till av en del tecken.

Ytterligare vill jag bara säga att jag i varje fall inte har någon kännedom om att det var vanligt att andra länder skickade representanter för de militära synpunkterna. Det är möjligt att det fanns sådana personer där. Det var för övrigt tillåtet för enskilda att vara med om de skaffade sig legitimationskort. Det är alltså tänkbart att även militärt intresserade forskare var närvarande, men det var ändå inte konferensens uppgift att syssla med den sortens problem.

Herr **BJÖRNBERG** (h):

Herr talman! Det har blivit en vana att så här års dels uppta till behandling inflationsfaran och dels på sina håll uttala varnande ord för en kommande konjunkturförsämring. Dessa varningar har nog mycket ofta haft stark saklig grund med hänsyn till det labila läget på det ekonomiska området under åtskilliga år. Men man kan nog inte frigöra sig från att dessa varningar ganska ofta förts fram i syfte att i någon mån söka påverka arbetsmarknadsparterna inför kommande löneförhandlingar. Emellertid är jag övertygad om att de varningar, som i dag uttalats, inte haft i huvudsak detta sistnämnda syfte. Jag tror att de varit sakligt berättigade. Våra konjunkturbedömare av facket har ju i höst funnit att vissa tendenser går i den riktningen, att man kan vänta sig ett försämrat ekonomiskt läge under nästa år. Konjunkturinstitutet har i den höstrapport, som nyligen avgivits och som återopats här i dag vid flera tillfällen under diskussionen, talat om, att det kan uppstå sysselsättningssvårigheter under nästa år. Inför ett sådant läge är det väl tämligen klart att en stark återhållsamhet bör vara rättesnöret för

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

vår ekonomiska politik och för förhandlingsparternas åtgöranden ute på arbetsmarknaden. En försämring av det internationella läget skulle uppenbarligen mycket lätt kunna i negativ riktning påverka vår sysselsättning, om lönenivån skulle ytterligare stiga i vårt land i jämförelse med andra länders.

I det synnerligen intressanta anförande som riksbankschefen höll vid Svenska sparbanksföreningens årsmöte den 14 oktober i år kom han in just på detta perspektiv. Han sade att man inte fick vara blind för att det just nu på flera håll i utlandet görs energiska inskrändanden mot inflationsfaran, och han framhöll att i ett sådant läge ett enskilt lands isolerade färd med inflationsvind i seglen skulle snabbare stranda på de skär, som utrikeshandel och utrikesbetalningar ofrånkomligt skulle bilda.

Herr talman! Det viktigaste skyddet vi har mot en utveckling i antydd riktning är vår valuta-reserv. De uppgifter, som står till buds beträffande valuta-reserven, är av den art att de inte är uppmuntrande. Herr Ewerlöf har i sitt första anförande här i dag redogjort något för valuta-reservens ställning. Han har nämnt en del siffror, och jag skulle kunna komplettera dessa med ytterligare ett par.

Om man undersöker den aktuella valuta-reservens förhållande till det senast beräknade importvärdet för innevarande år, finner man följande. Den sista september 1955 utgjorde valuta-reserven 2 452 miljoner, medan årets beräknade importvärde utgjorde 10 200 miljoner kronor. Valuta-reserven uppgick sålunda till 24 procent av årets import, d. v. s. den skulle täcka importen endast för 2,9 månader. Jämför man 1955 års läge med 1946 års finner man att valuta-reserven i slutet av det senare året utgjorde 76,1 procent av årets import, d. v. s. den räckte för 9,1 månaders import. I slutet av det sista förkrigsåret, 1938, utgjorde valuta-reserven 111,2 procent av importen och räckte sålunda för 13,3 månaders import. Utvecklingen ter sig alltså ganska dystert. — År 1938 räckte valuta-reserven, jag upprepar det, för 13,3 månaders import, 1946 för 9,1 månaders

import och nu i år endast för 2,9 månaders import.

De uppgifter jag här erinrat om är i nuvarande läge värda ett allvarligt beaktande, synes det mig. Under efterkrigsåren har vid upprepade tillfällen valuta-reservens otillräcklighet bragts på tal. Den politik som förts har emellertid ständigt pressat vår varuförbrukning mot den yttersta gränsen av våra resurser och det är under trycket av denna press som valuta-reservens storlek kommit att bli alltmera otillfredsställande.

Men, herr talman, det finns ju ljuspunkter i situationen, och de har också under diskussionen här framförts — åtminstone åtskilliga av dem. Jag skulle vilja peka på en sådan ljuspunkt, nämligen den stimulans som det enskilda sparandet har fått genom införandet av premiesparandet och genom den räntehöjning som skett, en räntehöjning som sedd från andra synpunkter givetvis kan betecknas som mycket otillfredsställande. Jag vill i detta sammanhang uttala min förvåning över de siffror, som herr Gustaf Elofsson nämnde beträffande räntepolitikens tillämpning på vissa håll ute i landet. De siffrorna är för mig fullständigt överraskande. Jag vill bestämt påstå, att för den grupp av kreditinstitut, där jag är verksam, dessa räntesatser ter sig fullkomligt främmande.

Det råder emellertid inte något tvivel om att intresset för de personliga sparandet har ökat, även om detta inte kan bevisas med tillgängliga siffror. De statistiska uppgifterna beträffande sparandets utveckling under de tre första kvartalen i fjol och de tre första kvartalen i år tyder visserligen inte på att ökningstakten beträffande banksparandet är snabbare nu än det var i fjol, snarare tvärtom, men siffrorna där är inte utslagsgivande; de är inte någon riktig mätare på banksparandet. Det förhåller sig nämligen så, som vi nog alla vet, att kreditrestriktionerna har framtvingat en hel del ofta mycket stora uttag i bankerna för investeringsändamål, och detta har väsentligt förtryckt, kan man säga, statistiken beträffande nysparandet. Många enskilda personer, ävensom före-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

tag och inte minst kommuner har nödgats lyfta av sina besparingar och fonderingar på grund av svårigheterna på lånemarknaden, och många privata kapitalägare har framträtt som lånegivare med utnyttjande av sina i bankerna inestående kapital. Det är den s. k. grå marknaden, som det har talats om tidigare här i dag.

Det är emellertid uppenbart att om den stimulans, som jag nyss nämnde, inte förekommit, hade siffrorna beträffande sparandet varit sämre. Sammanlagda antalet premiesparkonton i samtliga penninginstitut var den 1 oktober inte mindre än inemot en kvarts miljon, och det är, synes det mig, ett mycket gott resultat, synnerligast om man betänker att det i allmänhet rör sig om nysparade pengar. Detta resultat är väl ändå ett bevis för att det även i vårt land lönar sig att vidtaga åtgärder i sparfrämjande syfte. Formen för denna uppmuntran av sparandet kan i olika lägen diskuteras. Personligen håller jag bestämt före, att ett sparvänligt klimat, som tar sig uttryck framför allt i en skattelagstiftning som uppmuntrar sparandet, som stimulerar folk att spara, i längden är den bästa metoden.

Alltnog, herr talman, en väsentlig ökning av sparandet skulle motverka inflationen, dämpa konsumtionen, öka underlaget för investeringarna och för produktionen och därmed också verksamt bidra till att åstadkomma en förbättring beträffande handelsbalansen och valutareserven. Dessa fakta, herr talman, borde man i nuvarande läge alltid ha för ögonen i den ekonomiska politiken.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag tillhör inte dem som stått på förhandslistan och hade heller inte tänkt yttra mig här i dag, om det inte hade varit så att man från att ha haft, som herr Ohlon uttryckte det, industrien och dess investeringar som hackkyckling, plötsligt försatt löntagarna i den situationen.

Det är ju rätt egendomligt att inte herr Wehtje skulle kunna vara överens

med herr Strand och mig, eftersom det ändå är så att de grupper vi företräder har att hämta sin försörjning och stödja sitt välbefinnande på de företag hos vilka är verksamma.

Det är nu en gång så, att över investeringarna har löntagarna inte något inflytande. Det är möjligt — jag säger det på fullt allvar — att vi borde överväga om man inte i vårt ekonomiska liv borde ha någon form av kontakt mellan löntagarna och företagen i spörsmål som berör företagets finansiering och ekonomi. Eljest försätts man i den situationen, att företagsledningarna bedömer företagets behov av investeringar, och sedan får löntagarna-konsumenterna nöja sig med vad som blir över när dessa investeringar gjorts. Det är helt enkelt omöjligt för löntagarsidan att acceptera en dylik teknik. Man kan inte begära av löntagarsidan att den skall anpassa sig efter en investeringspolitik över vilken den inte har något inflytande, och en investeringspolitik som stundtals icke har varit rationaliseringsbefrämjande, utan motsatsen. Alla investeringar får nämligen inte rationaliseringsbefrämjande effekt, som man här sagt, men det låter sig inte göra att generellt skilja ut de investeringar som verkligen ger resultat från dem som kan anses, under kortare tid i varje fall, vara mera krävande än givande. Ingen har heller presenterat någon metod för detaljgranskning av investeringarna.

Nu frågar jag mig: Vad är det som gör att oron uppstår på löntagarsidan? Det har funnits tillfällen — jag vill här erinra om detta — när löntagarna ensamma svarat för återhållsamheten. Vi har haft år av lönestopp, då det inte höjdes en enda röst för investeringsbegränsning. Då hade man ett kärkommet tillfälle — eller borde haft det i varje fall, säger man sig nu efteråt — att företaga ingripanden. Situationen som den är i dag ser till det yttre ut så, att nu är det industrien som kläms åt, medan det förra gången var löntagarna. Men om industrien kläms åt, kläms också löntagarna åt, ty förutsättningarna för lönepolitiken måste bli helt andra i ett läge

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

där företagen har kreditsvårigheter än i ett läge där pengarna flödar rikligt.

Jag återgår till frågan om lönestoppet. Under lönestoppet låg de flesta löntagargrupper totalt stilla med sina lönerörelser. Ändock förekom, fast organisationerna inte gjorde något, en löneglidning uppåt till följd av den faktiska proportionen mellan tillgången och behovet av arbetskraft. De löntagargrupper, som hade legat stilla, konstaterade i efterhand, att deras återhållsamhet visst inte hade fått den väntade effekten, d. v. s. att man hade fått till stånd en situation som möjliggjorde att de kunde åtnöja sig med att ligga stilla. Jag vill inte säga att det var fel med den löneglidning som förekom. Jag vill bara kasta in detta moment, som tycks vara bortglömt, i denna diskussion, nämligen att investeringarna icke är något som är helt skilt från ianspråktagandet av arbetskraft. Frågan om investeringarna och deras storlek sammanhänger tvärtom med ianspråktagandet av arbetskraften. Detta faktum åstadkommer också den här påtalade komplikationen. Investerar man, kräver man därmed kanske mer arbetskraft än vad som finns tillgänglig, och så verkar investeringen löneuppdrivande inte bara på avtalslönerna utan även på de löner vid sidan av avtalen som arbetsgivarna själva har att bestämma över.

Problemet är därför inte så enkelt att det räcker med att löntagarna nu beaktar den ekonomiska situationen. Löntagarna har gjort det över hövan flera gånger tidigare. Jag tror att det är riktigt att löntagarna gör det även nu, nämligen i sitt eget självförstådda intresse. Det kan nämligen inte vara klokt att driva en lönepolitik utan hänsyn till vilken effekt den i sin tur får på prispolitiken. Men jag vill bestämt deklarerat, att om statsmakterna å ena sidan förväntar av löntagarna att de skall visa återhållsamhet inför det kommande årsskiftet och samtidigt å andra sidan har några som helst planer att släppa de andra bromsarna, kan statsmakterna icke räkna med löntagarnas medverkan. Löntagarna kan medverka endast under

förutsättning att man bibehåller det kärva läge som nu består, så att återhållsamheten från löntagarnas sida verkligen kan få resonans och inte bara kommer att innebära en förskjutning av det hela i den ena riktningen. Löntagarna måste ha trygghet för att de åstadkommer ett i sak förbättrat läge genom sin återhållsamhet.

Man bör alltså ha klart för sig, att de diskussioner om en samordning av avtalsrörelsen, som nu pågår på löntagarhåll i syfte att åstadkomma en återhållsamhet, föres mot bakgrunden av att regeringen icke viker från den kärva ekonomiska politik som man hittills fört. Gör regeringen det, så äventyrar man de strävanden som nu finns på löntagarhåll.

Till herr Wehtje vill jag säga att vi naturligtvis är överens om att det är ett gemensamt intresse för både företagen och de anställda att företagen visar goda vinster, ty då får man ju möjlighet till löneförbättringar. Förutsättningen är dock naturligtvis att inte företagen på förhand in-tecknar vinsterna på olika sätt utan verkligen låter dem ligga kvar i företagen. Man får således inte förhandsin-teckna vinsterna t. ex. genom tillskott av aktier eller på annat sätt, utan vinsterna skall användas för företagets regeneration, deras expansion och därmed även för tryggande av löntagarnas framtida försörjning. Det är naturligtvis ett gemensamt intresse att så sker. Men där uppkommer en problemställning som är litet intrikat. Om man kväver investeringarna för mycket riskerar man att företagen inte kan producera tillräckligt mycket för att få tillräckligt med varor att konsumera. Investerar man däremot för mycket, så att man icke får tillräckligt med pengar över för konsumtion, kväver man investeringarna bakvägen genom att minska efterfrågan. Det gäller i varje läge att se till att man har en vettig balans mellan de två faktorerna. En alltför omfattande investeringsbegränsning kan således verka utvecklingshämmande. Det är också riktigt, som herr Wehtje sade, att den utveckling som nu äger

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

rum på det tekniska området kommer att kräva alltmer pengar eftersom företagen använder alltmer komplicerad och dyrbar maskinell utrustning etc. Denna moderna utrustning kräver betydande investeringar.

Men om man nu alltså håller på att investera i dessa nya stora anläggningar, måste man någon gång komma fram till det läget att investeringarna ger resultat för konsumenterna. Man kan inte fortsätta att investera och investera utan att investeringarna leder till ökat produktionsresultat, alltså motsvaras av möjlighet till en viss ökad konsumtion. Där kan vi emellertid inte på förhand uppställa några prognoser och säga att det är riktigt att låta investeringarna få en så eller så stor omfattning. Man är härvidlag helt enkelt tvungen att arbeta på känn. Det kommer väl att bli så, att man i vissa lägen får en utveckling som går nedåt. När man märker att en alltför stor återhållsamhet tenderar att driva utvecklingen nedåt får man släppa på återhållsamheten, till dess att utvecklingen åter går uppåt och nalkas ett läge som är farligt. Då får man åter tillgripa skärpt åtstramning.

Jag tror emellertid inte att det går att föra en ekonomisk politik som är alltför flexibel så att man varje år riskerar tvära kastningar. Jag erinrar i det sammanhanget om att jag tillhör dem som i denna kammare i andra sammanhang uttalat sitt missnöje över en alltför stor ryckighet i vissa åtgärder. Det är just en dylik ryckighet som vi i detta läge icke skall fresta regeringen till. Vi skall i stället vara angelägna att man inte i dagens situation företar åtgärder som vi kanske nästa höst kommer att bedöma såsom onyttiga.

Herr Ohlon var kritisk på vissa punkter, och jag tillåter mig också att vara kritisk gentemot honom. Jag vill erinra om att när vi på sin tid hade ett bekymmersamt läge här, så var herr Ohlons parti praktiskt taget det allra ivrigaste att få bort den omsättningsskatt som en gång hade införts i syfte att suga upp det köpkraftsöverskott som förelåg.

Då det här har erinrats om att det är

nödvändigt med investeringsbegränsningar på den offentliga sidan, vill jag erinra om att vi så sent som i våras hade en debatt, där jag tror att det var herr Ohlon eller någon annan representant för hans parti som klagade över att folk inte har tillräckligt med telefoner. Om man å ena sidan säger att det är nödvändigt att vara återhållsam men å andra sidan i varje enskilt fall, då återhållsamheten skulle komma att tillämpas, förklarar, att den och den inskränkningen vill man inte vara med om — hur skall vi då få till stånd någon återhållsamhet? Återhållsamheten måste ju gå ut över någon eller några. Man kan å ena sidan inte begära att det skall iakttagas återhållsamhet och å andra sidan kräva att vi skall bygga mera bostäder, installera flera telefoner, utbygga mera vattenkraft, ge försvaret mera pengar till modern materiel o. s. v. Vad jag efterlyser är en förteckning på konkreta fall, där de offentliga investeringarna skulle kunna hållas tillbaka. Jag har svårt att peka på något område, där man skulle kunna hämta någonting. De stora investeringarna göres väl på områden, som bl. a. ligger vår företagsamhet varmt om hjärtat, d. v. s. investeringar som ger elektrisk kraft till industrierna.

Jag tror alltså inte, att det är mycket bevänt med de allmänna deklARATIONERNA om man inte är beredd att omsätta dem i praktiken i detaljfallen. Det har sagts att vi har möjligheter att iakttå återhållsamhet, men jag har i dag bara hört talas om det allmänna önskemålet om återhållsamhet i de offentliga investeringarna. Framför allt har det sagts, att löntagarna skall vara snälla och hålla sig stilla, därför att det är ifrån det hållet som de verkliga svårigheterna emanerar. Jag vill inte bestrida att lönepolitiken spelar en väsentlig roll i sammanhanget, och jag vill inte heller sälla mig till dem som bestrider de fackliga organisationernas ansvar för den samhällsekonomiska balansen. Detta betyder emellertid inte att vi kan gå med på att man först skall ta till investeringar-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

na vad som behövs för dem och att löntagarna sedan får nöja sig med vad som eventuellt kan finnas kvar. Man bör väl i stället se till att investeringspolitiken och lönepolitiken står i viss samklang med varandra, även om det nu är svårt att finna formen för en konvention i det avseendet.

Om man verkligen allvarligt bedömer situationen på det sättet — vilket jag inte gör — att det snarare är en deflation än en inflation som vi i dag har att akta oss för, då skall man inte räkna med att löntagarna vill ligga stilla. Detta vore en felaktig politik, om en deflation står för dörren. Men jag antar, att man i verkligheten inte bedömer läget på detta sätt. De som har mest anledning att vara vaksamma mot deflatoriska tendenser är just löntagarna, ty de kommer i första hand och på ett mycket kännbart sätt i skottgluggen för en deflation. Det är alldeles uppenbart, att om vi i dag bedömer läget så, att det kan finnas deflationsrisker, då är vi inte beredda att rekommendera en återhållsam lönepolitik, i den mån en sådan nu av tekniska eller andra skäl går att åstadkomma.

Herr Ohlon har här — jag ber om ursäkt för att jag särskilt mycket apostroferar herr Ohlon — talat om löntagarnas benägenhet att begära komensation för skatterna. Ett sådant resonemang är fullständigt felaktigt. Jag har förhandlat i 25 år och har under dessa år inte varit med om en enda förhandling, där skatterna nämnts i sammanhanget, detta av den enkla anledningen att vi på förhand känner till arbetsgivarens motargument, nämligen att frågan om skatten är en sak mellan de anställda, staten och kommunen. Däremot är det riktigt, när det gäller de individuella fallen av mycket högt betalda löntagare, för vilka man knappast förhandlar kollektivt, att skattefrågan naturligtvis kommer in i bedömningen. Men när det gäller förhandlingarna för de stora grupperna, spelar skattefrågan inte samma roll. För att herr Ohlon skall förstå att hans påstående inte har någon relevans ber jag att få anföra några siffror. Den organisa-

tion som jag företräder räknar för sina medlemmar med en mittlön på 15 000 kronor. För en gift person i Stockholm fördelar sig skatten vid 16 000 kronors inkomst nästan exakt lika mellan Stockholms stad och staten. I detta sammanhang vill jag utan att ställa några som helst krav på Stockholms stad framhålla att det naturligtvis är angeläget att sänka den kommunala skatten lika väl som stats-skatten. Jag vet emellertid vilka ekonomiska svårigheter man har och jag känner till att man är tvingad att göra stora investeringar, men dessa svårigheter föreligger också på den statliga sidan. För att göra klart att statsskatten, i varje fall när det gäller mittlönelägena, inte har så stor betydelse som man tror vill jag anföra att om man minskar skatteuttaget från 110 till 100 så medför detta vid en inkomst på 15 000 kronor för en gift person i ortsgrupp III en skattesänkning som motsvarar en löneökning på 0,93 procent. Det är detta han har att tänka på, när han skall bedöma sin lönefråga. Jag har för min del aldrig hört, i de resonemang vi haft, att någon har blandat in den saken, utan man har helt enkelt försökt att, så långt man kunnat efter fattig förmåga, bilda sig en uppfattning om vilket utrymme i form av ökade produktionsresultat som funnits att ta i anspråk.

På löntagarnas sida har vi, såsom herr Strand redan framhållit, självfallet intresse också av jordbrukspolitiken, eftersom den tillhör de områden som är väsentliga för utvecklingen av levnads-kostnaderna. Det är väl ostridigt så, att jordbrukarna kan ha skäl att vara missnöjda med utvecklingen under de två senaste åren, innevarande är då inräknat. Jag skall inte befatta mig med frågan om komensationen för årets dåliga skörderesultat; av naturliga skäl föredrar jag, att man, så långt möjligt är, går fram med subventioner och undviker prishöjningar. Men jag vill gärna säga några ord beträffande frågan om långtidsmekanismen för jordbruksprissättningen.

Det nu föreliggande förslaget på den punkten har i jordbruksnämnden »gnug-

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m.

gats» av folk, som representerar jordbruksnäringen, och folk från andra läger, och det skulle, såvitt jag förstår, vara ganska olyckligt om man gjorde alltför vittgående ändringar beträffande denna långtidsmekanism. Jag skulle finna detta besvärande ur den synpunkten, att när uppgörelser träffas på andra områden, där staten — låt vara mera direkt än i detta fall — är engagerad, så tillhör jag dem som bl. a. i denna kammarare avvisar varje på politisk väg framkommet förslag till förändring. Det är ju fråga om en förhandlingsöverenskommelse, och skulle man nu göra ändringar i detta fall, sedan ett visst resultat pressats fram vid överläggningar inom jordbruksnämnden, så är jag rädd för att det kan väcka irritation och verka konsekvensutlösande i resonemang som gäller exempelvis de statsavlönade tjänstemännen och deras förhållanden.

Herr Ohlon gav i sitt anförande en mycket rolig definition på vad en expert är. Jag hajade till, när han omedelbart därefter gick över till att tala om skolväsendet; jag tänkte, att nu är väl ändå herr Ohlon på väg att uttala sig som expert. Men jag förstår att han inte i fråga om skolväsendet är expert i den mening han själv anförde i sin definition!

När det gäller frågan om vad som skall företagas på detta område — detta sagt i största allmänhet från min sida — är det klart att herr Ohlon har rätt, då han talar om att vissa grupper ställning, i detta fall de blivande läroverkslärarnas, inte är särskilt gynnsam. Vi befinner oss emellertid i den situationen, att just vad herr Ohlon pekade på är en allmän företeelse. En arbetskraftbrist finns, naturligtvis mer eller mindre pronocerad, på flera fält, och just herr Ohlons exempel skulle därför egentligen innebära ett stöd för den uppfattningen, att det inte går att släppa loss nu, därför att arbetskraftssituationen är sådan. Jag medger, att den kategori herr Ohlon berörde, nämligen akademikerna, långt ifrån kan betraktas såsom välbeställd, men det gäller också andra grupper. Jag tror att vi kommer att få ett sådant behov av utbild-

ad arbetskraft, att vi bland annat tvingas se till, att vi får den utbildade arbetskraften fullt utnyttjad, där dess kompetens till fullo kan tagas i anspråk. Det gäller alltså att inte sätta den kvalificerade arbetskraften på arbetsuppgifter, som andra kan utföra. Det är en av de generallösningar, som vi måste komma till, och därvidlag måste jag säga att industrien på grund av sin mycket större rörlighet när det gäller löner och befordringar lyckats bättre än stat och kommun med det inrutade system som dessa tillämpar. Jag anser att man inom industrien funnit en mycket riktigare väg då det gäller utnyttjandet av arbetskraften. Jag tror därför inte att man löser frågan genom att klara problemet för en enda grupp. Den måste behandlas i ett mycket större sammanhang.

Tillåt mig, herr talman, att i detta sammanhang i kammaren kasta fram en tanke, som kanske de stats- och kommunalanställda här i landet inte över hela fältet accepterar — den saken har f. ö. inte undersökts — men en tanke som jag tycker är värd att föra fram.

Vi har ju på löneutvecklingens område råkat i ett besvärligt läge, som tagit sig uttryck i elakartade historier i Göteborg och i Stockholm. Vi vet inte vad missnöjesstämningar, som finns inom andra grupper, kan leda till, men grunden till detta är, att vi genom riksdagsbeslut har infört en dyrortsgruppering, som skapar ett avvita förhållande på arbetsmarknaden. I dag är situationen den, att en brevbärare i Stockholm har ungefär 6 procent under verkstadsarbetarlönen, medan hans kollega på lägsta dyrort har 12 procent över verkstadsarbetarlönen. Detta är resultatet av en dyrortsgruppering, som genomförts i syfte att åstadkomma rättvisa för landsbygden, alltså i ett vällovligt syfte, men som får till resultat ett orimligt och i längden ohållbart förhållande på arbetsmarknaden, där det leder till en ständig irritation inom de grupper i offentlig tjänst, som lokalt befinner sig i ett ogynnsamt läge i förhållande till de privatanställda löntagarna och detta beroende på att dyrortsgrupperingen rör sig med en

Kungl. proposition ang. investeringsavgift för år 1956 m. m. spännvidd på 12 procent, medan den för industriarbetarna i landet är ca 25 procent.

Jag har velat begagna tillfället att framföra denna synpunkt här i kammaren för begrundan, om det framdeles skulle komma något tillfälle, då frågan kan tas upp i ett större sammanhang. Jag tror nämligen att frågan om vad vi lönepolitiskt skall företa oss sammanhänger med sådana ting som den relativa bedömningen av löneläget mellan olika grupper och med frågan om hur löntagarna skall förhålla sig till investeringarna. Jag har själv ställt mig frågan, om inte tiden är mogen för att litet mera ingående pröva dessa spörsmål mellan arbetsmarknadens parter liksom det väl också blir nödvändigt att mellan övriga grupper och jordbrukarna etablera kontakter för att undvika en alltför långtgående kamp om det relativa inkomstläget.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till bevillningsutskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av den kungl. propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 207, med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 208, angående statstjänstemännens sjukvårdsförmåner m. m.; och

nr 209, angående ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, med förslag till lag om ny lydelse av övergångsbestämmelsen till lagen den 5 april 1946 (nr 130) om änd-

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående Sveriges anslutning till konventionen rörande bildandet av EURO-FIMA, europeiskt bolag för finansiering av järnvägsmateriel, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Johansson, Theodor*, och herr *Weiland* väckta motionen, nr 565, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av beslut om uttagande av särskild tullavgift för vissa varuslag.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 566, av herr *Öhman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare m. m.; och

nr 567, av herrar *Franzén* och *Björnberg*, angående stödlån åt vissa fiskare, som lidit förluster till följd av stormskador å fiskredskap under hösten 1955.

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 31, med anledning av väckta motioner om utredning rörande behovet av lokaler och utrustning för virologiska undersökningar vid statens veterinärmedicinska anstalt; samt

nr 32, med anledning av väckta motioner om utredning rörande en redskapsprovvningsanstalt för fisket.

Anmälades och bordlades en av herr *Karlsson, Gustaf*, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 568, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1956, m. m.

På framställning av herr talmannen Justerades protokollsutdrag för denna
medgav kammaren, att de anslag, som dag, varefter kammarens sammanträde
utfärdats till sammanträdet fortsättande avslutades kl. 17.40.
på aftonen, finge nedtagas.

In fidem

G. H. Berggren